

TAMPEREEN YLIOPISTO

KASVOTTOMUUS HAASTEENA

Nettikiusaaminen nuorten narratiiveissa

Pro gradu –tutkielma

Master Degree program in Media Education

Faculty of Communication Sciences COMS

PIIA-MAARIT VALLINEVA

Kevät 2018

Tampereen yliopisto

Master Degree program in Media Education

Faculty of Communication Sciences COMS

PIIA-MAARIT VALLINEVA: Kasvottomuus haasteena – Nettikiusaaminen nuorten narratiiveissa

Mediakasvatuksen Pro gradu –tutkielma, 74 sivua

Huhtikuu 2018

Nettikiusaamisen käsitettä on vaikea määritellä sen monitulkintaisuuden vuoksi. Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitän, miten nuoret ymmärtävät nettikiusaamisen käsitteen tuoden esiin, mitä ja miten he kertovat siitä. Tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä nettikiusaamisesta sekä samalla osallistua siitä käytävään keskusteluun. Nettikiusaamisen käsitteen yhteydessä erittelen sukupuolten välisiä eroja aiheen käsittelyssä sekä kasvottomuuden tuomia haasteita internetissä toimimiseen. Kasvottomuuden käsitteen kautta tutkin nuorten suhdetta itsensä esittämiseen ottaen huomioon heidän suhtautumisensa vaikutelmanhallintaan sekä yleisöön.

Tutkimuksessa käytän narratiivista aineistoa, joka koostuu nuorten kirjoittamista nettikiusaamista käsittelevistä kirjoitelmista. Keräsin aineiston Tampereen yliopiston normaalikoulun kahdelta kuudennelta luokalta syksyllä 2015. Aineiston tarkoituksena on tuoda esiin nuorten oma ääni. Analysoin nuorten kirjoitelmia temaattisen sisällön erittelyn keinoin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat nettikiusaamisen olevan yleisimmin nuorten kertomana haukkumista ja nimittelyä sosiaalisessa mediassa. Poikien kirjoitelmissa myös verkkopelit osoittautuvat nettikiusaamisen välineeksi. Nuoret ovat huolissaan nettikiusaamisen helppoudesta, joka nähdään johtuvan internetin kasvottomuudesta. Tutkimus osoittaa sukupuolten välillä olevan huomattavasti eroja esimerkiksi nettikäyttäytymisessä sekä nettiturvallisuuksessa. Pojat kaipaavat tyttöjä enemmän tukea medialukutaidossa näiltä osin. Medialukutaito voi olla keino selviytyä internetin riskeiltä, kuten nettikiusaamiselta. Tutkimuksen johtopäätökset voi nähdä mediakasvatuksen haasteeksi.

Avainsanat: *nettikiusaaminen, nuori, kasvottomuus, vaikutelmanhallinta, yleisö, mediasuhde, medialukutaito, mediakasvatus*

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	NUORTEN MEDIASUHDE JA NETTIKIUSAAMINEN	5
2.1	KIUSAAMISESTA NETTIKIUSAAMISEEN	7
2.1.1	NETTIKIUSAAMISEN MUODOT	13
2.1.2	NETTIKIUSAAMISEN VÄLINEET NUORTEN MEDIAN KÄYTÖSSÄ	17
2.2	KASVOTTOMUUS INTERNETISSÄ ESIINTYMISEN HAASTEENA	21
2.2.1	ITSENSÄ ESITTÄMINEN INTERNETISSÄ	25
2.3	TUTKIMUSKYSYMYKSET	30
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
3.1	NARRATIIVINEN AINEISTONKERUUMENETELMÄ	32
3.2	ANALYYSIMENETELMÄNÄ TEMAATTINEN SISÄLLÖN ERITTELY	36
4	TULOKSET	40
4.1	NETTIKIUSAAMINEN KUODESLUOKKALAISTEN KERTOMANA	40
4.1.1	NETTIKIUSAAMISEN VÄLINEET JA NUORTEN MEDIAN KÄYTTÖ	50
4.2	KASVOTON NETTI	52
4.2.1	VAIKUTELMANHALLINTA JA YLEISÖ	53
4.2.2	TUTTU VAI TUNTEMATON KIUSAAJA	57
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	61
6	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	66
	LÄHTEET	68

1 JOHDANTO

Nettikiusaaminen on ajankohtainen ja lähes jokaiselle tuttu käsite, johon törmää arjen keskusteluissa sekä tiedotusvälineissä. Aikaisemmat tutkimukset sekä arjessa käydyt keskustelut osoittavat, että nettikiusaaminen on vaikeasti ymmärrettävä sekä monitulkintainen käsite. Se voidaan ymmärtää ja kokea eri tavoin. Kiusaamiseksi voidaan kokea hetkellinen pieni kiusanteko tai pitkäkestoinen ja vakava ongelma. (Kupiainen 2013, 7.) Osa lapsista ja nuorista kokee nettikiusaamisen teinidraamana ja toiset vakavasti otettavana kiusaamisena (Noppari 2014, 107-108; Kettunen 2014). Käsitteelle vaikuttaisi olevan yhtä monta tulkintaa kun on tulkitsijoitakin.

Tilastojen valossa nettikiusaaminen ei näytä olevan kovinkaan yleistä. Tutkimuksissa sen on nähty lisääntyvän hieman tai pysyvän ennallaan. (vrt. Livingstone, Soilova & Kelly 2016, 117; Mascheroni & Ólafsson 2018, 2.) EU Kids Online –tutkimuksen (Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson 2012) mukaan 5% suomalaisista 9-16 –vuotiaista on joutunut kokemaan kiusaamista. Kiva Koulu –hankkeen tutkimuksessa 2,8% 4.-9.luokkalaisista kertoo tulleen kiusatuksi netissä (Kauppinen & Tamminen 2015). Tuorein suomalaisia koskeva tutkimustulos lienee SoME ja nuoret –kyselytutkimuksesta, jonka tutkimuskohteena on edellisiä vanhemmat nuoret. Sen mukaan noin 15% 13-29 –vuotiaista on kokenut kiusaamista sosiaalisessa mediassa. (eBrand 2016.) Tuoreimmassa EU Kids Online –tutkimuksessa (Mascheroni & Ólafsson 2018) kymmenen prosenttia italialaisista lapsista ja nuorista kertoi olevansa kiusattuja, nettikiusattuja tai molempia. Tutkimus osoittaa, että kiusaaminen järkyttää uhreja ja se on yksi haitallisimmista kokemuksista lapsille.

Nettikiusaamisen harvasta esiintymisestä huolimatta se on nostettu yhdeksi suurimmaksi internetin ja erityisesti sosiaalisen median käytön riskeistä (mm. Noppari & Kupiainen 2015, 122; Kupiainen 2013, 7). Syynä voi olla nettikiusaamisen seurauksena uhrille aiheutuva huomattava haitta (Kupiainen 2013, 11; Mascheroni & Ólafsson 2018, 2). Nettikiusaamisella ja koulukiusaamisella – tai perinteiseksi kiusaamiseksi nimetyllä kiusaamisella – on omat

erityispiirteensä, mutta niitä ei voida täysin erottaa toisistaan. Nettikiusaaminen voidaan nähdä osana koulukiusaamista, jatkeena koulukiusaamiselle tai kokonaan uutena kiusaamismuotona (mm. Livingstone ym. 2016, 115; Noppari & Kupiainen 2015, 122; Salmivalli 2017). Älypuhelimien myötä internet on koko ajan läsnä, joka osaltaan muuttaa käsitystä kiusaamisen rajalliseen tilaan kiinnittyvänä tapahtumana (vrt. Noppari & Kupiainen 2015, 114; Mascheroni & Ólafsson 2018, 1).

Aiheen tuoreudesta huolimatta sitä on tutkittu suhteellisen paljon. Tutkimuksien kohteena ovat usein lapset ja nuoret. Nettikiusaamista on tutkittu joko osana laajempia lasten ja nuorten median tai internetin käytön tutkimuksia, mutta myös omana aiheenaan. Useissa tutkimuksissa nettikiusaamista verrataan perinteiseen kiusaamiseen, jolloin internetin kasvottomuus esitetään siellä toimimisen suurimmaksi haasteeksi. Nettikiusaaminen voidaan nähdä jopa vahingollisempana ja julmempana kuin perinteinen kiusaaminen. (mm. Pörhölä & Kinney 2010, 81-84; Huhtala & Herkama 2012, 31-32; Hamarus 2008, 71-72.) Kasvottomuuden vuoksi väärinymmärrykset ovat internetissä yleisempiä kuin kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150). Tämä vaikeuttaa entisestään nettikiusaamisen käsitteen tulkintaa.

Nettikiusaamisen monitulkintaisuuden vuoksi haluan tutkimuksessani antaa äänen nuorille, jotka ovat mediakasvatuksellisesta näkökulmasta kriittisessä ikävaiheessa mediankäyttötapojen muuttuessa (Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011, 34-35). Media on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten elämässä. Se jäsentää heidän ajankäyttöä ja sillä on roolinsa monilla arjen osa-alueilla aina seurustelusta identiteetin rakentamiseen ja viihtymisestä oppimiseen. (Repo & Nätti 2015, 107.) Media on laaja käsite. Sillä voidaan tarkoittaa joukkoviestintää, kuten se usein ymmärretäänkin. Kulttuurisesta näkökulmasta katsoen media voidaan ymmärtää merkityksiä välittäväksi rakenteeksi. Tällöin median nähdään sisältävän erilaisia esityksiä, joita käytetään ja tulkitaan eri tavoin. Ihmiset ovat eri tavoin suhteissa mediaan – sen tekijöinä, kuluttajina tai käyttäjinä. (Kotilainen 2009, 7.)

Tutkimukseni tavoitteena on lisätä ymmärrystä nettikiusaamisesta antaen nuorten itse kertoa, miten he ymmärtävät aiheen. Käsitettä on määritelty aikaisemmin aikuislähtöisesti, joten koen tärkeäksi tuoda esiin nuorten omat kokemukset nettikiusaamisesta. Vertailen nettikiusaamisen määritelmiä aikaisemmista tutkimuksista nuorten kertomusten

määritelmiin. Lisäksi nostan esiin nuorten tärkeiksi kokemia aiheita. Näin pyrin osallistumaan keskusteluun nettikiusaamisen määritelmästä lapsilähtöisen empirisen aineiston kautta. Samalla havainnoin nuorten mediasuhdetta ja medialukutaitoa. Valitsin tutkittavaksi kuudesluokkalaiset nuoret, koska heillä on todennäköisesti jo kokemusta internetin ja sosiaalisen median palveluista – mahdollisesti myös riskeistä. Iän vuoksi he ovat mahdollisesti pohtineet nettikiusaamista jo aiemmin ja heillä voi olla omakohtaisia kokemuksia.

Aineistoni koostuu nuorten kirjoittamista nettikiusaamista käsittelevistä kirjoitelmista, jotka keräsin syksyllä 2015. Osaltaan tutkimus on myös ajankuvaus siitä, mitä medioita nuoret käyttivät ja miten he kokivat nettikiusaamisen vuonna 2015. Internetin sovellukset muuttuvat koko ajan ja lasten sekä nuorten suosikkisovellukset vaihtuvat nopeaan tahtiin (Uusitalo ym. 2011, 45). Lasten ja nuorten suosimissa sovelluksissa helppo ja reaaliaikainen vuorovaikutus on ollut keskeisenä toimintona (Noppari & Kupiainen 2015, 118). Tämän vuoksi samat nettikiusaamisen tavat mahdollisesti toistuvat, vaikka suosikkisovellukset vaihtuisivatkin.

Nuorten kirjoitelmat antavat mahdollisuuden tutkia heidän tapaansa ymmärtää käyttäytymistä ja toimintaa internetissä. Internetin kasvottomuus antaa mahdollisuuden kokeilla eri rooleja ja itsensä esittäminen on erilaista kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Kuten kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, huomioon on otettava yleisön odotukset sekä oman esityksen vaikutelmanhallinta. Internetin osittain näkymätön yleisö voi luoda haasteita itsensä esittämiseen. Tarkastelen, miten nuoret tuovat kirjoitelmissaan nämä kasvottomuuteen liittyvät puolet esiin. Kasvottomuuden haasteiden ja mahdollisuuksien lisäksi aiheeseen liittyy läheisesti käsitys erillisistä online ja offline maailmoista. Kasvottomuuden käsitteleminen antaa mahdollisuuden tarkastella nuorten medialukutaitoa. Tuon esiin, miten nuoret hallitsevat medialukutaidon ja miltä osin se vaatii kehitystä.

Haluan tutkimuksellani tuoda esiin nettikiusaamisen ja siihen liittyvät teemat yhteiskunnallisesta näkökulmasta tuoden esiin mediakasvatuksen haasteet. Aiemmin nettikiusaamisesta tehdyissä pro gradu -tutkielmissa aihetta käsitellään lähinnä viestinnällisestä tai kasvatuksellisesta näkökulmasta (mm. Kettunen 2014; Luoto & Ruotsalainen 2017). Tutkimuksen aihetta valitessa nuorten mediasuhde ja medialukutaito oli

ajankohtainen aihe myös muissa pro gradu -tutkielmissa. Nuoret estradille -hankkeeseen tehdyissä tutkimuksissa aihetta lähestyttiin osallistamisen kautta. Tutkimuksen kohteina olivat esimerkiksi monikulttuuriset sekä työttömät nuoret. (mm. Myllynen 2016; Puska 2016; Kiuru 2016.) Tutkimuksellani haluan osallistua tähän mediakasvatukselle tärkeään aiheeseen.

2 NUORTEN MEDIASUHDE JA NETTIKUSAAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni käsitteellisen viitekehyksen. Tutkielmani keskeisin käsite on nettikusaaminen, jota esittelen aiempien määritelmien ja tutkimusten avulla. Internetissä toimimisen haasteista esittelen kasvottomuuden sekä itsensä esittämisen. Lopuksi tässä luvussa määrittelen tutkimuskysymykseni.

Tutkimani nuoret ovat mediakasvatuksen näkökulmasta kriittisessä ikävaiheessa itsenäisen mediankäytön lisääntyessä sekä mediankäyttötapojen muuttuessa. He käyttävät mediaa entistä enemmän sosiaaliseen verkostoitumiseen ja ovat siirtymässä kohti digitaalisen jakamisen kulttuuria. Tosin luova sisällöntuottaminen on nuorille harvinaisempaa kuin muiden tuottamien esitysten seuraaminen. Sosiaalisen median käyttöä aletaan harjoittelemaan juuri kyseisessä iässä. (Uusitalo ym. 2011, 34-35; Sintonen, Fornaro, Kauppinen & Noroviita 2013, 9; Byrne, Kardefelt-Winther, Livingstone & Stoilova 2016, 35; Mascheroni & Ólafsson 2018, 1.) Median käytön muutokseen vaikuttavat myös teknologian kehitys sekä erityisesti sosiaalisen median palveluiden lisääntyminen ja muuttuminen. Perinteinen media, kuten televisio, lehdet ja kirjat ovat korvautuneet tietokoneilla, älypuhelimilla sekä tableteilla. Uusien laitteiden – etenkin älypuhelimien – käytön myötä internetiin on mahdollista päästä ajasta ja paikasta riippumatta. Internetiä käytetään yhä eniten kotona, mutta sen käyttö on yleistynyt koko ajan myös liikkuesssa. (Noppari 2014, 14-18; Byrne ym. 2016, 4; Mascheroni & Ólafsson 2018, 1.)

Sosiaalinen media on merkittävä osa lasten ja nuorten verkkokulttuuria (mm. Noppari & Kupiainen 2015, 113-114; Byrne ym. 2016, 35). Sosiaalisessa mediassa – kuten verkossa muutenkin – luodaan tai ylläpidetään kaverisuhteita (Noppari & Uusitalo 2011, 143; Lehtikangas 2016, 21; Mascheroni & Ólafsson 2018, 1). Samalla se toimii identiteetin rakentamisen sekä mahdollisesti esittämisen ja kokeilemisen paikkana (Lehtikangas 2016, 12-13). Sosiaalista mediaa onkin kuvailtu ennemmin kulttuuriseksi toimintaympäristöksi kuin mediaksi (Noppari & Kupiainen 2015, 114). Sosiaalisen median palvelut muuttuvat jatkuvasti. Lapset ja nuoret valitsevat sosiaalisen median palvelut sen perusteella, mitä heidän kaverinsa käyttävät. Palveluiden suosio voi hetkessä laskea, kun lapset ja nuoret lopettavat niiden käytön. (Uusitalo ym. 2011, 45.) Lasten ja nuorten tulee siis myös pysyä ajan tasalla siitä, mikä palvelu on milläkin hetkellä suosittu. Suosikkipalveluiksi valikoituvat ne, jotka

mahdollistavat helpon reaaliaikaisen vuorovaikutuksen. Median käyttötarkoitukset ovat siis pysyviä, vaikka suosikkipalvelut vaihtuvat. (Noppari & Kupiainen 2015, 118.)

Tutkimani nuoret kuuluvat ikäryhmään, jolle median – erityisesti internetin – käyttö tuo eteen uusia haasteita. Uudenlaisessa mediaympäristössä toimiessa tulee omaksua erilaisia taitoja, kuten omien sekä muiden mediatuotosten merkityksien tulkitseminen – myös niiden kriittinen tulkinta. Kyseistä taitoa voidaan kutsua medialukutaidoksi, joka käsittää perinteisen lukutaidon lisäksi muun muassa sosiaaliset taidot sekä osallisuuteen liittyvät kulttuuriset taidot. (Kupiainen & Sintonen 2009, 14; 96-97.) Sosiaalisessa mediassa nuorten tulisi ennakoida mahdollisia riskejä hallitsemalla oman profiilinsa asetuksia, kuten muokkaamalla yksityisyysasetuksiaan, estämällä toisia käyttäjiä, ilmoittamalla siellä ilmenevistä ongelmista sekä tiedostamalla, mitä internetissä tulee jakaa ja mitä ei (Mascheroni & Ólafsson 2018, 4; Byrne ym. 2016, 40-41). On havaittu, että nuorimmat internetin käyttäjät kaipaavat eniten tukea edellä mainituissa internetin turvallisuutta parantavissa toiminnoissa (Byrne ym. 2016, 5).

Tutkimukseni näkökulmasta haasteena voidaan nähdä riskien ennaltaehkäisemisen hallinnan lisäksi, miten internetissä itsenäisesti toimivat nuoret tulkitsevat merkityksiä ja samalla ottavat huomioon, minkälaisia merkityksiä itse luovat julkaisuillaan tai muilla tuotoksillaan. Yksi medialukutaidon piirre on kyky asettua toisen asemaan (Kupiainen & Sintonen 2009, 23). Vuorovaikutteisessa mediassa, kuten sosiaalisessa mediassa, toimiessa tästä taidosta on erityisesti hyötyä. Kommunikointi viesteillä aiheuttaa kuitenkin helpommin väärinymmärryksiä kuin kasvokkainen viestintä (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150).

Yhteisöllisen median uhkakuvista puhuttaessa esiin nousee usein nettikiusaaminen (mm. Kupiainen 2013, 11; Noppari 2013, 105). Nettikiusaaminen ei ole käsitteenä yksiselitteinen ja etenkin lasten ja nuorten on vaikea erottaa, mikä on vakavasti otettavaa ja haitallista nettikiusaamista ja mikä vain hetkellistä kiusantekoa tai 'draamaa' (mm. Noppari 2013, 108; Kupiainen 2013, 7). Aiheen vakavuuden kuitenkin osoittaa se, että nettikiusaaminen on yksi haitallisimmista internetin aiheuttamista kokemuksista nuorille (Mascheroni & Ólafsson 2018, 2). Seuraavassa erittelen nettikiusaamisen käsitettä yksityiskohtaisemmin ja myöhemmin erittelen siihen liitetyn erityispiirteen – kasvottomuuden.

2.1 Kiusaamisesta nettikiusaamiseen

Nettikiusaaminen (engl. *cyberbullying*) on käsitteenä monitulkintainen. Aiheesta puhutaan eri nimityksillä, kuten verkkokiusaaminen ja verkkohäirintä. Käsitteitä on eritelty esimerkiksi siten, että nettikiusaamisesta puhutaan silloin kuin se tapahtuu alaikäisten henkilöiden välillä. Aikuisten kohdalla toimintaa kutsutaan nettihäirinnäksi (*cyber harassment*) tai nettivakoiluksi (*cyber stalking*), mutta ei koskaan nettikiusaamiseksi. (Aftab 2006.) Osassa lähteitä on erotettu toisistaan kännykkäkiusaaminen ja netissä tapahtuva kiusaaminen (mm. Hamarus 2008, 71; Salmivalli & Pöyhönen 2011, 58). Kännykkäkiusaamiseen kuuluisi tällöin pilasoitot, loukkaavat puhelut tai tekstiviestit, puhelimen välityksellä tapahtuva haukkuminen, uhkailu ja kiristäminen sekä viestit ilman lähettäjä tietoja. Puhelimella voidaan myös ottaa kuvia tai videoita, joita julkaistaan netissä ilman kohteen suostumusta. (Hamarus 2008, 71-72.) Älypuhelimien yleistyttyä kännykän käyttöön liittyy olennaisena osana myös yleisesti internetin ja eri sovellusten käyttö. Sen vuoksi kännykkäkiusaamisen ja internetissä tapahtuvan kiusaamisen ero hämärtyy. Käytän tutkielmassa nimitystä *nettikiusaaminen*, koska käsitteenä se on vakiinnuttamassa asemaansa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Noppari & Kupiainen 2015, 122). Tosin käsitteen merkityksestä käydään jatkuvasti keskustelua ja tutkielmani osaltaan osallistuu tähän keskusteluun täydentäen käsitettä empiirisen lapsilähtöisen aineiston kautta.

Aiemmissa tutkimuksissa nettikiusaaminen koetaan käsitteenä haastavaksi määritellä, koska se ei ole ajasta ja paikasta riippuvainen (Nieminen & Pörhölä, 2011, 75). Nettkiusaaminen on myös monitulkintaista, kuten kiusaaminen muutenkin ihmissuhteissa (Kowalski, Limber & Agatston 2012, 56). Yleisesti nettikiusaamisella tarkoitetaan viestintäteknologian, kuten sähköpostin, puhelimen tai sosiaalisen median, välityksellä tapahtuvaa toisen henkilön loukkaamista tai vahingoittamista. Uudet teknologiset välineet mahdollistavat nettikiusaamisen oikeastaan missä ja milloin vain. (Nieminen & Pörhölä 2011, 74;79.) Tämän vuoksi nettikiusaaminen koetaan jopa vakavammaksi ja sen seuraukset voivat olla pahempia kuin koulukiusaamisen tai muuten perinteisen kiusaamisen, jonka avulla nettikiusaamista usein määritellään (Kowalski ym. 2012, 18-55; Nieminen & Pörhölä 2011, 75; Livingstone ym. 2016, 115-118). Hahmottaakseni paremmin nettikiusaamisen käsitettä, esittelen ensin perinteisen kiusaamisen pääpiirteitä sekä perinteisen kiusaamisen ja nettikiusaamisen eroja. Tämän jälkeen erottelen nettikiusaamisen muotoja ja välineitä.

Olweus (1992) on määritellyt kiusaamista seuraavasti:

”Yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille.” (Olweus, 1992, 14. Suomentanut: Maija Mäkelä)

Sitaatista nousee esiin kaksi tärkeää kiusaamisen määritelmää; negatiiviset teot sekä toistuvuus. *Negatiivisilla teoilla* tarkoitetaan sitä, että tahallisesti joko tuotetaan tai yritetään tuottaa toiselle epämiellyttävä olo tai jopa vammoja. Negatiivisia tekoja voivat olla; verbaaliset teot – kuten uhkailu, pilkkaaminen, hännäminen tai nimittely – tai fyysiset teot – kuten lyöminen, potkiminen, töniminen, nipistäminen tai toisen pidättely. Näiden lisäksi negatiivisia tekoja voivat olla semmoiset teot, joissa ei käytetä sanoja tai fyysistä kontaktia. Ryhmästä poissulkeminen tai toisen henkilön toiveiden noudattamatta jättäminen eivät vaadi sanoja tai fyysistä kontaktia, mutta ne luetaan myös negatiivisiksi teoiksi. Olweus painottaa, että kiusaamisen tulee olla *toistuvaa*, jotta sitä voidaan sanoa kiusaamiseksi. Yksittäistapauksia, kuten kahden keskeisiä riitoja tai tappeluja ei voi määrittää varsinaiseksi kiusaamiseksi. (ks. myös Nansel, Overpeck & Pilla 2001, 2095.) Olweus (1992) pitää myös tärkeänä, että kiusaamistapauksissa tulee ottaa huomioon kiusaajan ja kiusatun välillä oleva voimasuhteiden tasapainottomuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että kiusaajalla on enemmän valtaa kuin kiusatulla. Kiusattu on jossain määrin avuton kiusaajan tai kiusaajien edessä ja hänen on sen vuoksi vaikea puolustautua. (Olweus 1992, 14-15.) Kiusaamisen kohteeksi joutuu todennäköisimmin nuori, joka on sosiaalisesti syrjäytynyt ja jolla on puutteita sosiaalisissa taidoissa (Nansel ym. 2001, 1098). *Tyypilliseksi uhreiksi* kuvaillaan varovaisia, herkkiä ja hiljaisia henkilöitä, joilla on muita heikompi itsetunto. Uhrit ovat usein yksinäisiä ja hylättyjä, eikä heillä ole ryhmässä yhtään ystävää. *Tyypillisesti kiusaajat* ovat aggressiivisia sekä kavereitaan että aikuisia kohtaan. He toimivat impulsiivisesti ja heillä on voimakas tarve dominoida muita ihmisiä. He myös tuntevat vain vähän empatiaa kiusattuja kohtaan. (Olweus 1992, 34-35.)

Olweus (1992, 15) määrittelee kiusaamiselle kaksi tapaa; suora kiusaaminen ja epäsuora kiusaaminen. *Suora kiusaaminen* tapahtuu suhteellisen suorana hyökkäyksenä uhria kohtaan. Se voi olla fyysistä väkivaltaa, kuten potkimista ja/tai lyömistä tai se voi olla irtailua,

vahingoniloista hännäämistä (*malicious teasing*) tai nimittelyä. *Epäsuoralla kiusaamisella* tarkoitetaan sosiaalista eristämistä ja ryhmästä poissulkemista, juorujen tai huhujen levittämistä tai manipulointia kaverisuhteissa (Olweus 1992, 15; Nansel ym. 2001, 2094). Näiden kiusaamisten eri tapojen perusteella voi myös tehdä sukupuolieroja. Poikien kohdalla suora kiusaaminen on yleisempää sekä kiusaajille että kiusatuille, mutta verbaalista kiusaamista tapahtuu myös. Tyttöjen kohdalla kiusaajat käyttävät enemmän epäsuoria sekä huomaamattomampia kiusaamismenetelmiä. (Olweus 1992, 23; Nansel ym. 2001, 2098)

Päivi Hamarus (2006, 76-91; 2008, 46-74) on tutkinut koulukiusaamista nuorten kokemusten perusteella. Hän on tyypitellyt kiusaamista seuraavasti; äkillinen fyysinen päällekkäyminen, sanallinen kiusaaminen, syrjiminä ja eristäminen, ärsyttävä kiusaaminen, suhdekriisi ja tiedostamaton kiusaaminen. *Äkilliselle fyysiselle päällekkäymiselle* voi olla kaksi syytä; joko se on seurausta pitempään jatkuneesta kinasta, tai se voi kohdistua täysin ulkopuoliseen henkilöön ilman syytä. *Sanallisella kiusaamisesta* on haukkuminen, nimittely, pilkkaaminen, ivaaminen ja halventava tapa puhua toisesta eli suulliset keinot toisen mielen pahoittamiseen. Toisaalta myös uhri voi käyttää nimittelyä puolustautuessaan. *Syrjimisellä ja eristämisellä* tarkoitetaan 'poissulkemista ryhmästä' (eng. *ostracism*). Kiusaajien tavoitteena on, että kiusatulla ei olisi ystäviä, koska ystävät tekevät kiusatusta arvostetumman. *Ärsytyksestä johtuvan kiusaamisen* erityispiirteenä on se, että kiusaamisen vastuu on kiusatulla. Kiusattu ei tyydy ulkopuolisen rooliin vaan pyrkii edelleen mukaan ryhmän jäseneksi. Tämä koetaan 'tunkeiluna' ja kiusattu nähdään syyllisenä kiusaamiselle. *Suhdekriisillä* tarkoitetaan kahden ystävyksen välille syntynyttä 'kriisiä'. Syynä voi olla esimerkiksi luottamuksen pettäminen tai kolmas osapuoli. *Tiedostamattomalla kiusaamisella* tarkoitetaan tapauksia, joissa kiusattu ei tiedä olevansa kiusaamisen kohteena tai kiusaajat eivät tulkitse tekoja kiusaamiseksi. Tapahtuma voidaan tulkita esimerkiksi leikiksi. Hamaruksen esittämiä kiusaamisen tyyppejä on myös havaittavissa määritellesä nettikiusaamista. Internetissä ei tietenkään voi kiusata fyysisesti, vaikka itse nettikiusaaminen voi johtaa fyysiseen kiusaamiseen tai molempia kiusaamisen tapoja tapahtuu samaan aikaan (Hamarus 2008, 72; Nieminen & Pörhölä 2011, 77). Internetissä voi kuitenkin kiusata sanallisesti sekä sulkea toisia pois ryhmästä samoin – ja vielä tehokkaammin – kuin kasvotusten. Vanhat kiusaamistavat ovat siis saaneet uuden tehokkaamman ja julmemman ilmenemismuodon Internetissä. (Hamarus 2008, 71-72.)

Pörhölä ja Kinney (2010, 81-84) kuvaavat nettikiusaamisen olevan sähköpostin, tekstiviestien tai Internetin - sekä siihen kuuluvien sosiaalisen median sivustojen - välityksellä tapahtuvaa toisen henkilön solvaamista, painostamista, uhkailua, loukkaamista tai vahingon tuottamista toiselle henkilölle. Seuraukset nettikiusaamisella voivat olla samat tai jopa vakavammat kuin perinteisellä kiusaamisella. Kiusatulla voi ilmetä emotionaalisia, psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia ongelmia. (emt. 81; Nieminen & Pörhölä 2011, 75.) Kuten perinteistä kiusaamista, myös nettikiusaamista määrittelevät kiusaamisen tahallisuus sekä toistuvuus (Patchin 2014; vrt. Olweus 1992, 14). Nettikiusaaminen on tahallista, kun toiminta on harkittua, eikä suunnittelematonta. Kiusaamisen toistuvuus ilmenee silloin, kun kiusaaminen kuvastaa käyttäytymismallia, eikä ole vain satunnainen kiusaamistapaus. (Patchin 2014.) Nettikiusaaminen on usein sosiaalisen järjestyksen toteuttamista. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhteen henkilöön kohdistuva kiusaaminen voi lujittaa muuta ryhmää ja nostaa kiusaajien sosiaalista statusta oman ryhmänsä sisällä.

Kasvottomuus tekee kiusaamisesta helpompaa ja moni nettikiusaamistapauksista on niiden henkilöiden tekemiä, jotka eivät ole 'kiusaajia' perinteisellä tavalla tai eivät ole normaalisti kiusanneet tai satuttaneet toisia. (Pörhölä & Kinney 2010, 81-84.) Myös se, että aikuiset eivät ole läsnä Internetissä, madaltaa kynnystä kiusaamiselle (Hamarus 2008, 71-71). Viestillä kostaminen on myös helpompaa, koska kiusaajan ja kiusatun ei välttämättä tarvitse edes kohdata toisiaan. Kasvottomuus ylipäättänsä helpottaa kiusaamista, kun uhrin reaktiota ei näe. Tutkimalla vertaisryhmiä on saatu selville, että käsitys oikeasta ja väärästä voi muuttua siten, että ne sopivat ryhmädynamiikkaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että nettikiusaaminen sallitaan, jos se saa tunnustusta vertaisryhmässä. Tutkimukset osoittavat myös, että ihmiset ovat riskialttiimpia, irrallaan luonteestaan sekä aggressiivisia ja väkivaltaisia, jos vertaisryhmän jäsenet rohkaisevat ja näyttävät mallia tällaisesta käyttäytymisestä. Nettikiusaamista on verrattu toisen maailmansodan aikana käytettyyn propagandaan. Molemmissa on tarkoitus antaa negatiivinen kuva kohteena olevasta henkilöstä ja saada se median avulla suuren yleisön tietoisuuteen. Myöskään jälkiseuraamuksia ei tule heti tai niitä ei tule ollenkaan. (Pörhölä & Kinney 2010, 81-84.)

Pörhölä ja Kinney (2010, 84-88) esittävät viisi nettikiusaamisen ja perinteisen kiusaamisen välistä eroa. Ensimmäinen ero on se, että nettikiusaamisella voi tavoittaa useita ihmisiä kerralla ja jopa massayleisön. Julkinen nöyryyttäminen on voimakas keino saattaa joku

kiusalliseen asemaan, painostaa toista ja aiheuttaa vaikeuksia toiselle. Toinen ero liittyy kiusaamisen keston. Kiusaajan lähettämät viestit voivat olla tallennettuina pitkiksiin ajoiksi tai niitä voi olla julkaistuna verkkosivuilla, joilta ne poistetaan vain ylläpitäjän toimesta. Viestit voivat tuhota kehitysvaiheita sekä vaikuttaa aikuisuudessa. Kolmas ero on se, että netissä voi pysyä nimettömänä. Perinteisessä kiusaamisessa ilmenee myös esimerkiksi selän takana puhumista, mutta usein kiusaaja saadaan selville. Nimettömyydellä on kaksi ominaispiirrettä. Se edistää vihamielisyyttä, aggressiivisuutta sekä väkivaltaisuutta. Lisäksi toisen satuttaminen on yleisempää ja pitempi aikaisempaa, kun sen tehdään nimettömänä. Neljäs ero liittyy valta-asemaan kiusaajan ja kiusatun välillä. Kun kiusaaja lähettää negatiiviseksi tarkoitettua viestiä, se automaattisesti luo vallan hierarkkisuuden. Viestin luoja on antanut uhrilleen sosiaalisen statuksen viestillä. Viesti houkuttelee lukijoita, koska se sisältää uutta ja ainutlaatuista tietoa toisesta henkilöstä. Lisäksi sosiaalinen voima on merkittävä motivaation luoja ja voi lisätä viestin kiinnostavuutta. Viidennessä erossa tuodaan esiin kiusaamisen saavuttavuus. Nettikiusaajan on helppo seurata kiusattuaan milloin ja minne haluaa. Kiusattu voi kokea, että hänellä ei ole pakokeinoja. Perinteisestä kiusaamisesta poiketen Internetissä kiusaaja voi olla kiusatulle täysin tuntematon (Huhtala 2013, 49). Nämä erot osoittavat, että nettikiusaaminen voi mahdollisesti olla jopa vahingollisempaa kuin perinteinen kiusaaminen (Pörhölä & Kinney 2010, 88).

Nämä erot vastaavat osittain myös Huhtalan ja Herkaman (2012, 31-32) aikaisemmista tutkimuksista löytämiä nettikiusaamisen erityispiirteitä. Nettikiusaamisen erityispiirteiksi esitetään; kasvottomuus, nonverbaalisten vihjeiden puuttuminen, viestien julkisuus, valvonnan puute ja laaja tavoitettavuus. Kasvottomuuteen liittyy läheisesti nonverbaalisten vihjeiden puuttuminen, joka vaikuttaa sekä kiusaajaan että kiusattuun. Internetissä on helpompi olla ilkeä toiselle, koska hänen reaktiotaan ei nähdä. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa omaa käytöstä muutetaan sen perusteella, miten vastapuoli reagoi siihen. Kiusatun on myös vaikea havaita, kuka on mahdollisesti kiusaaja sekä tulkita viestien tarkoitusta. Voi olla vaikeaa erottaa, onko viestien tarkoitus loukata vai kiusoitella. Väärinymmärryksiä tapahtuu enemmän nonverbaalisten vihjeiden puuttuessa. (Kowalski ym. 2012, 87.) Valvonnan puute liittyy anonyyminä toimimiseen. Tällöin kiinnijäämisen riski koetaan pienemmäksi, joka voi madaltaa kynnystä kiusata toista henkilöä. Vanhempien on vaikea valvoa lastensa internetin käyttöä ja siten puuttua kiusaamistapauksiin. (Patchin & Hinduja 2015, 170.)

Kiusaajien ja nettikiusaajien persoonallisia piirteitä on myös mietitty ja yhteyttä siihen, ketkä kiusaavat ja ketkä joutuvat kiusatuksi. Nettikiusaajilla voidaan olettaa olevan ainakin osittain samoja piirteitä kuin kasvokkain kiusaavilla henkilöillä (Kowalski ym. 2012, 78). Kiusaajat ovat täten persoonaltaan hallitsevia, äkkipikaisia ja impulsiivisia sekä turhautuvat helposti. Heillä on myös positiivisempi asenne väkivaltaa kohtaan kuin muilla lapsilla, vaikeuksia noudattaa sääntöjä sekä käyttäytyvät aggressiivisesti aikuisia kohtaan. He näyttävät muille kovina, eivät juurikaan osoita empatiaa tai myötätuntoa uhreja kohtaan. (Olweus 1992, 35-36.) Olweus (1992, 33-35) on kuvannut kiusaamisen uhrien olevan itsetunnoiltaan heikompia, varovaisia, herkkiä ja hiljaisia. He kokevat helposti häpeää. Internetissä ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä toisen henkilön olemuksesta samoin kuin kasvotusten, joten tyypillisen uhrin kuvaukset eivät välttämättä toteudu. EU Kids Online -tutkimuksien mukaan uhreiksi valikoituu helpommin tytöt kuin pojat (Görzig 2011, 2; Görzig, Milosevic & Staksrud 2017, 16). Nettikiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen kulkevat käsi kädessä. Moni nettikiusaaja on myös itse joutunut nettikiusaamisen uhriksi. (Görzig 2011, 1.) Nettikiusaamiseen ryhtymiseen voi olla monia syitä. Se voi olla tarkoituksellista toisen satuttamista tai nöyryyttämistä tai oman aggressiivisen energian purkamista. Joku voi jopa saada nautintoa kiusaamisesta tai toteuttaa siten omia aggressiivisia fantasioitaan. Toisaalta myös tylsistyessä lapset ja nuoret voivat kirjoitella toisille henkilöille uhkailevia viestejä, koska ajattelevat sen olevan hauskaa. Tällöin ei osata ajatella viestien seurauksia. Kiusaamiseen ryhdytään myös usein ymmärtämättä sen olevan varsinaisesti nettikiusaamista. (Kowalski ym. 2012, 79.)

2.1.1 Nettikiusaamisen muodot

Nancy Willard (2007, 1-2) on eritellyt seitsemän eri nettikiusaamisen muotoa, joita on käytetty eri lähteissä ikään kuin mallina nettikiusaamisen määrittelylle (mm. Kowalski ym. 2012, 61-67; Nieminen & Pörhölä 2011, 78). Käytän Niemisen ja Pörhölän (2011, 78) suomennoksia Willardin termeille. Nettikiusaamisen eri muodot ovat:

1. Vihamielinen kommentointi (*flaming*): verkkoyhteisössä tai suoraan henkilölle lähetetyt vihaiset, tönkeät tai alatyyliset viestit
 2. Häirintä (*harassment*): toistuvasti toiselle henkilölle lähetetyt loukkaavat viestit
 3. Mustamaalaaminen (*denigration*): vahingollisen materiaalin julkaiseminen internetissä toisesta henkilöstä ja perättömien, vahingollisten tai julmien väitteiden kertominen toisesta henkilöstä
 4. Toiseksi henkilöksi tekeytyminen (*impersonation*): esiintyminen toisena henkilönä samalla asettaen toinen huonoon valoon
 5. Paljastaminen (*outing and trickery*): toisen henkilön arkaluonteisten tai yksityisten informaatioiden - esimerkiksi kuvien ja viestien - julkaiseminen ja jakaminen
 6. Poissulkeminen (*exclusion*): toisen henkilön poissulkeminen verkkoyhteisöstä tai -ryhmästä
 7. Verkkovainoaminen (*cyberstalking*): uhkailua sisältävä verkkohäirintä tai häirintä, joka koetaan uhkaavaksi
- (Willard 2007, 1-2. Suomentanut: Heidi Nieminen ja Maili Pörhölä)

Vihamielisellä kommentoimisella tai *'fleimauksella'* tarkoitetaan usein verkkokeskusteluissa, chateissa tai uutisten kommenttikentissä esiintyviä vihasävytteisiä viestejä, joilla on tarkoitus vaikuttaa toisen keskusteluun osallistuvan tai toisten osallistujien tunteisiin (Niemi-Pynttari 2009, 115-131; Kowalski ym. 2012, 62; Hinduja & Patchin 2015, 54). Aggressiivisella kommentilla pyritään haavoittamaan toista keskustelijaa sosiaalisesti ja psykologisesti. Aggressiivisen viestin jälkeen keskustelu yleensä jatkuu yhden tai useamman henkilön kesken kiivaana, jota voidaan kutsua myös kommenttisodaksi (engl. *flame war*). (Kowalski ym. 2012, 62.) Vihamielistä kommentoimista on verrattu myös toiseen verkkokeskusteluja häiritsevään tekoon – trollaamiseen (engl. *trolling*). Trollaamisella tarkoitetaan toisten ihmisten tahallista häiritsemistä ja provosointia internetin keskustelupalstoilla sekä sosiaalisessa mediassa (Craker & March 2016). Valvonnan puute ja internetin anonyymiyys edesauttavat trollaamista (Töyry 2016, 6). Erona vihamielisten kommenttien ja trollaamisen välillä on se, että vihamieliset kommentit ovat kohdistettu tietylle keskusteluun osallistuvalla henkilölle tai henkilöille, kun trollaaminen on kohdistettu keskustelun aiheelle (Hinduja & Patchin 2015, 54).

Häirinnäksi kutsutaan toistuvaa loukkaavien, ilkeiden ja inhottavien viestien lähettämistä toiselle henkilölle (Willard 2007, 1; Kowalski ym. 2012, 62-63). Viestejä lähetetään useimmiten henkilökohtaisten viestintäkanavien kautta, mutta myös keskustelufoorumeilla voi esiintyä häirintää. Voidaan myös käyttää sanaa "tekstisota" keskustelufoorumeilla syntyneistä riidoista, joissa yksi tai useampi keskustelun osallistuja hyökkää yhtä yksinjäävää osallistujaa kohtaan. Häirintä ja vihamielinen kommentointi ovat käsitteellisesti samankaltaisia. Niiden erona on se, että häirintä on toistuvaa, pitkäaikaisempaa ja yksipuolisempaa, jolla tarkoitetaan, että kohde toimii yksin tilanteessa häirinnän tekijöitä vastaan. Verkkopeleissä käytetään nimitystä "Griefers" ryhmästä henkilöitä, jotka tarkoituksellisesti häiritsevät toisia pelaajia. (Kowalski ym. 2012, 63.)

Mustamaalaamisen tarkoituksena on saattaa toinen henkilö huonoon valoon levittämällä hänestä väärää tietoa tai huhuja (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 63-64; Hinduja & Patchin 2015, 53). Verkossa levitetyt huhut tavoittavat huomattavasti suuremman yleisön lyhyessä ajassa kuin verkon ulkopuolella (Hinduja & Patchin 2015, 53). Tarkoituksena on tuhota kohteen maine ja ystävyys-suhteet (Willard 2007, 2). Mustamaalaamiseksi voidaan kutsua myös muokattujen ja loukkaavien kuvien levittämistä kohteesta (Kowalski ym. 2012, 63). Kowalskin, Limberin ja Agatstonin (2012, 63) teoksessa annetaan esimerkki verkossa löytyvistä 'slam bookeista', joissa voidaan pilkata luokkatovereita. 'Slam book' luodaan verkkosivulle ja sinne on listattu luokkatovereidennimet. Tämän jälkeen oppilaat voivat kirjoittaa ilkeitä kommentteja kohteena oleville muille oppilaille.

Toiseksi henkilöksi tekeytymisellä tarkoitetaan esiintymistä toisena henkilönä Internetissä. Yksi tapa esittää toista henkilöä on varastaa kohteen salasana sosiaalisen median palveluun ja sitten lähetetään tai julkaistaan sellaista materiaalia, joka aiheuttaa uhrille ongelmia tai jopa vaaraa. Viestien vastaanottajat luulevat profiilin omistajaa viestien lähettäjäksi. (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 64-65; Hinduja & Patchin 2015, 60.) Uhri voi saada huonon maineen ja hänen ystävyys-suhteet kärsivät (Willard 2007,2). Vastaavia identiteettivarkauksia voidaan sosiaalisen median lisäksi tehdä myös sähköpostin välityksellä tai keskustelupalstoilla (Kowalski ym. 2012, 65; Hinduja & Patchin 2015, 60). Toisena esiintymisen mennessä äärimmäisyyksiin voidaan keskustelupalstoille kirjoittaa vihakommentteja ja kertoa uhrin yhteystiedot, jolloin uhri joutuu todelliseen vaaraan

(Kowalski ym. 2012, 65). Toinen tapa tekeytyä toiseksi henkilöksi on luoda täysin keksitty profiili Internetissä, jota kutsutaan nimityksellä 'catfishing'. Tekaistun profiilin tarkoituksena on houkutella toinen henkilö romanttiseen suhteeseen. (Hinduja & Patchin 2015, 61.)

Paljastamiseen sisältyy kaksi toisilleen lähekkäistä kiusaamisen keinoa. Englannin kielellä nämä keinot on jaettu termein *outing* ja *trickery*. Ensimmäinen keino on se, että jaetaan henkilökohtaisia salaisuuksia, kiusallista tietoa tai noloja kuvia toisesta henkilöstä niille, joille niitä ei kuuluisi jakaa (engl. *outing*). (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 65.) Toinen keino on vielä astetta julmempi. Siinä toinen henkilö suostutellaan paljastamaan itsestä salaisuuksia tai kiusallista tietoa, jonka jälkeen saatu tieto jaetaan muille (engl. *trickery*) (Willard 2007, 1; Kowalski ym. 2012, 65). Hinduja ja Patchin (2015, 55) ei ole käyttäneet paljastamisen termiä, mutta ovat eritelleet yhdeksi nettikiusaamisen muodoksi kuvien ja videoiden julkaisemisen, joka voidaan lukea paljastamiseksi. Toisista kiusaamistarkoituksessa ja ilman lupaa julkaistut kuvat ovat usein erittäin noloja uhrille ja voivat laajalle levitessä aiheuttaa paljon harmia uhrille. Hinduja ja Patchin (2015, 58-59) ovat eritelleet myös yhdeksi kiusaamisen muodoksi tiedon levittämisen. Tällä tarkoitetaan toisen henkilön yhteystietojen – kuten puhelinnumeron, sähköpostin tai kotiosoitteen – tai erittäin henkilökohtaisten tietojen – kuten psyykkisten tai fyysisten ongelmien, seksuaalisen suuntautumisen, seksuaalisten kokemusten tai perheongelmien – jakaminen muille.

Poissulkemisella tarkoitetaan, että uhri jätetään tahallisesti ja julmasti jonkin verkkoryhmän ulkopuolelle (Willard 2007, 2). Ihmisillä on perustarve kokea tulevansa hyväksytyksi ryhmään. Lapset määrittelevät itse sekä verkossa, että sen ulkopuolella, kuuluvatko ryhmään vai jäävätkö sen ulkopuolelle. Ryhmän ulkopuolelle jäämisellä on huomattava emotionaalinen vaikutus. (Kowalski ym. 2012, 66.) Omaa minäkuvaakin rakennetaan ryhmässä ja jatkuva torjutuksi tuleminen voi johtaa siihen, että torjuttu alkaa pitää itseään sosiaalisesti epäonnistuneena (Salmivalli 2000, 33). Sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa, uhri voidaan jättää ryhmän ulkopuolelle esimerkiksi siten, että koko muu koululuokka on kutsuttu johonkin ryhmään, mutta kiusattua ei hyväksytä ryhmään (Huhtala 2013, 46). Samankaltainen poissulkeminen on mahdollista myös pikaviestisovelluksessa WhatsAppissa, jossa voi luoda keskusteluryhmiä (Ahola 2016). Hylkäämiseksi voidaan myös kokea joskus tilanne, joka ei ole tarkoitettu hylkäämiseksi. Esimerkiksi tilanne, jolloin odottaa toiselta

viestiä, mutta hän ei vastaakaan viestiin niin nopeasti kuin odotetaan. (Kowalski ym. 2012, 66.)

Verkkovainoamista on toistuva pelkoa ja ahdistusta aiheuttavien viestien lähettäminen toiselle henkilölle. Tällaisia viestejä ovat sellaiset, jotka sisältävät uhkailua, ahdistelua, haukkumista tai muuten ärsyttävät kiusattua. (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 67; Hinduja & Patchin 2015, 65.) Sosiaalisessa mediassa julkaistaan yhä enemmän tietoa itsestä, mikä on helpottanut muita saamaan selville erilaisia asioita haluamastaan henkilöstä, kuten keitä kuuluu kavereihin tai missä vietetään aikaa. Toisen profiilin tarkkailu on hyväksyttävää, jos tarkkailijan mielenkiinto toista henkilöä kohtaan on soveliaista. Kuitenkin tarkkailun helppoudella on myös ikävät puolet ja ihmiset, joilla on ilkeät tai perverssit motiivit, käyttävät myös tilaisuutta hyväksi ja hakevat tietoa muista ihmisistä. (Hinduja & Patchin 2015, 65-66.) Verkkovainoaminen voi myös johtaa verkon ulkopuolella tapahtuvaan kiusaamiseen, kuten vainoamiseen, uhkailuun tai jopa konkreettisiin tekoihin (vrt. Kowalski ym. 2012, 67).

Näiden seitsemän nettikiusaamisen muodon ulkopuolelle jää muutama huomion arvoinen nettikiusaamisen muoto. Muita käyttäjiä voi kiusata sosiaalisessa mediassa "tagaamalla" (engl. *tagging*) eli liittämällä kohde kuvaan tai videoon, vaikka kohde ei haluaisi itseään liitettävän siihen. Kuvaan liittäminen voi näkyä toisen profiilissa tai muuten julkisesti sosiaalisessa mediassa. Facebookissa voi liittää vain oman kaverilistan henkilöitä julkaisuihin, mutta Instagramissa julkaisuihin voi liittää kenet vain. Jos liitetty henkilö ei poista "tagia" tai piilota julkaisua profiilistaan, sen voi nähdä kuka tahansa Instagramin käyttäjä. (Hinduja & Patchin 2015, 64.) Alastomien ja lähes alastomien kuvien lähettäminen viestillä tai muuten teknologian välityksellä, on eritelty myös omaksi nettikiusaamisen tavaksi, jota kutsutaan käsitteellä *sexting* – ikään kuin muunnettuna sanasta *texting* eli tekstaaminen (Kowalski ym. 2012, 68). Kowalski, Limber ja Agatston (2012, 67-68) on esittänyt yhdeksi nettikiusaamisen tavaksi "happy slapping" –ilmiön, jonka tarkoituksena kuvata tapahtuma, jossa lyödään toista henkilöä.

2.1.2 Nettikiusaamisen välineet nuorten median käytössä

Nettikiusaamista voi tapahtua Internetissä monin eri tavoin. Nettikiusaamisen on kerrottu tapahtuvan viestintäteknologian, kuten puhelimen, sähköpostin tai sosiaalisen median välityksellä (Nieminen & Pörhölä 2011, 74). On myös erotettu toisistaan kännykkäkiusaaminen ja netissä tapahtuva kiusaaminen (mm. Hamarus 2008, 71-72). Alla on lista, niistä nettikiusaamisen välineistä, jotka esiintyvät useimmin aiemmissa nettikiusaamista käsittelevissä tutkimuksissa sekä ovat relevantteja oman tutkimuksen kannalta ottaen huomioon tutkittavien iän ja mediasuhteen. Eri kiusaamistavat toteutuvat eri tavoin nettikiusaamisen välineestä riippuen (Kowalski ym. 2012, 70). Avaan yksitellen näitä nettikiusaamisen välineitä sen avulla, minkälaisia aiemmin esitettyjä nettikiusaamisen muotoja niiden välityksellä voi ilmetä. Samalla lähestyn näiden välineiden kautta lasten mediasuhdetta.

1. Pikaviestintä (*Instant messaging*)
2. Sähköposti (*Electronic Mail*)
3. Sosiaalisen median sivustot (*Social networking sites*)
4. Chatit (*Chat rooms*)
5. Verkkopelit (*Internet Gaming*)

Pikaviestinnällä tarkoitetaan reaaliaikaista viestintää internetin välityksellä yhden tai useamman henkilön kanssa (Kowalski ym. 2012, 70). Tällä hetkellä suosituimmat pikaviestisovellukset ovat lasten ja nuorten keskuudessa WhatsApp sekä SnapChat (eBrand 2016; Noppari 2014, 54). WhatsAppia käytetään kavereiden kanssa viestittelyyn yksityisesti tai ryhmässä. Juuri ryhmien perustaminen ja siellä viestittely on lasten ja nuorten suosiossa. (Noppari 2014, 54; Noppari & Kupiainen 2015, 117-118) SnapChatin ideana on, että kuvat ja tekstit yhdistetään viestissä sekä lisäksi sovelluksen avulla voi chattailla. Yleisin kiusaamistapa pikaviestimien kautta on vihaisten ja uhkailevien viestien lähettäminen toiselle. Myös toisena esiintyminen ja paljastavien kuvien tai videoiden lähettäminen toisesta henkilöstä on mahdollista. (Kowalski ym. 2012, 70-71.)

Sähköposti on yksi yleisimmistä digitaalisista viestinnän keinoista (Kowalski ym. 2012, 71). Lasten ja nuorten keskuudessa sähköpostin käyttö on vähäistä, vaikka monella onkin

sähköpostiosoite olemassa ja saapuneet viestit käydään tarkastamassa välillä (Noppiari 2014, 54). Yleisesti sähköpostia on kuitenkin käytetty nettikiusaamisen välineenä. Syynä on helppous tavoittaa monia ihmisiä yhdellä napinpainalluksella. Toisen henkilön sähköpostilla voidaan myös kirjautua esimerkiksi pornosivuille tai muille haitallisille sivuille, joista sähköpostin omistaja alkaa saamaan häiritseviä sähköpostiviestejä. (Kowalski ym. 2012, 71.)

Sosiaalisen median sivustoja on satoja erilaisia ja niissä on miljoonia käyttäjiä (Kowalski ym. 2012, 72). Lapset ja nuoret käyttävät sosiaalisen median palveluita sen perusteella, mitä heidän kaverinsa käyttävät. Jonkin palvelun suosio voi hetkessä laskea, kun nuoriso tekee 'massamuuton' sieltä pois. (Uusitalo ym. 2011, 45.) Esimerkiksi Facebookin käyttö on vähentynyt nuorempien sosiaalisen median käyttäjien keskuudessa viime vuosien aikana. Syyksi on kerrottu lasten vanhempien innostus käyttää Facebookin aktiivisesti. (Noppiari 2014, 41.) Kuvanjakosovellus Instagram on pysynyt nuorison suosikkisovelluksena jo useamman vuoden ajan (emt. 41; eBrand 2016). Sosiaalinen media kannustaa ihmisiä avaamaan omaa elämäänsä ja kiinnostuksen kohteita muiden ihmisten nähtäville. Sillä on kuitenkin kaksi puolta. Positiiviset palautteet muilta voivat kohottaa käyttäjän itsetuntoa, mutta on myös mahdollista saada negatiivisia ja pahantahtoisia kommentteja. (Kowalski ym. 2012, 72-73.) Yksi nuorten suosima toiminto sosiaalisessa mediassa onkin kuvien kommentoiminen (Uusitalo ym. 2011, 91). Nuoret sosiaalisen median käyttäjät ovat tietoisia julkaisujen mahdollisista seurauksista. Kuvien julkaisemista tai tilojen päivittämistä harkitaan. Julkaisemisen esteenä on sanottu muun muassa olevan halu suojella yksityisyyttä, omien sisällöntuotannon taitojen epäily sekä pelko muiden käyttäjien kriittisistä kommentteista. (Uusitalo ym. 2011, 100-101.) Nuoret käyttäjät ovat tietoisia myös sosiaalisen median yksityisyysasetuksista, eivätkä halua näyttää kaikkea tietoa itsestään muille (Kowalski ym. 2012, 72-73; Byrne ym. 2016, 40). Yksi nettikiusaamisen tapa sosiaalisessa mediassa on sellaisten ryhmien ja yhteisöjen luominen, joissa levitetään juoruja ja huhuja kiusatusta. (Kowalski ym. 2012, 72-73.)

Sosiaalisen median käytössä on havaittu jonkin verran eroja sukupuolten välillä (mm. Noppiari 2014, 23-25; Suoninen 2013, 160-170; Kotilainen & Suoninen 2013, 19-21). Kuudesluokkalaiset tytöt ovat poikia aktiivisempia sosiaalisen median käyttäjiä ja aloittavat yhteisöpalveluiden käytön nuorempana kuin pojat. Sekä tytöt että pojat käyttävät sosiaalista mediaa, kuten Facebookia, enimmäkseen keskustellakseen kavereiden kanssa. Tytöt

julkaisevat jonkin verran omia kuvia, kommentoivat toisten kuvia ja jakavat linkkejä. Pojilla Facebookin käyttö rajoittuu yhteydenpitoon muiden käyttäjien kanssa sekä linkkien jakamiseen. Sekä tytöt ja pojat tekevät vähän tilapäivilyksiä. Selkein ero tyttöjen ja poikien Facebookin käytössä liittyy yksityisyyden suojelemiseen. Tytöt ovat poikia harkitsevaisempia Facebookin käyttäjiä. Tämä tulee esiin siten, että tyttöjen Facebook –profiilit on usein yksityisiä ja kavereiksi hyväksytään vain tuttuja ihmisiä. Poikien profiilit ovat usein julkisia ja kavereiksi hyväksytään myös tuntemattomia ihmisiä, joihin on tutustuttu esimerkiksi verkkopeleissä. (Suoninen 2013, 160-170.)

Poikien ja tyttöjen käyttäytymisessä verkkoyhteisöissä on havaittu myös eroja. Tyttöillä on tapana tsemppata toisiaan ja julkaisuihin jätettiin usein ”ihkuttavia” ja kannustavia kommentteja (Noppari 2014, 82). Noppari kuvailee poikien kielenkäyttöä sekä kommunikointia verkkoyhteisöissä seuraavasti:

”Teinipoika saattoi kirjoittaa kaverinsa profiiliin ”v-tun narukäsi” ja kuitenkin tarkoittaa ehkä suurinpiirtein samaa kuin samanikäinen tyttö, joka kommentoi kaveriaan söpöksi.”
(Noppari 2014, 82)

Pojat käyttävät verkossa selvästi karkeampaa ja ronskimpaa kieltä kuin tytöt. Pojat myös olettavat, että toiset käyttäjät osaavat tulkita sarkastiset kommentit. On otettava huomioon, että verkossa julkaistut tekstit ovat aina osa kontekstia, eikä niitä voi tulkita ilman sanojaa ja sanomisen ympäristöä. (Noppari 2014, 82.)

Verkkoyhteisöissä käyttäjän tulee hallita tekniikan lisäksi monipuolista ja joustavaa medialukutaitoa (Uusitalo ym. 2011, 90). Omien julkaisujen kautta nuoret oppivat tulkitsemaan myös muiden mediajulkaisuja. Jo alakouluikäisinä nuoret oppivat tulkitsemaan kriittisesti muiden ihmisten esitysten realistisuutta. (Salokoski & Mustonen 2007, 22.) Verkkoyhteisöissä nuoret ystävystyvät, keskustelevat omista kiinnostuksen kohteistaan, osallistuvat oman kiinnostuksen mukaan harrastuksiin ja toimintoihin sekä pitävät hauskaa. Toiminta ei siis juurikaan poikkea siitä, mitä nuoret tekevät verkon ulkopuolella. (Thomas 2007, 196.) Sosiaalinen media on nuorten suosiossa, koska siellä on mahdollista pitää yllä kaverisuhteita pitämällä yhteyttä kavereiden kanssa. Verkkopalvelut tarjoavat usein monipuolisesti erilaisia sosiaalisia aktiviteetteja. Esimerkiksi Facebookista löytyy pelien ja profiilien lisäksi keskustelupalstoja ja chat-toiminto. (Uusitalo ym. 2011, 91.)

Lapset ja nuoret käyttävät Facebookia statuspäivitysten julkaisemisen sijasta usein chattialustana (Noppari 2014, 41). Myös monista verkkopeleistä löytyy chat-toiminto. Chateissa käydään keskustelua yleensä tietyistä fokusoiduista aihepiireistä. Chateissa voidaan esiintyä omana itsenään, mutta usein myös käytetään esimerkiksi avatareja ja voidaan esiintyä eri identiteetillä kuin tosi elämässä. Kiusaamismahdollisuuksia on monia; chateissa voi haukkua, sulkea toisia pois keskustelusta tai kommentoida ilkeästi. Nimimerkit ja avatarit mahdollistavat myös toisena henkilönä esiintymisen. (Kowalski ym. 2012, 75-76.)

Verkkopeleillä tarkoitetaan sekä pelikonsoleilla pelattavia verkkovuorovaikutuksellisia pelejä sekä internetistä löytyviä pelejä. Pelejä on monenlaisia ja niitä voi pelata yksin tai verkon välityksellä usean henkilön kanssa. (Kowalski ym. 2012, 77.) Nuoret ikäryhmät pelaavat vanhempia enemmän digitaalisia pelejä. Nuorimpien pelaajien suosiossa ovat erityisesti pulmapelit, seikkailupelit, urheilupelit ja ammuskelu- sekä strategiapelit, joita pelataan mobiililaitteella tai tietokoneella. (Mäyrä, Karvinen & Ermi 2016, 25-28.) Pojat ovat huomattavasti tyttöjä aktiivisempia pelaamaan verkossa. Verkkopelien pelaaminen onkin pojille yksi tärkeimmistä mediankäyttötavoista. Tyttöjen ja poikien on havaittu pelaavan erilaisia pelejä. Tytöt pelaavat tasohyppelypelejä, simulaatiopelejä sekä seura- ja perhepelejä. Poikien suosikkipeleihin kuuluvat pelit, joissa usein kilpaillaan, kuten taistelu- ja toimintapelit, ajo- ja lentopelit sekä urheilupelit. (Suoninen 2013, 167-168.) Internetissä muiden pelaajien kanssa tai toisia pelaajia vastaan pelaaminen on keskeinen osa poikien pelikulttuuria. Pojat kokevatkin pelaamisen usein harrastukseksi, jossa halutaan kehittyä. Pelejä pelataan myös yksin, mutta se koetaan enemmän harjoitteluksi ja valmistautumiseksi muita vastaan pelaamista varten. (Kotilainen & Suoninen 2013, 19.) Verkkopeleissä kiusaamista tapahtuu siten, että toisia pelaajia voidaan sulkea pois pelistä tai pelaajan arvoasemaa voidaan laskea. Tämä voi aiheuttaa ahdistusta osalle pelaajista. Verkkopelien väärinkäyttöksiin ja rikkomuksiin on pyritty aktiivisemmin puuttua. (Kowalski ym. 2012, 77.)

2.2 Kasvottomuus internetissä esiintymisen haasteena

Edellä kuvattuja nettikiusaamisen välineitä yhdistää se, että ne mahdollistavat yhteydenpidon muihin ihmisiin. Lasten ja nuorten median käyttöä kuvaavatkin sanat yhteisöllisyys sekä vuorovaikutteisuus. Lapset ja nuoret ylläpitävät sekä luovat uusia kaverisuhteissa verkossa – erityisesti sosiaalisessa mediassa. (Noppari & Uusitalo 2011, 143.) Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset ja nuoret pitävätkin yhteydenpitoa ystäviin tärkeänä osana median käyttöä (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 69). Internetin kasvoton luonne sekä mahdollisuus anonyyminä toimimiseen luovat kuitenkin haasteita internetin välityksellä tapahtuvaan kommunikointiin. Aiemmissa tutkimuksissa anonyymiyys ja kasvottomuus verkossa ovat yleisimmin mainittuja nettikiusaamisen erityispiirteitä (mm. Huhtala & Herkama 2012, 31; Pörhölä & Kinney 2010, 86-87; Nieminen & Pörhölä 2011, 79; Kowalski ym. 2012, 86-88; Noppari 2014, 81; Hamarus 2008, 72).

Osassa sosiaalisen median palveluita esiinnyttään omilla nimillä sekä kuvilla, mutta verkon välityksellä toisen käyttäjän kuvia, päivityksiä ja muita julkaisuja on helpompi kritisoida kuin kasvotusten. Aiemman tutkimuksen mukaan nuoret ovat tietoisia julkaisemiensa kuvien antamista viesteistä. He osaavat välttää sellaisten kuvien julkaisemisen, jotka antavat vääränlaista viestiä ja siten keräävät vihjailevia ja asiattomia kommentteja. Verkkoyhteisöissä halutaankin julkaista hyväntuulisia, hauskoja tai nättejä kuvia, joihin saataisiin myönteisiä kommentteja. (Noppari 2014, 84.) Sama pätee nuorten lisäksi muihin sosiaalisen median käyttäjiin. Sosiaalisessa mediassa pyritään näyttämään hyvältä ja päivitykset ovat usein huolettomista tapahtumista kertomista. (Ridell 2011, 153-156; 180-183.) Sosiaalisen median ja erityisesti Facebookin antama kuva elämästä ei vastaa kovinkaan paljon todellisuutta (Herkmann & Vainikka 2012, 111). Kuvailtu ihana elämä sekä kauniit kuvat voivat synnyttää paineita sekä vääränlaisia odotuksia käyttäjille. Lisäksi todellisuudessa kaikki eivät saa ihailua ja tykkäyksiä (Noppari 2014, 84). Julkaisuihin tulee kommentteja selvästi eniten kuvista ja ulkonäöstä (Pölkki & Vähäsarja 2013). Ulkonäköä ja esimerkiksi vaatteita voidaan kommentoida hyvin ilkeästikin (Noppari 2014, 84).

Verkon kasvottomuus antaa ikään kuin oikeutuksen kritiikkiin. Verkkoviestinnän haasteena on myös se, että viestit voi ymmärtää helpommin väärin kuin kasvokkain viestiessä (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150). Väärinkäsityksiä voi syntyä esimerkiksi sen vuoksi, että käyttäjät

tulkitsevat eritavoin kohteliaisuuden ja epäkohteliaisuuden. Verkossa voidaan helpommin käyttäytyä leikkimielisesti, jolloin siellä toimijat eivät ota itseään, toisiaan tai asioita kovin vakavasti. Leikki mahdollistaa tilanteen, jossa ei ole uhkaa kasvojen menettämisestä – paitsi sellaisen henkilön kohdalla, joka ei ymmärrä tilannetta leikiksi. Verkossa edellytetään samaa huomaavaisuutta kuin kasvotusten, mutta keskustellessa tai kommentoidessa tulisi ottaa huomioon tilanne kokonaisuutena. (Niemi-Pynttari 2009, 127-129.) Viestit myös herättävät tyypillisesti paljon tunteita. (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150.) Tunteet syntyvät sosiaalisessa ympäristössä, jossa verkkovuorovaikutuksella on nykyään huomattava rooli. Yhteisöllinen tilanne vaikuttaa siihen, miten viestit koetaan. Viestien tulkinta sekä niistä syntyvä tunnekokemus voivat vaihdella riippuen siitä, onko tilanne yhteisöllinen vai luetaanko viestit yksin. (Mustonen 2009, 133-135.)

Kasvottomana toimimisen lisäksi verkossa on mahdollista toimia täysin anonyymisti esimerkiksi nimimerkkiä käyttäen. Anonymiteetti eli nimettömyys antaa vielä suuremman vapauden kriittisen palautteen antamiseen. Anonyymiyys ikään kuin suojelee vastuulta tai jopa muiden kostoilta (Wood & Smith 2005, 64). Toiselle henkilölle voi vapaammin kirjoittaa mitä haluaa ilman, että toinen voi asettaa nimettömänä toiminutta kirjoittajaa vastuuseen sanoistaan. Täysin anonyyminä pystyi esiintymään ja kommentoimaan muiden profileihin esimerkiksi vuonna 2013 nuorten suosiossa olleessa AskFM –palvelussa (Noppari 2014, 43).

Keskustelua on käyty siitä, koetaanko anonymiteetti uhkana vai mahdollisuutena. Anonymiteetti nähdään positiivisessa valossa, kun puhutaan nuorten identiteetin rakentamisesta verkkoyhteisöissä. Nimimerkillä esiintyminen antaa nuorille mahdollisuuden testata omia mielipiteitään sekä mahdollisuuden muuttaa niitä ilman pelkoa kasvojen menettämisestä (Noppari & Uusitalo 2011, 145-148; Lehtikangas 2016, 12-13). Anonyymeissa yhteisöissä nuoret voivat myös toimia ilman tarkkailua (boyd 2014, 83). Nuoret voivat nimimerkin suojassa keskustella arkaluonteisista ja kasvuun liittyvistä asioista. Anonyymit tilat voidaan nähdä identiteettileikittelyn ja kokeilemisen paikkoina. Anonymiteetin ikävä puoli on kuitenkin sen antama mahdollisuus provosoida verkkoyhteisöissä. Nimettömänä esiintymiseen liitetäänkin usein internetin negatiiviset ilmiöt, kuten kiusaaminen, vihapuhe, trollaaminen ja huijaus. (Noppari 2014, 81; Hamarus 2008, 72; Töyry 2016, 6.)

Internetin kasvoton luonne on myös nostanut keskustelun aiheeksi yhteydenpidon tuntemattomien kanssa, jota pidetään yhtenä internetin uhista (mm. Noppari & Uusitalo 2011, 152; Livingstone ym. 2012, 85-95; Pelastakaa lapset ry 2013). Keskustelua on käyty siitä, mihin yhteydenpito tuntemattomien kanssa voi johtaa. Suurin huoli on seksuaalisessa häirinnästä. EU Kids Online –tutkimuksen mukaan 30% tutkimukseen osallistuneista 9-16 –vuotiaista pitää yhteyttä ennestään tuntemattomien henkilöiden kanssa Internetissä. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä todennäköisempää yhteydenpito tuntemattomien kanssa on. Tutkimuksen mukaan tuntemattomien tapaaminen on harvinaista ja vielä harvinaisempaa on se, että tapaamisessa olisi tapahtunut mitään, mikä voisi olla haitallista lapselle. (Livingstone ym. 2012, 85-95.)

Nuoret voivat verkossa olla osana monia yhteisöjä saman aikaisesti. Eri yhteisöissä voi olla jäsenenä eri kaverit tai tutut ja niissä esiinnyttään erilaisissa rooleissa. Yhteisön muut jäsenet voivat olla myös ennestään tuttuja ja yhteisön tarkoituksena on tällöin ylläpitää kaverisuhteita. Toisaalta yhteisön jäsenet voivat olla tuntemattomia ja toimia anonyymisti, joka mahdollistaa uusien vuorovaikutustilanteiden syntymisen ja samalla irrottautumisen lähipiiristä. Verkkoyhteisössä saadut kommentit ja palautteet kertovat nuorelle, miten muut näkevät hänet. Voidaan ajatella, että verkkoyhteisössä nuori on omilla julkaisuillaan koko ajan ikään kuin näyttämöllä toisten havainnoin kohteena (vrt. Goffman 1971). Julkaisut kertovat, kuka nuori on tai miltä hän haluaisi näyttää muiden jäsenten silmissä. Verkkoyhteisö toimii nuorelle paikkana sosiaalisen pääoman hankkimiseen. (Noppari & Uusitalo 2011, 142-145.)

Internetissä ja reaali maailmassa esiintyminen ja toimiminen on usein erotettu toisistaan. Sillä on pyritty havainnollistamaan verkon erityinen luonne, joka mahdollistaa itsensä esittämisen uudet keinot. (mm. Bullingham & Vasconcelos 2013; Noppari & Uusitalo 2011, 161.) Internetissä esiintyvää voidaan kutsua niin sanotuksi *online persoonaksi*. Tällä tarkoitetaan, että verkossa voidaan esimerkiksi esiintyä nimimerkillä ja on mahdollista luoda haluttu ja jopa kaunisteltu kuva itsestä. Online persoona on haluttu erottaa verkon ulkopuolisesta niin sanotusta reaali maailman minästä käyttäen siitä nimitystä *offline persoona*. Offline persoona on se, jonka muut ihmiset näkevät kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Bullingham & Vasconcelos 2013, 101-103.) Nimitykset - online ja offline persoona – ovat hieman harhaan johtavia ja antavat vaikutelman, että puhutaan kahdesta eri persoonasta, vaikka ne ovat kuitenkin yksi ja sama henkilö, eikä niiden välillä ole aina eroja (emt. 107). Esimerkiksi

Facebookissa käyttäjät esiintyvät omilla nimillään, joten online ja offline persoonat ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa (emt. 110). Verkkoyhteisöjen muut jäsenet voivat myös olla reaali maailmassa ystäviä – etenkin mitä nuoremmista lapsista ja nuorista on kyse (Noppari & Uusitalo 2011, 154). Toisaalta verkkopeleissä käyttäjien on mahdollista luoda pelihahmoja, niin sanottuja avatareja, jotka voivat olla täysin poikkeavia offline persoonasta (Bullingham & Vasconcelos 2013, 110). Online ja offline persoonia ei ole aina mielekästä erottaa täysin toisistaan, mutta eri nimityksien käyttäminen helpottaa tilanteen havainnollistamista.

Sekä verkossa ja sen ulkopuolella ihmiset itse vaikuttavat paljon siihen, minkälaisen kuvan tai vaikutelman antavat itsestään muille. Muiden ihmisten mielipiteet vaikuttavat kuitenkin vaikutelman onnistumiseen. (emt. 106; Goffman 1971, 45.) Lähestyn online persoonan käsittelyä esitellen Erving Goffmanin dramaturgiseksi sosiologiaksi nimetyn lähestymistavan. Goffman on kyseisellä lähestymistavalla kuvaillut minän esittämistä erilaisissa kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa. Itsensä esittämiseen liittyvät keskeisinä osina roolit, vaikutelmanhallinta sekä yleisö. Goffmanin teoriaa voi hyödyntää esimerkiksi kartoittaessa ihmisten käsityksiä itsensä esittämisestä internetissä. Myöhemmin tässä luvussa esittelen, miten Goffmanin lähestymistapaa on sovellettu aiemmissa tutkimuksissa internetiin ja sosiaaliseen mediaan.

2.2.1 Itsensä esittäminen internetissä

Goffmanin teos *Arkielämän roolit* (1971) havainnollistaa teatterimetaforeja hyödyntäen, miten ihmiset esittävät itseään erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Goffmanin dramaturgisen sosiologian ydin kiteytyy seuraavasti:

”me itse kukin aina ja kaikkialla, tietoisesti tai piilotajuisesti esitämme roolia...”
(Goffman 1971, 29. Suomentanut Erkki Puranen)

Ihmisten väliset kohtaamiset ovat Goffmanin mukaan esityksiä, joissa kaikilla on rooli, jota he esittävät (emt. 29). Roolilla pyritään antamaan itsestä mahdollisimman suotuista vaikutelmaa muille (emt. 14). Jos esitetty rooli edustaa käsitystä itsestä, voidaan puhua minäihanteen esittämisestä (emt. 29). Esityksessä on myös otettava huomioon havainnoijien – muiden vuorovaikutuksessa olevien ihmisten – eli *yleisön* odotukset (emt. 32; 45). Yleisö voi huomioda esittäjän suorita ja epäsuorita ilmaisuja. *Suorilla ilmaisuilla* tarkoitetaan kommunikaatiota eli tahallista puhetta, jolla välitetään informaatiota. *Epäsuorilla ilmaisuilla* tarkoitetaan erilaisia tahattomia toimintoja, kuten ilmeitä, joiden tarkoituksena ei ole antaa ilmi informaatiota. (emt. 12.) Vaikutelmaa on myös ylläpidettävä aktiivisesti ja esitystä hämmentäviä tilanteita, kuten lipsahduksia, pyrittävä ennaltaehkäisemään (emt. 14; 23). *Vaikutelmanhallinta* on tärkeää roolin uskottavuuden ja esityksen onnistumisen kannalta. Goffman kuvaa todellisuuden vaikutelman olevan hauras ja herkkä luomus, jonka pienetkin sattumukset voivat rikkoa. (emt. 66.) Yleisöllä on kuitenkin lähtökohtaisesti epäilevä asenne ja pidetään itsestään selvänä sitä, että esityksellä tavoiteltu vaikutelma voi olla tosi tai valheellinen. Esityksessä usein kiinnitetäänkin huomiota erityisesti niihin piirteisiin, joita on vaikeinta hallita ja joiden perusteella voidaan arvioida toisen henkilön luotettavuus. (emt. 69.) Väärän vaikutelman ylläpitäminen voi kuitenkin vaarantaa koko roolin tai vuorovaikutussuhteen (emt. 75).

Esityksen läpivieminen onnistuneesti vaatii roolin suunnittelua *tausta-alueella* ennen *julkialueelle* menoa, vaikutelmanhallintaa sekä yleisön tahdikasta suhtautumista esitystä kohtaan. Julkialueella tarkoitetaan aluetta, jossa esitys tapahtuu. Tällöin esiintyjä on yleisön havainnoinnin kohteena, joko keskustellessaan muiden kanssa tai ollessaan yleisön näkö- tai kuulopiirissä (emt. 32; 119; 148). Julkialueella yleisö voi siis arvioida esiintyjän puhetta tai elekieltä (emt. 119). Tausta-alue on alue, jota yleisö ei pääse havainnoimaan. Goffman kuvaa tausta-aluetta seuraavasti: ”*esittäjä voi rentoutua; hän voi jättää julkisivunsa, unohtaa*

vuorosanansa ja karistaa yltään osahenkilön piirteet.” (emt. 125.) Tausta-alue on siis samalla esiintyjän levähdyspaikka, jossa voi unohtaa roolin ja esiintymisen hetkeksi. Samalla siellä myös käsitellään aiempaa esiintymistä kyseenalaistaen aiemmin luotua vaikutelmaa, joten siellä myös reflektoidaan omaa esiintymistä (emt. 124). Esityksissä voi kuitenkin tapahtua vahinkoja, kuten tahattomia eleitä, sopimatonta tunkeilua, hairahduksia tai kohtauksia, jolloin vaikutelma saattaa horjua. Yleisö voi reagoida tilanteeseen eri tavoin. Joskus yleisö voi hämmentyä, kiusaantua tai hermostua tilanteesta. Toivotumpaa esiintyjän kannalta olisi kuitenkin, että yleisö toimisi tahdikkaasti ja ’olisi näkemättä’ koko vahinkoa (emt. 229; 249.) Tällöin yleisö olisi esittäjän apuna ja turvaisi esityksen suhtautumalla siihen tahdikkaasti huomioimatta esityksessä mahdollisesti tapahtuvia lipsahduksia (emt. 251). Pahimmassa tapauksessa esityksen epäonnistumisesta voi seurata ’kasvojen menettäminen’.

Kasvot ovat ihmisten sosiaalinen arvo. Se kuva minästä, joka syntyy sosiaalisten määreiden kautta muille ihmisille. (Goffman 1967, 5.) ’Kasvojen menettämisellä’ tarkoitetaan väärin kasvojen saamista, olemista ilman kasvoja tai noloistumista (emt. 9). Kasvot voi menettää esimerkiksi tilanteessa, jossa annettu vaikutelma paljastuu valheelliseksi (Goffman 1971, 75). Goffman kertoo kasvojen säilyttämisen olevan tavallisesi vuorovaikutuksen ehtona – ei päämääränä. Kasvotyöllä tarkoitetaan tekoja, joilla pyritään saamaan toiminta yhteensopivaksi kasvojen kanssa. Toisin sanoen pyritään välttämään vahingot eli tapahtumat, joiden seuraukset uhkaavat kasvoja. (emt. 12.)

Goffmanin teoria itsensä esittämisestä käsittelee ihmisten kasvokkaisia vuorovaikutustilanteita, mutta on sovellettavissa myös verkkoympäristöön (esim. Bullingham & Vasconcelos 2013, 110; Mascheroni, Vincent & Jimenez 2015). Goffmanin näkemystä on tulkittu esimerkiksi siten, että ihmisellä on ikään kuin kaksi minää; todellinen minä ja näkyvä minä. Todellinen minä on se minä, joka pysyy muilta ihmisiltä näkymättömissä, ja joka tavoittelee kyynisesti omaa etuaan. Näkyvä minä on rooli, jota esitetään muille ja sen avulla pyritään edistämään omaa etua. Tätä ajatusmallia kutsutaan ”kahden minän teesiksi” (eng. *two selves thesis*). (Manning 1992, 44.) Internetiin soveltaen todellinen minä voisi ajatella kuvaavan Internetin ulkopuolista minää eli offline persoona. Goffmanin käsittein offline persoona toimisi tausta-alueella valmistellen esityksiä Internetiin muiden näkyville. Näkyvä minä olisi tällöin luonnollisesti Internetissä eli julkialueella toimiva online persoona. Internetissä ja erityisesti sosiaalisessa mediassa käyttäjät voivat luoda omilla profiileillaan

halutun vaikutelman itsestä muille käyttäjille. Internetissä annettu vaikutelma voi olla – ja usein on – kaunisteltu kuva itsestä. Kuten kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa, myös Internetissä oman roolin esityksessä voi tapahtua vahinkoja, joista muut käyttäjät voivat hämmästyä tai toimia tahdikkaasti ja olla kiinnittämättä huomiota vahinkoon.

Internetissä itsensä esittämisen haasteena on se, että muut käyttäjät eivät ole välttämättä käyttäjälle ennestään tuttuja. Näin voi tapahtua erityisesti verkkopeleissä, joissa pelataan täysin tuntemattomien kanssa. Goffman on kuvannut myös, että katsojakunnan rajaamisen epäonnistuttua – eli tilanteessa, jossa esiintyjä ei pysty valitsemaan katsojakuntaansa – halutun vaikutelman luominen sekä ylläpitäminen muuttuu ongelmalliseksi (Goffman 1971, 152). Myös aikaisempien vahinkojen korjaaminen voi verkossa olla vaikeampaa, koska verkossa julkaisut tavoittelevat samaan aikaan useampia ihmisiä. Yleisö on kerralla paljon laajempi kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Lisäksi julkaisut voivat säilyä verkossa pitkiäkin aikoja. (Pörhölä & Kinney 2010, 84-88.) Goffman on ehdottanut oman roolin uskottavuuden säilyttämisen keinoksi julkialueen kontrollointia. Sillä hän tarkoittaa, että esittäjä pyrkisi jakamaan katsojakuntansa ikään kuin alaryhmiin. Tällöin katsojat pääsevät näkemään esiintyjän yhdessä roolissa kerrallaan. (Goffman 1971, 150.) Sosiaalisessa mediassa julkialueen kontrollointi voisi toteutua seuraajien rajaamisella. Facebookissa on mahdollista luoda ryhmiä, joilla hallitaan sitä, ketkä näkevät mitäkin julkaisuja. Myös seuraajien poistaminen on mahdollista joissain sosiaalisen median palveluissa. Sosiaalisessa mediassa on otettava huomioon yleisön laajuuden lisäksi se, ettei koko yleisöä voi nähdä koko ajan. Verkossa yleisö ei myöskään ole välttämättä se, miksi sitä luulee. (boyd 2007, 131.) Tämän vuoksi julkialueen kontrolloiminen ei aina onnistu. Tavallinen sosiaalisen median käyttäjä tuskin tulee aina miettineeksi julkaisuja tehdessä sitä, kuinka moni julkaisun näkee ja onko yleisön joukossa sukulaisia, työkavereita tai vaikka esimiehiä tai opettajia.

Goffmanin teorioita on sovellettu aikaisemmin sosiaaliseen mediaan eri tutkimuksissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa käsitellään nuorten verkkoidentiteettiä, sen kehittymistä ja esittämistä sosiaalisessa mediassa. (mm. boyd 2007; Mascheroni ym. 2015; Bullingham & Vasconcelos 2013.) Danah boyd (2007, 133-137) on tuonut esiin esimerkiksi nuorten kamppailut oman roolinsa ja sen esittämisen kanssa sosiaalisen median palvelussa nimeltä MySpace. Nuorten roolin esittämisen haasteena on se, miten esittää itseään niin, että olisi samaan aikaan 'cool' ikätovereiden mielestä sekä hyväksyttävä vanhempien silmissä. Samalla

nuoret pohtivat, miten sulautua yhteiskunnan asettamiin raameihin. Boyd (emt. 137) tuo esiin Goffmanin (1971, 251) jo mainitseman näkökulman identiteetistä; identiteetti määrittyy osittain itsensä ja osittain muiden mukaan. Tutkimuksen mukaan nuoret luovat omaa profiiliaan muiden profiilien kautta tarkastellen ensin muiden profiileja ja ottamalla niistä mallia omaansa (boyd 2007, 127). Sosiaalista identiteettiä kehitetään vaikutelmanhallinnan kautta. Prosessiin kuuluu oman paikan määrittäminen sosiaalisessa maailmassa sekä sen jälkeen niiden reaktioiden haaliminen, jotka sopivat yhteen sen kanssa, miten oma esitys on visioitu. Prosessi on jatkuvaa ja sitä tulee ylläpitää koko ajan. (emt. 137.)

Mascheroni, Vincent ja Jimenez (2015) tutkivat 11-16 -vuotiaiden online-identiteetin kehityksestä ja esittämisestä sekä vuorovaikutuksesta muiden ikätovereiden kanssa kolmessa Euroopan maassa; Italiassa, Iso-Britanniassa ja Espanjassa. Identiteetin kenttä eli se, missä nuoret esittävät itseään, on laajentunut sosiaalisen median ja mobiiliviestinnän myötä. Vuorovaikutus, itsensä esittäminen ja vaikutelmanhallinnan suorittaminen ovat sosiaalisia prosesseja ennemmin kuin yksilösuorituksia – kuten verkon ulkopuolellakin. Pelko konfliktien syntymisestä saa käyttäjät pohtimaan, mitä on soveliaista julkaista ja jakaa verkossa, mitä ei. Tutkimuksen tuloksissa havaittiin merkittävä ero tyttöjen ja poikien tavoissa esittää itseään Internetissä. Tytöt ovat poikia alttiimpia vertaisilta saadun palautteen vaikutuksille sekä myös kokevat paineita naisen esteettisestä mallista. Tutkimus osoitti myös, että itsensä esittämisen tarkoituksena on selvästi hallita muiden saamaa vaikutelmaa sekä tulla hyväksytyksi ikätovereiden edessä. Hyväksyntää mitataan tykkäyksien määrällä. Seurauksena on se, että tytöt julkaisevat seksikkäitä poseerauskuvia, koska ne on todettu huomiota kerääviksi. boydin tavoin myös Mascheroni ja kumppanit havaitsivat tutkimuksessaan nuorten ja tässä tapauksessa erityisesti tyttöjen ongelmaksi sen, miten esittää samalla seksikästä ja 'kilttiä tyttöä' (Mascheroni ym. 2015; boyd 2007, 137). Verkossa yleisön ollessa laaja ja mahdollisesti näkymätön, on itsensä esittämisessä otettava yleisö entistä tarkemmin huomioon (boyd 2007, 131).

Goffmanin mukaan yleisöllä on merkittävä rooli esiintymisen onnistumisen kannalta. Yleisön suhtautuessa tahdikkaasti esiintyjää kohtaan, voi esiintyjä olla pelkäämättä vahinkoja. (Goffman 1971, 251.) boyd on kuvannut sosiaalisen median yleisöä seuraavasti:

”Networked publics are one type of mediated public; the network mediates the interactions between members of the public.” (boyd 2007, 125)

Sosiaalisen median käyttäjät ovat itse sekä esiintyjä, että yleisöä samaan aikaan. Edellä on kuvattu aiempien tutkimuksien esiin tuoman yleisön luoman paineen sosiaalisen median käytössä. Samaa aikaan halutaan tulla hyväksytyksi monien eri ihmisten edessä, joilla voi olla erilaiset odotukset esiintyjästä. (boyd 2007, 133; Mascheroni ym. 2015.) Internetissä yleisö voi pysyä näkymättömissä (Ridell 2011, 127). Kasvokkaisista vuorovaikutustilanteista poiketen verkossa yleisö ei ole fyysisesti läsnä ja voidaan ajatella, että yleisö ei omalta osaltaan osallistu julkisuuden muodostumiseen (Ridell 2006, 241). Tutkimuksen mukaan moni käyttää Facebookia tarkkailen muiden profiileja ja julkaisuja, jolloin itse 'esiintyjä' ei välttämättä saa tietoonsa, ketkä varsinaisesti kuuluvat yleisöön. Facebookia ja muutakin sosiaalista mediaa voidaan kutsua puolijulkiseksi areenaksi. (Ridell 2011, 127.)

2.3 Tutkimuskysymykset

Nettikiusaamisen määrittelemine ei ole yksiselitteistä. Kuitenkin aiemmissa tutkimuksissa nettikiusaamiselle on voitu määrittää muun muassa erityispiirteitä, erilaisia muotoja sekä välineitä. Nämä aiemmin käydyt keskustelut nettiyhteisöjen uhista ovat yleensä aikuisten käsialaa. Kokemukset verkkoelämästä ovat lasten ja nuorten kertomana usein paljon arkisempia. (ks. Noppari & Uusitalo 2011, 141.) Tutkimukseni yksi tärkeä osa on tuoda esiin nuorten oma ääni.

Nuoria tutkiessa on otettava huomioon heidän ikävaiheelle tyypilliset piirteet. Nuoruus on siirtymävaihe, johon kuuluu erilaisia haasteita fyysisistä muutoksista vastuunottamiseen. Siirtymävaiheelle on ominaista minuuden pohtiminen, jolloin huomioon on otettava ympäristön vaatimukset. (Martikainen 2015, 7-10.) Identiteetin rakentuminen liitetäänkin usein osaksi nuoruutta – puhutaan myös identiteettikriisistä (emt. 169). Kavereiden tärkeys korostuu nuoruudessa ja samalla vanhempiin aletaan ottaa etäisyyttä (MLL). Tutkimuskohteenani olevat nuoret ovat mediakasvatuksen näkökulmasta kriittisessä ikävaiheessa median käyttötapojen muuttuessa sekä uudenlaiset mediaympäristöt vaativat myös erityistä medialukutaitoa (Uusitalo ym. 2011, 34-35; Kupiainen & Sintonen 2009, 23).

Tutkimuksellani haluan selvittää, miten nuoret itse määrittelevät nettikiusaamisen. Miten heidän käsitykset nettikiusaamisesta vastaavat aiempia käsitteen määrittelyjä? Tärkeää on myös selvittää, mitkä internetin tai sosiaalisen median palvelut sekä sitä kautta tapahtuvat nettikiusaamisen tavat ovat ajankohtaisia tutkimuskohteenani oleville nuorille. Esiintyykö kertomuksissa samoja nettikiusaamisen erityispiirteitä, muotoja ja välineitä kuin aiemmissa määritelmissä on esitetty - vai nouseeko esiin jotain, mitä ei ole aiemmin käsitelty?

Pääkysymykseni on:

Miten nuoret kertovat nettikiusaamisesta?

Nettikiusaamista tutkiessa avautuu mahdollisuus myös tarkastella nuorten mediasuhdetta heidän omien kertomuksiensa kautta. Nettikiusaamisen tapahtuessa aina internetympäristössä, kertomukset avaavat myös sitä, miten ja mihin nuoret käyttävät internetiä. Lasten ja nuorten on kerrottu hallitsevan medialukutaidon sekä selviytyvän hyvin

uusissa mediaympäristöissä (esim. Noppari & Uusitalo 2011, 141). Miten nuorten medianlukutaito on arvioitavissa aineiston perusteella? Miten nuoret hallitsevat medialukutaidon ja nouseeko esiin haasteita tai kehitettävää sen osalta?

Medialukutaidon haasteita avaan internetin kasvottoman luonteen ymmärtämisen näkökulmasta käyttäen Goffmanin itsensä esittämisen teoriaa sekä sen käsitteitä apuna. Kasvottomuus ja anonyymiyys on nostettu useissa aiemmissa tutkimuksissa nettikiusaamisen erityispiirteeksi (mm. Huhtala & Herkama 2012, 31; Pörhölä & Kinney 2010, 86-87; Nieminen & Pörhölä 2011, 79; Kowalski ym. 2012, 86-88; Noppari 2014, 81; Hamarus 2008, 72). Kasvottomuuteen liittyy oman esiintymisen suunnittelu ja pohtiminen siinä onnistumisesta. Miten nuoret käsittelevät omaa esitystään – vaikutelmanhallintaa sekä yleisön odotuksia kirjoitelmissa? Miten kasvottomuus ja anonyymiyys koetaan? Erittelevätkö kuudesluokkalaiset online ja offline maailmoja? Kasvottomuuden kokemisen kautta myös nuorten mediasuhde ja monilukutaito voivat saada eri näkökulmia.

Tutkimukseni alakysymykset ovat:

- Miten nuorten medialukutaito tulee esiin aineistosta?
- Miten kasvottomuutta käsitellään kirjoitelmissa?

Aiemmissa tutkimuksissa on nostettu esiin sukupuolten välisiä eroja nettikiusaamisessa sekä mediasuhteessa, joten tuntuu luontevalta tuoda nämä erot esiin myös tutkielmassani sekä mahdollisesti jotain uutta. Nettikiusaamista käsitellessä on kiinnostavaa selvittää, poikkeavatko tyttöjen ja poikien käsitykset nettikiusaamisesta, ja ne jos poikkeavat, mitkä asiat tulevat kertomuksissa ilmi. Onko nettikiusaamisen erityispiirteissä, välineissä tai tavoissa sukupuolten välillä eroja? Aiemmin on kerrottu tyttöjen olevan poikia aktiivisempia, mutta samalla harkitsevaisempia sosiaalisen median käytössä (Suoninen 2013, 160-170). Eroksi on kerrottu myös poikien mediankäytön keskiössä olevan digitaaliset pelit (Noppari & Kupiainen 2015, 123). Vahvistaako tutkielma nämä aiemmin tehdyt havainnot sukupuolten välisistä eroista? Myös sukupuolten välinen ero nettikäyttäytymisessä kiinnostaa ja erityisesti se, onko niillä vaikutusta nettikiusaamiseen ja sen kokemiseen.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen kvalitatiivisen tutkimukseni narratiivisen aineistonkeruumenetelmä, sekä käyttämäni analyysimenetelmän temaattisen sisällön erittelyn.

3.1 Narratiivinen aineistonkeruumenetelmä

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten nuoret ymmärtävät nettikiusaamisen käsitteen sekä samalla tarkastella heidän mediasuhdettaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavien henkilöiden valinta ja aineistonkeruumenetelmä vaativat harkinnanvaraisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 164). Valitsin tutkimukseni kohdejoukoksi kuudesluokkalaiset nuoret. He ovat mediankäytön näkökulmasta siinä ikävaiheessa, jolloin internetiin ja sosiaaliseen mediaan ollaan ehditty jo tutustua. Osalla nuorista on mahdollisesti luotuna profiili yhteen tai useampaan sosiaalisen median palveluun, joten heillä todennäköisesti on ennestään kokemuksia tai tietoa nettikiusaamisesta (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86). Halusin tutkimuksessani antaa äänen nuorille, koska aiheesta on tehty vähän laadullista tutkimusta lasten tai nuorten näkökulmasta.

Riskinä valitessa kuudesluokkalaiset nuoret tutkimuskohteeksi voi nähdä omien sosiaalisen median käytön kokemusten salailun niihin asetettujen ikärajojen vuoksi. Suurimmassa osassa sosiaalisen median palveluista on määritelty 13 vuoden ikäraja (mm. Facebook, Instagram, SnapChat) ja WhatsAppin ikäraja on 16-vuotta. Tämä tarkoittaa, että normaalisti kuudesluokkalaiset nuoret eivät ole vielä aineistonkeruuvaiheessa saavuttaneet määriteltyä ikärajaa. Ikärajat on mahdollista kiertää vaivattomasti, kuten valehtelemalla ikänsä sovelluksissa. On kuitenkin mahdollista, että ikärajoista tietoiset lapset eivät halua kertoa kokemuksiaan sosiaalisesta mediasta kiinnijäämisen pelon vuoksi. Kirjoitelmien aiheet on kuitenkin suunniteltu niin, että kuudesluokkalaiset pystyvät vastaamaan tehtävänantoon paljastamatta omia kokemuksiaan sosiaalisen median käytöstä.

Tutkimukseni kohdejoukoksi valikoitui Tampereen yliopiston normaalikoulun kaksi kuudetta luokkaa. Tampereen yliopiston normaalikoulun oppilaat valikoituivat aineistonkeruun vaivattomuuden vuoksi, koska oppilailla on valmiiksi suostumus osallistua Tampereen

yliopiston teettämiin tutkimuksiin. Kahden luokan oppilaat valikoituivat aineiston määrän ja ryhmien luonnollisten muodostumien vuoksi (vrt. Hirsjärvi ym. 2015, 181-182). Mahdollisuutena oli kerätä aineistoa myös kolmannelta saman luokka-asteen ryhmältä, mutta käytyäni keräämäni kirjoitelmat läpi koin saavani tarpeeksi kattavan aineiston kahden luokan kertomuksista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston määrällä ei ole suurta merkitystä, koska tavoitteena ei ole varsinaisesti etsiä tilastollisia yhteyksiä vaan ennemminkin ymmärtää tutkimuskohdetta (KvaliMOTV; Hirsjärvi ym. 2015, 181-182).

Tutkiessani nuorten kokemuksia aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui nuorten kirjoittamat kirjoitelmat. Kirjoitelmilla koen saavani parhaiten esiin nuorten äänen sekä näkökulmat tutkimastani aiheesta (vrt. Hirsjärvi ym. 2015, 164; KvaliMOTV; Hänninen 2015, 181). Kerronnallisessa tutkimuksessa kirjoitelmista käytettäviä käsitteitä ovat esimerkiksi tarina, kertomus, elämäntarina ja narratiivi (Kujala 2007, 25). Käytän tutkimuksessani narratiiveja tutkimusaineistona, koska kertomuksilla voidaan tutkia, miten tutkittavat henkilöt ajattelevat, kokevat ja toimivat (Syrjälä 2015, 258; vrt. Heikkinen 2015, 159-160). Kertomukset toimivat tiedon rakentajina ja välittäjinä (Heikkinen 2015, 151). Tieteellisen avun lisäksi narratiivit tarjoavat eettisesti laadukasta aineistoa, jossa tutkimuskohteen ominaislaadua kunnioitetaan sekä tutkimuskohde saa ilmaista itseään omin sanoin ja omalla äänellään. Oman tarinan kertominen herättää tutkimuskohteen miettimään kirjoittamaansa aihetta ja se voidaan kokea palkitsevana ja jopa terapeuttisena. (Hänninen 2015, 181.)

Aineistoa voi kutsua myös teemakirjoituksiksi, koska ne on kirjoitettu valmiiksi annettujen teemojen mukaan (Helsti 2005, 150). Kirjoitelmien teemoiksi annettiin; oma kokemus nettikiusaamisesta, kaverin tai tutun kokemus nettikiusaamisesta tai fiktiivinen tarina nettikiusaamisesta. Vaihtoehdot valikoituivat siten, että jokainen kuudesluokkalainen saisi vaivattomasti kirjoitettua annetusta teemasta. Teemakirjoitelmien teettäminen on erityisen toimiva aineistonkeruumenetelmä tutkiessa arkaluontoisempia aiheita, koska esimerkiksi haastatteluilla voisi olla tutkijan läsnäolon vuoksi hankalaa saada pätevää tietoa. (Helsti 2005, 150.) Riippumattomuus tutkijasta antaa tutkimuskohteelle vapauden kirjoittaa oman tarinan (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 15).

Kirjoitelmat teetettiin Tampereen yliopiston normaalikoulun kahdella kuudennella luokalla syyskuussa 2015. Suunnittelin kirjoitelmien teettämisen yhdessä luokkien opettajien kanssa.

Tehtävänantoa suunnitellessa tuli ottaa huomioon kuudesluokkalaisten motivoituminen kirjoittamaan mahdollisimman kattavasti aiheesta sekä heidän yksilölliset kirjoitustaitonsa (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 84). Kirjoittamisesta haluttiin tehdä mahdollisimman mielekästä oppilaille antamalla heille vapaus kirjoittaa valitsemastaan suhteellisen vapaasta ja laajasta teemasta. Kirjoitelmien pituutta ei myöskään määritelty, koska opettajien mukaan tekstin aikaansaaminen riippuu oppilaan kirjoitustaidoista – toisilta oppilailta kirjoittaminen luonnistuu paremmin kuin toisilta. Tekstin pituutta ja laatua tärkeämpää oli saada mahdollisimman hyvin esiin oppilaiden käsitys nettikiusaamisesta. Oppilaat kirjoittivat kirjoitelmat yhden oppitunnin aikana. Halusin kerätä aineiston täysin nimettömänä ja siten, että edes opettaja ei tunnista oppilaidensa töitä. Tämän vuoksi kirjoitelmat tehtiin tietokoneilla ja taustatiedoista kerrottiin vain oppilaan sukupuoli. Selvillä oli myös oppilaan luokka-aste ja kotikaupunki. Nimettömyyden hyötynä on myös se, että oppilaat voivat kirjoittaa vapaammin ilman huolta siitä, että aiheesta tulisi seuraamuksia.

Aineistoni koostuu 35 kirjoitelmasta, joista 13 on tyttöjen ja 21 poikien kirjoittamia. Lisäksi yhdessä kirjoitelmista ei ole kerrottu sukupuolta. Kirjoitelmista suurin osa on kirjoitettu tarinan muodossa. Moni kirjoitelma koostuu monesta lyhyestä tarinasta tai ”faktasta”, jotka on erotettu toisistaan ranskalaisin viivoin tai eri kappaleisiin. Oppilaat olivat myös käyttäneet jonkin verran kuvia eri sosiaalisen median sovelluksista hahmottaakseen nettikiusaamisen välineitä. Myös kuvitetut ja lyhyemmät kirjoitelmat ovat analysoitavissa, koska niistä voi päätellä, mikä tutkimuskohteen näkökulma on tutkittavasta ilmiöstä. Kirjoitelmista on havaittavissa, että osa oppilaista on kirjoittanut tarinansa yhdessä tai keskustelleet aiheesta, koska kirjoitelmista on havaittavissa samankaltaisuuksia.

Tutkimukseni koostuu narratiivisesta tutkimusaineistosta, jota analysoin temaattisen sisällön erittelyn keinoin. Aineiston kerronnallisen luonteen vuoksi koko analyysin ajan tulee ottaa huomioon kertomusten konstruktivistinen näkökulma (ks. Heikkinen 2015, 156-159). Sosiaalinen todellisuus on rakentunut aiemmin määriteltyjen merkitysverkostojen perusteella (emt. 156). Nuorten käsitys nettikiusaamisesta on heidän keräämänsä tiedon tulos. Kirjoitelmien kautta tutkimuskohde kertoo oman käsityksensä nettikiusaamisesta, joten konstruktivistisen näkökulman mukaisesti tämä käsitys perustuu aiemmin saatuun tietoon sekä kokemuksiin. Sosiaalinen todellisuus on temporaalista ja se muuttaa muotoaan ihmisen saadessa uutta tietoa käydessään keskusteluja muiden kanssa sekä omien kokemusten

kautta. (emt. 156-157.) Tarinoissa tulee esiin kirjoittajan tapa ilmaista itseään eli yksilöllinen luovuus ja samalla tarinat ovat kulttuurisesti sidottuja (Hänninen 1999, 15).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on aina osa tutkimuskohdettaan (mm. Heikkinen 2015, 164; Eskola & Suoranta 1998, 211). Tutkijan rooli näkyy jo aineistonkeruu vaiheessa rajatessa kohdejoukkoa sekä kerätessä tutkimuksen kannalta mahdollisimman pätevää aineistoa (mm. Hirsjärvi ym. 2015, 164; KvaliMOTV). Tutkijan oma tieto tutkimusaiheesta kulkee tutkimuksessa koko ajan mukana, joten täysi objektiivisuus ja irrotautuminen arvolähtökohdista on mahdotonta. Arvot vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme ja ymmärrämme tutkittavaa aihetta (Hirsjärvi ym. 2015, 161). Analyysissä huomioon on otettava koko aineisto, mutta tutkija voi halutessaan nostaa sieltä esiin aiheita tekemiensä havaintojen perusteella (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 216). Kerätyn aineiston määrää tärkeämpää on analyysin kelvollisuus – mitä aineistosta saadaan irti sekä mihin johtopäätöksiin tulkinta johtaa (Hakala 2015, 15).

3.2 Analyysimenetelmänä temaattinen sisällön erittely

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti (Hirsjärvi ym. 2015, 164). Analysoidessa aineistoa tutkija toimii ikään kuin sisäpiirin tarkkailijana tulkiten aineiston tapauksia ainutlaatuisina (Hakala 2015, 15; Hirsjärvi ym. 2015, 164). Aineistosta pyritään paljastamaan tosiasioita tulkiten yksittäisiä tapauksia tekemättä niistä yleistyksiä (Hirsjärvi ym. 2015, 161; 182). Taustalla on aristoteelinen ajatus; yksityisessä toistuu yleinen. Tarkastelemalla yksittäisiä tapauksia voidaan havaintojen nähdä toistuvan myös yleisellä tasolla. (emt. 182). Laadullista tutkimuksen erityisyytenä voi pitää sen syvälle menevää ja runsasta tulkintaa (Hakala 2015, 15).

Tutkimuksessani aineiston ja teorian suhdetta voi kuvata teoriasidonnaiseksi. Teoria koostuu useasta eri teoriasta – ilman yhtä pääteoriaa. (vrt. Eskola 2015, 189.) Teoriassa on esitetty aiempien tutkimusten perusteella nettikiusaamisen käsite sekä lasten ja nuorten mediasuhdetta. Lisäksi teoriassa on esitetty Erving Goffmanin dramaturgisen sosiologian käsitteitä, joita hyödynnän analyysissä. Analyysissä on yhteyksiä teoriaan, mutta se ei ole suoraan muotoutunut teorian perusteella (vrt. emt. 189). Teoriassa esiintyvät käsitteet ja teemat toimivat apuna analyysin teossa (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 96). Aineisto ja teoria on valittu siten, että ne tukevat toisiaan ja ovat mahdollisimman päteviä tutkimusongelman kannalta. Teoria on vaikuttanut aineiston analyysiin sekä aineistosta esiin nousseet ilmiöt ovat vaikuttaneet teorian muodostumiseen. Teorian ja empiirian suhde on siten kaksisuuntaista.

Tutkimuksessa narratiivisuus on läsnä koko ajan aineiston kerronnallisen luonteen vuoksi ja sitä tarkastellessa on pidettävä mielessä konstruktivistinen näkökulma (Heikkinen 2015, 156-159). On huomioitava, että narratiivien analysointi (engl. *analysis of narratives*) ja narratiivinen analyysi (engl. *narrative analysis*) ovat toisistaan poikkeavia tapoja tutkia. Tutkimuksessani analysoin narratiiveja luokitellen aineistoa teemojen mukaan. Ero narratiiviseen analyysiin tulee huomioitava, koska kyseisellä menetelmällä pyritään kertomusten perusteella luomaan uusi kertomus. (vrt. Polkinghorne 1995, 12.) Aineiston luokittelu teemoihin osoittautui tehokkaaksi keinoksi aineiston laadun sekä tutkimusongelman kannalta. Aineistona toimivien kirjoitelmien muotojen ja sisältöjen välillä

on paljon eroja. Teemojen mukaan luokittellessa niistä saa poimittua esiin tutkimusongelman kannalta tärkeät asiat.

Aineiston käsittelyn aloitan luokittelemalla kuudesluokkalaisten kirjoittamat kirjoitelmat teemojen mukaan. Pääteemoiksi muodostuivat nettikiusaamisen muodot ja välineet sekä kasvottomuus internetissä. Teemoittelun avulla luokittelen aineiston ja kirjoitelmien syvemmässä tarkastelussa käytän analyysimenetelmänä sisällön erittelyä. Kerronnallista aineistoa analysoidessa teemoittelu ei yksinään riitä analyysimenetelmäksi. Sisällön erittely mahdollistaa kirjoitelmien luokittelun sanallisten ilmaisujen perusteella (vrt. Pietilä 1976, 53). Onnistuakseen analyysin tulisi olla empirian ja teorian vuoropuhelua. (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 175-176.) Empirian ja teorian ollessa tutkimuksessani kaksisuuntaista – ne vaikuttavat toisiinsa koko analyysin ajan. Tutkimukseni analyysi jakautuu kahteen vaiheeseen, joista ensimmäinen on teemoittelu on tehty teorialähtöisesti. Analyysin toinen vaihe on muodostunut aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella eli se on aineistolähtöinen. Molemmissa osissa näkyy teoriasidonnaisuus ja aineiston perusteella rajasin teorian lopulliseen muotoonsa.

Sisällön erittelyllä aineistosta etsitään vastauksia siihen, mitä ja miten asioista kerrotaan (Eskola & Suoranta 1998, 186). Tutkimuksessani käytän pääasiassa sanallista sisällön erittelyä, mutta osittain myös määrällistä sisällön erittelyä. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa erittelen kuudesluokkalaisten kirjoitelmista teemoihin sopivia sanallisia ilmaisuja, joita peilaan teoriassa esiintyviin vastaaviin teemoihin. Määrällisellä sisällön erittelyllä havainnollistan, kuinka usein eri nettikiusaamisen muodoista on kirjoitettu sekä mitä nettikiusaamisen välineitä kirjoitelmissa esitetään. Analyysin toisessa vaiheessa luokittelen aineistosta kasvottomuutta käsittelevät kirjoitelmat. Kasvottomuutta on osittain käsitelty aineistossa epäsuorasti ja analysointi vaatii enemmän havaintojen selittämistä. Kasvottomuutta käsitteleviä kirjoitelmia eritellessä jaan ne kahden alateeman mukaan ja selitän aineiston poimintojen sanallista ilmaisua teorian käsitteiden avulla. (vrt. Pietilä 1976, 53-54.)

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa erittelen nettikiusaamisen muotoja sekä välineitä sen perusteella, mitä ja miten kuudesluokkalaiset kirjoittavat niistä. Analysoin ensimmäisessä vaiheessa kaikkia keräämiäni kirjoitelmia – yhtä lukuun ottamatta kielen haastavan

ymmärtämisen vuoksi. Luokittelen kirjoitelmat ensin sen perusteella, minkälaisista nettikiusaamisen muodoista niissä kerrottiin. Alateemat muodostuivat pääasiassa teoriassa esiintyvien nettikiusaamisen muotojen perusteella. Diagrammilla havainnollistan eri nettikiusaamisen muotojen määrällisen esiintyvyyden aineistossa. Jaettuani aineiston alateemoihin käsittelin nettikiusaamisen muotoja yksitellen peilaten aineistosta tehtyjä havaintoja teoriaan. Vertailen aineistosta eriteltyjä sanallisia ilmaisuja ja teoriassa esiintyviä ilmiöitä etsien yhtäläisyyksiä ja eroja niiden välillä.

Nettikiusaamisen välineet tulevat osittain esiin jo nettikiusaamisen muotoja analysoidessa. Selkeyttääkseni nuorten median käyttöä esitän eri nettikiusaamisen välineiden määrällisen esiintyvyyden kuviolla. Erittelen, mitkä nettikiusaamisen välineet esiintyvät kuudesluokkalaisten kirjoitelmissa. Esitän havainnot määrällisesti sekä eritellen yksityiskohtaisemmin eri nettikiusaamisen välineitä. Kirjoitelmien perusteella tuon esiin, mitä nettikiusaamisen muotoja liitetään eri välineisiin. Vertailen yhtäläisyyksiä ja eroja kuudesluokkalaisten kirjoitelmista tehtyjen havaintojen sekä teorian välillä.

Analyysin toinen vaihe on muodostunut aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella. Pääteemaksi muodostui kasvottomuus, jota on käsitelty kirjoitelmissa pääasiassa epäsuorasti. Toiseen vaiheeseen valikoituivat analysoitavaksi ne kirjoitelmat, joissa kasvottomuuteen liittyvät teemat on eriteltävissä sanallisista ilmaisuista. Internetin kasvottomuutta käsitteleviä kirjoitelmia analysoin ensin hyödyntäen Erving Goffmanin dramaturgisen sosiologian käsitteitä; yleisö ja vaikutelmanhallinta. Erittelen aineistosta ne kertomukset tai kertomusten osat, joissa käsitellään yleisön ja vaikutelmanhallinnan vaikutuksesta osana internetissä esiintymistä sekä nettikiusaamista. Selitän Seuraavaksi tässä analyysin vaiheessa erittelen, miten kuudesluokkalaisten käsittelevät tuttuja ja tuntemattomien kiusaamista. Selitän kuudesluokkalaisten kokemuksia ja sanallisia ilmaisuja teoriassa esiintyvien vastaavien aiheiden kautta.

Luokittelen aineiston myös kirjoittajien sukupuolten perusteella. Koko analyysin ajan teen havaintoja vertaillen tyttöjen ja poikien kirjoitelmia. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa erittelen tyttöjen ja poikien kirjoitelmista, miten ja mitä he ovat kirjoittaneet nettikiusaamisen muodoista sekä välineistä. Etsin kirjoitelmista eroja sekä yhtäläisyyksiä sukupuolten välillä eritellen ja kuvaillen niitä eri alateemojen sisällä. Analyysin toisessa vaiheessa teen havaintoja

tyttöjen ja poikien tavoista käsitellä kasvottomuutta kirjoitelmissaan. Analyysivaiheen lopuksi esitän tekemäni havainnot peilaten niitä teoriaan.

Aineistosta voisi nostaa esiin monia mielenkiintoisia aiheita, mutta rajasin analyysini näihin kahteen vaiheeseen tutkimusongelman perusteella. Analyysin ensimmäisen vaiheen tarkoituksena on tehdä havaintoja siitä, miten kuudesluokkalaiset ymmärtävät nettikiusaamisen. Samalla teen havaintoja heidän mediankäytöstään. Analyysin toisen vaiheen tarkoituksena on selvittää, miten kuudesluokkalaiset käsittelevät kasvottomuutta kirjoitelmissaan. Kasvottomuuden käsitteen kautta voi tehdä havaintoja kuudesluokkalaisten medialukutaidosta. Sukupuolten väliset erot tuovat aineiston analyysiin ikään kuin kolmannen ulottuvuuden.

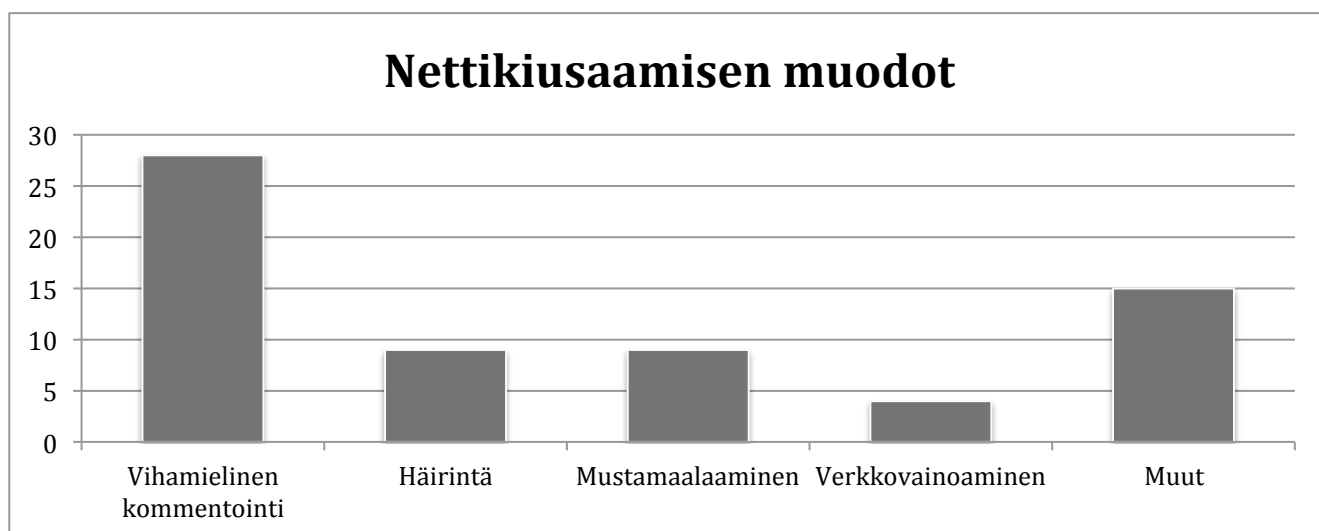
4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistostani esiin tulleet vastaukset tutkimuskysymyksiini. Esittelen tulokset kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa (luku 4.1.) etsin vastauksia kysymykseen, miten kuudesluokkalaiset ymmärtävät nettikiusaamisen. Toisessa osassa (luku 4.2.) esittelen kuudesluokkalaisten suhdetta mediaan kasvottomuuden näkökulmasta. Erittelen sukupuolten välisiä eroja molemmissa analyysin osissa.

4.1 Nettikiusaaminen kuudesluokkalaisten kertomana

Tässä luvussa etsin aineistosta vastauksia tutkimukseni pääkysymykseen: Miten kuudesluokkalaiset ymmärtävät nettikiusaamisen. Erittelen ensin, mitä nettikiusaamisen muotoja ja välineitä kuudesluokkalaiset mainitsevat kirjoitelmissaan. Peilaan käsityksiä nettikiusaamisesta aiempiin nettikiusaamisen käsitteen määrittelyihin. Erittelen myös sukupuolten välisiä eroja.

Teorialuvussa on eritelty eri nettikiusaamisen muotoja, jotka ovat nousseet esiin aiemmissa tutkimuksissa. Luvussa on listattu seitsemän yleisintä nettikiusaamisen muotoa; vihamielinen kommentointi, häirintä, mustamaalaaminen, toiseksi henkilöksi tekeytyminen, paljastaminen, poissulkeminen ja verkkovainoaminen. Kyseisistä nettikiusaamisen muodoista kaikki – lukuun ottamatta poissulkemista – esiintyvät aineistossa. Lisäksi aineistossa on eritelty nettikiusaamisen muotoja, joita ei ole aiemmissa tutkimuksissa esitelty tai ne ovat vaikea lokeroida aiempien muotojen perusteella. Alla esitetty diagrammi havainnollistaa eri nettikiusaamisen muotojen esiintyvyyden aineistossa. Määrät on laskettu sen perusteella, kuinka moni kuudesluokkalainen on maininnut kirjoitelmassaan kyseisen nettikiusaamisen muodon. Useassa kirjoitelmassa mainittiin kaksi tai useampi nettikiusaamisen muoto sekä erilaisia nettikiusaamisen välineitä.

Diagrammi 1: Nettikiusaamisen muodot

Vihamielinen kommentointi nousi aineiston perusteella yleisimmiksi nettikiusaamisen muodoiksi. Se on mainittu 21:ssä kirjoitelmassa ja osassa se on mainittu useaan kertaan käyttäen erilaisia esimerkkejä, kuten kertoen nettikiusaamisen olevan sekä haukkumista sosiaalisessa mediassa että verkkopeleissä. Toiseksi eniten kirjoitelmissa on annettu esimerkkejä häirinnästä, joka ei poikkea kovin paljoa vihamielisestä kommentoinnista. Lähes yhtä yleisiä olivat kertomukset mustamaalaamisesta. Verkkovainoamista käsitellään myös useammassa kirjoitelmassa. Toiseksi tekeytyminen sekä paljastaminen esiintyy aineistossa kukin vain kerran. Näiden aiemmin esitettyjen nettikiusaamisen muotojen lisäksi aineistossa annetaan esimerkkejä kiusaamistavoista, joita on vaikea kategorisoida aiemmin esitettyjen nettikiusaamisen muotojen perusteella. Erittelen seuraavaksi, miten eri nettikiusaamisen tavoista on kerrottu kirjoitelmissa.

VIHAMIELINEN KOMMENTOINTI

Vihamielisen kommentoinnin ominaispiirteiksi on aiemmin kuvattu vihasävytteiset viestit, joita esiintyy verkkoyhteisössä tai suoraan toiselle henkilölle lähetettynä. Viestien tarkoitus on loukata uhria. (mm. Willard 2007, 1-2; Hinduja & Patchin 2015, 54; Kowalski ym. 2012, 62.) Vihamielinen kommentointi on kuudesluokkalaisten mukaan yleensä haukkumista tai nimittelyä, jota tapahtuu eniten sosiaalisessa mediassa – erityisesti Instagramissa:

”Kaveriani on haukuttu mm. läskiksi ja lellikiksi...” (T7)

”Kun laitan kuvia itsestäni sinne niin jotkut pari vuotta vanhemmat tulevat kommentoimaan niihin jotain ikävää esim. homo, ruma, ookko jostain roskiksesta?, hanki elämä jne. jne.” (P1)

Aineiston perusteella sosiaalisessa mediassa, kuten Instagramissa, kuviin kommentoidaan eniten uhrin ulkonäköä – haukkuen rumaksi tai läskiksi. Vihamielisen kommentoinnin tarkoitus on loukata uhria sosiaalisesti sekä psykologisesti (Kowalski ym. 2012, 62). Juuri ulkonäön haukkuminen onkin tehokas keino loukata uhria. Ulkonäön haukkuminen vaikuttaa uhriin sosiaalisesti saattaen hänet kiusalliseen asemaan, koska kommentin voi nähdä iso joukko sosiaalisen median käyttäjiä (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Ulkonäkö ja omien kuvien julkaisu sosiaalisessa mediassa koetaan arkaluonteiseksi, joten ulkonäön kommentoiminen loukkaa uhria henkisesti. Myös ’homoksi’ nimittely on aineiston perusteella erittäin yleinen nettikiusaamisen tapa. Sitä käytetään poikien keskuudessa yleisenä haukkumanimenä, joka ei varsinaisesti johdu toisen ulkonäöstä tai julkaisuista. Tarkoitus kaikessa haukkumisessa ja nimittelyssä on se, että halutaan vaikuttaa toisen tunteisiin (vrt. Hinduja & Patchin 2015, 54). Instagramin lisäksi vihamielistä kommentointia esiintyy aineiston perusteella myös esimerkiksi Facebookissa ja YouTubeissa.

Sekä tytöt ja pojat kertoivat vihamielisen kommentoinnin olevan yleisin nettikiusaamisen muoto. Erona sukupuolten välillä on tavat nimitellä sekä nettikiusaamisen välineet. Tytöt kommentoivat eniten toistensa ulkonäköä sanoilla ’läski’ tai ’ruma’. Tyttöjen kirjoitelmissa haukkuminen tapahtuu sosiaalisessa mediassa. Poikien kirjoitelmissa haukkumista tapahtuu sosiaalisessa median lisäksi verkkopeleissä. Sosiaalisessa mediassa pojat kommentoivat kuviin yleisimmin ’ruma’ tai ’homo’. Aiemmin esitetyt esimerkit kirjoitelmista havainnollistavat tyttöjen ja poikien erot haukkumisessa ja nimittelyssä. Tyttöillä nettikiusaaminen on toisen loukkaamista haukkumalla ulkonäköä. Pojat haukkuvat myös ulkonäköä, mutta vihamielinen kommentointi voi myös olla nimittelyä tai muuta loukkaavaa kommentointia menemättä henkilökohtaisuuksiin. Verkkopeleissä kerrotaan vihamielistä kommentointia tapahtuvan seuraavasti:

”Minua on kiusattu haukkumalla. [...] ...tiimikaverit haukkuivat minua huonoksi ja sanoivat, että olen surkea pelaamaan.” (P19)

”Minua ja kavereitani on haukuttu peleissä homoiksi ja noboiksi...” (P14)

Verkkopeleissä pelaajat keskusteleval chatin avulla muiden pelaajien kanssa (Kowalski ym. 2012, 75-76). Verkkopeleissä pojat nimittelevät toisiaan ’homoksi’, kuten sosiaalisessa mediassakin. Lisäksi kiusaamiseksi koetaan toisten pelitaitojen haukkuminen. Toisia pelaajia haukutaan huonoiksi pelaajiksi tai aloittelijoiksi eli verkkopeleissä yleisesti käytetyn *noob* sanan erilaisilla muodoilla. Pelaaminen koetaan harrastukseksi, jota varten harjoitellaan ja siinä halutaan kehittyä (Kotilainen & Suoninen 2013, 19). Sen vuoksi pelitaitojen arvosteleminen voidaan kokea erittäin loukkaavana ja uhri voi kokea epäonnistuneensa pelaajana. Kuten sosiaalisessa mediassa kirjoitetut vihamieliset kommentit, myös haukkuminen verkkopeleissä asettaa uhrin huonoon valoon muiden pelaajien silmissä, koska kommentit voivat tavoittaa useita pelaajia samanaikaisesti (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88).

HÄIRINTÄ

Häirintä ja vihamielinen kommentointi ovat samankaltaisia nettikiusaamisen muotoja. Kumpaakin keinoa käytetään ärsyttääkseen uhria lähettämällä loukkaavia ja ilkeitä viestejä uhrille. Häirintä erottuu vihamielisestä kommentoinnista siten, että uhrille lähetetään ilkeitä viestejä toistuvasti ja ajallisesti pitempään. Viestien lähettäminen on myös yksipuolisempaa. (Willard 2007, 1; Kowalski ym. 2012, 62-63.) Aineistosta erottuivat selvimmin häirinnäksi semmoiset nettikiusaamisen kuvaukset, joissa ilkeiden viestien lähettäminen uhrille oli jatkuva. Jatkuva haukkuminen ja nimittely koetaan kirjoitelmissa ärsyttäväksi – osittain jopa ahdistavaksi. Useassa kirjoitelmassa kerrotaan, että edes kuvien julkaisemisen lopettaminen, ilkeiden kommenttien poistaminen tai yksityisyysasetusten muuttaminen eivät ole saaneet kiusaamista loppumaan. Häirintä koetaan ahdistavaksi, jos uhri kokee, ettei hänellä ole pakokeinoja. Älypuhelimien yleistyttyä internet on koko ajan läsnä, joten kiusaaminen ei rajoitu vain tiettyyn paikkaan ja aikaan. (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88.) Kirjoitelmissa pohditaan, mitkä keinot olisivat mahdollisimman tehokkaita häirinnän lopettamiseen:

”Äitini kanssa kuitenkin päätettiin, että poistetaan kaikki käyttäjät netistä, jotta kiusaaminen ei toistuisi.” (P7)

”Hän meni kertomaan vanhemmilleen. Kirstiinan vanhemmat käskivät häntä poistamaan kommentin, mutta se ei auttanut. Hän muutti käyttäjänsä yksityiseksi, mutta kiusaaminen ei vielääkään loppunut, koska kiusaaja seurasi Kirstiinaa. Hän ilmiantoi kiusaajan Instagramin ylläpitäjille. Ylläpitäjät poistivat kiusaajan käyttäjän, jolloin kiusaaminen vihdoinkin loppui.” (T3)

Kirjoitelmissa esitetyt nettikiusaamisen lopettamisen keinot osoittavat, että kuudesluokkalaiset ovat tietoisia sosiaalisen median yksityisyysasetuksista sekä käyttäjien oikeuksista (vrt. Kowalski ym. 2012, 72-73). Ensin pyritään itse saada kiusaaminen loppumaan poistamalla kiusaaja sekä hänen kommenttinsa. Jos omat keinot eivät auta, kerrotaan asiasta vanhemmille tai ilmoitetaan sosiaalisen median ylläpitäjälle, joka voi poistaa kiusaajan. Samoin verkkopeleissä kiusaajista voi tehdä ilmoituksen ja kiusaaja suljetaan pelistä pois väliaikaisesti. Kirjoitelmissa kerrotaan myös, että julkaisujen tekoa usein harkitaan. Tämä osoittaa kuudesluokkalaisten olevan tietoisia julkaisujen mahdollisista seurauksista (vrt. Uusitalo ym. 2011, 100-101).

Tyttöjen ja poikien väliset erot häirinnästä kertomisessa ovat samankaltaisia kuin vihamielisestä kommentoinnista kerrottaessa. Tyttöjen osalta esimerkit liittyvät sosiaaliseen mediaan. Häirinnäksi koetaan se, kun kiusaaja tai kiusaajat haukkuvat jatkuvasti uhrin kuvia ja ulkonäköä. Poikien kertomuksissa häirintää tapahtuu niin ikään sosiaalisessa mediassa, mutta myös verkkopeleissä. Myös pojat kertovat sosiaalisessa mediassa häirinnän olevan kuvien ja ulkonäön jatkuvaa haukkumista. Verkkopeleissä häirinnäksi koetaan toistuva nimittely ja syyttely pelin chatissa:

”Minulle on kiroiltu ja sanottu että olen huijari (hakkeri)... [...] ...aina kun sain tapon niin minulle kiroiltiin ja sitä tapahtui jatkuvasti.” (P9)

Verkkopeleissä häirinnällä yritetään sabotoida uhrin pelaamista. Jatkuva ilkeiden viestien saaminen koetaan ärsyttäväksi ja voi viedä uhrilta innon pelata. Pelitaitojen jatkuvasta arvostelemisesta kerrotaan myös häirinnän yhteydessä, kuten vihamielisen kommentoinnin yhteydessäkin.

MUSTAMAALAAMINEN

Mustamaalaaminen nettikiusaamisen muotona tarkoittaa toisen henkilön asettamista huonoon valoon levittämällä hänestä loukkaavaa materiaalia – kuten kuvia, väärää tietoa tai huhuja (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 63-64; Hinduja & Patchin 2015, 53). Mustamaalaaminen esiintyy kuudesluokkalaisten kirjoitelmissa lähes yhtä usein kuin häirintä. Erityisesti kuvien ja videoiden luvaton julkaisu kerrotaan olevan nettikiusaamista:

”Jos minusta on laitettu kuva nettiin ilman minun lupaa. Ja se leviää ympäri maailmaa se olisi minun mielestä tosi vakavaa nettikiusaamista. Vanhemmatkin aika varmasti näkisi sen myös niin kuin muu maailma.” (P2)

”Nettikiusaaminen muuttuu siis vielä vakavammaksi jos kuvaa muokataan tyhmän näköiseksi. Ja siitä voi alkaa vaikka koulukiusaus jos vaikka omat luokkakaverit näkevät kuvan jota on muokattu.” (P2)

Kuvien luvattomassa julkaisussa koetaan ikävimmäksi niiden saavuttavuus sekä se, että uhri ei voi itse hallita julkaisujen sisältöä (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Mustamaalaamista kerrotaan tapahtuvan yleisesti internetissä tai sosiaalisessa mediassa jonkun toisen käyttäjän profiilin kautta. Tällöin uhri ei pysty itse hallitsemaan kuvien tai videoiden näkyvyyttä tai sisältöä. Julkaisut voivat saavuttaa suuren yleisön lyhyessä ajassa (vrt. Hinduja & Patchin 2015, 53; Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Esimerkin kuudesluokkalainen poika pohtii kuvien leviämisen seurauksia, kuten vanhempien reaktiota sekä kiusaamisen jatkumista koulussa. Kuvia muokkaamalla uhri voidaan asettaa naurunalaiseksi ja siitä voi seurata pitempi aikaista kiusaamista. Mustamaalaaminen voidaan kokea julkisena nöyryytyksenä (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Pahimmassa tapauksessa mustamaalaaminen voi tuhota uhrin maineen ja ystävyssuhteet (Willard 2007, 2).

Mustamaalaamista kerrotaan myös tapahtuvan verkkopeleissä, joita pojat käsittelevät kirjoitelmissaan. Verkkopeleissä voi syyttää toista hakkeriksi ja siten leimata uhri muiden pelaajien silmissä. Hakkeriksi väittäminen voi pilata pelaajan maineen muiden pelaajien silmissä. Seuraukset voivat olla samat kuin mustamaalaamisella internetissä tai sosiaalisessa mediassa (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88; Willard 2007, 2). Hakkeriksi syyttelyä ei ole helppo luokitella yhdeksi nettikiusaamisen muodoksi:

”Olipa kerran poika, joka pelasin peliä ja oli siinä todella hyvä ja päihitti kaikki joten häntä luultiin hakkeriksi vaikka hän ei ollut...” (P4)

Hakkeriksi syyttely voidaan tulkita vihamieliseksi kommentoinniksi tai häirinnäksi. Kuitenkin verkkopelien konseptit huomioon ottaen, hakkeriksi syyttely koetaan enemmän mustamaalaamiseksi kuin vihamieliseksi kommentoinniksi tai häirinnäksi – vaikka osaltaan täyttää myös niiden nettikiusaamisen muotojen kriteerit. Sitaatin esimerkki myös osoittaa, että useampi pelaaja luuli tarinan uhria hakkeriksi.

VERKKOVAINOAMINEN

Verkkovainoamiseksi on aiemmin kuvailtu ahdistusta ja pelkoa aiheuttavien viestien lähettäminen uhrille. Viestit voivat sisältää esimerkiksi uhkailua. (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 67; Hinduja & Patchin 2015, 65.) Neljässä kuudesluokkalaisten kirjoitelmassa kerrotaan uhkailevien viestien lähettämisen olevan nettikiusaamisen keino. Uhkailevat viestit koetaan pelottavina ja vakoilu johtaa kertomuksissa vakoiluun myös verkon ulkopuolella.

”Viesti oli tuntemattomasta numerosta, siinä luki: Tiedän missä asut, avaa verhot. Avasin verhot valloittavassa pelossa.” (T13)

”Hänelle läheteltiin myös videoita missä joku oli ”vakoillut” häntä.” (T8)

Edellisissä kertomuksissa viesteillä alkanut uhkailu johtaa verkon ulkopuoliseen vainoamiseen (vrt. Kowalski ym. 2012, 67). Erityisen pelottavaksi koetaan vakoilijan tietävän uhrista henkilökohtaisia asioita, kuten kodin sijainnin sekä muita tietoja. Uhrin eivät tiedä, mistä kiusaajat ovat saaneet tiedon. Kiusaajan tuntemattomuus luo uhreille myös pelkoa. Uhreille aiheutuu ahdistusta uhkailevista viesteistä, koska he kokevat, että heillä ei ole pakokeinoja tilanteesta (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Kertomuksissa verkkovainoamista voi tapahtua eri välineillä; pikaviesteillä, sähköpostilla tai sosiaalisen median kautta. Sekä tytöt että pojat ovat käyttäneet verkkovainoamista esimerkkinä nettikiusaamisen tavasta. Poikien kertomuksissa verkkovainoamiseksi on koettu uhkailevat

viestit. Tyttöjen kertomuksissa vainoaminen on pitempi aikaista ja johtaa verkon ulkopuolisiin tekoihin, kuten uhrin seuraamista kotiin.

MUUT NETTIKIUSAAMISEN MUODOT

Aiemmissa määritelmissä nettikiusaamisen muodoiksi on esitetty edellä mainittujen lisäksi toiseksi henkilöksi tekeytyminen ja paljastaminen (luku 2.1.2). Toiseksi henkilöksi tekeytymisellä tarkoitetaan, että kiusaaja esiintyy uhrin nimellä internetissä ja esimerkiksi lähettää viestejä uhrin nimissä muille henkilöille asettaen uhrin samalla huonoon valoon (Willard 2007, 2; Kowalski ym. 2012, 64-65; Hinduja & Patchin 2015, 60). Yksi kuudesluokkalainen kertoi kirjoitelmassaan kyseisestä nettikiusaamisen muodosta:

”Minun äitini on Facebookissa lähetellyt minun nimissäni viestejä jota minä en tiedä yhtään mitään kaksi viestiä josta toisen tiedän ensimmäinen minun isäni ei usko sinua vaan pelkää minua en muista loppua.” (P3)

Kertomuksen perusteella äidin on tuskin ollut tarkoitus kiusata poikaansa, mutta toisen nimissä lähetetty viesti on asettanut pojan huonoon valoon sekä loukannut häntä. Pojan suhde vanhempiinsa on voinut myös kärsiä kyseisen tapauksen vuoksi. (vrt. Willard 2007, 2.)

Paljastamista voi olla henkilökohtaisten salaisuuksien, kiusallisen tiedon, nolojen kuvien tai yhteystietojen jakamista muille. Julmimmillaan kiusaaja voi vaatia uhria paljastamaan itsestään salaisuuksia tai kiusallista tietoa ja paljastaa saadun tiedon muille. (Willard 2007, 1-2; Kowalski ym. 2012, 65; Hinduja & Patchin 2015, 58-59.) Yhdessä kirjoitelmassa kuudesluokkalainen kertoo paljastamisesta seuraavasti:

”Siitä lähtien häntä kiusattiin nimellisesti, paljastaen aina hänen henkilökohtaisia asioitaan.” (T1)

Kirjoitelman fiktiivisessä tarinassa uhri kokee ahdistavaksi sen, että häntä vaadittiin kertomaan nimensä ja sen seurauksena hänen henkilökohtaisia tietojaan paljastettiin muille. Lopulta uhri katkaisee välinsä kavereihinsa, koska ei tiedä, kuka heistä jakaa hänen tietojaan. Paljastaminen aiheuttaa kertomuksen mukaan uhrille vaikeuksia luottaa kavereihin.

Kirjoitelmissa esiintyy edellisten nettikiusaamisen tapojen lisäksi nettikiusaamista, jota ei voi kategorisoida aiempien nettikiusaamisen muotojen perusteella. Nämä kertomukset voidaan eritellä sen perusteella, missä kiusaamista kerrotaan tapahtuvan. Aiempien nettikiusaamisen muotojen ulkopuolelle jää erityisesti verkkopeleissä tapahtuvat kiusaamisen muodot. Lisäksi annetaan esimerkkejä sosiaalisessa mediassa sekä pikaviestipalvelu WhatsAppissa esiintyvistä kiusaamisen tavoista.

Verkkopelejä käsitellään aiemmin esitetyissä nettikiusaamisen muodoissa vähän. Kirjoitelmien perusteella verkkopelit ovat kuudesluokkalaisten mielestä toiseksi yleisin nettikiusaamisen väline sosiaalisen median jälkeen. Huomioin arvoista on se, että kaikki verkkopelejä käsittelevät kirjoitelmat ovat poikien kirjoittamia. Aiemmin on esitetty verkkopeleissä esiintyvän vihamielistä kommentointia, häirintää ja mustamaalaamista. Yhdessä kirjoitelmassa on kiteytetty verkkopeleissä esiintyvät kiusaamisen tavat seuraavasti:

”Paitsi pelissä growtopia on useita tapoja kiusoitella kaveria vaikka että noobiksi, spämmäys, scämmäys tai hakkaaminen niin ei voi tradettaa.” (P8)

’Noobiksi’ eli aloittelijaksi nimittelyä on käsitelty osiossa vihamielinen kommentointi. *Spämmäämisellä* tarkoitetaan jatkuvaa viestien lähettämistä. Viestit ovat esimerkkien mukaan pelkkiä merkkejä tai muuten viestejä ilman varsinaista sanomaa. Niillä on tarkoitus ärsyttää toista henkilöä tai sabotoida keskusteluja esimerkiksi chatissä. *Scämmääminen* tai scammaaminen tarkoittaa virtuaaliomaisuuden varastamista verkkopeleissä. Scämmääminen koetaan verkkopeleissä ongelmaksi, koska se vaikeuttaa uhrin pelaamista. Verkkopeleissä on keinoja, joilla näitä kiusaamisen tapoja saadaan kuriin. Kirjoitelmissa kerrotaan, että väärinkäytöksistä – kuten spämmäämisestä ja scämmäämisestä – voi ilmoittaa ylläpidolle, jonka seurauksena häiriköinyt pelaaja saa *bännit* eli hänet suljetaan verkkopelistä pois määrääjäksi. (vrt. Kowalski ym. 2012, 77.)

Sosiaalisessa mediassa kuudesluokkalaiset kokevat kiusaamiseksi aiemmin esitettyjen nettikiusaamisen muotojen lisäksi kuvien kopioimisen sekä aiheeton ilmiantaminen. Kuvien kopioinnista on kuudesluokkalainen tyttö kertonut seuraavasti:

”Itseäni ei ole kiusattu somessa paitsi kerran, jolloin kuva jonka olin laittanut Instagramiin kopioitiin.” (T7)

Kertomuksessa ei selviä, käyttikö kiusaaja Instagramista luvatta kopioitua kuvaa johonkin. Kertomus osoittaa, että jo pelkästään tieto siitä, että kuva kopioidaan voidaan kokea kiusaamisena. Kuvan kopioimisesta voi seurata epävarmuus siitä, aikooko kiusaaja käyttää kuvaa johonkin. Kuvien julkaisuja usein harkitaan tarkkaan ja julkaisujen seurauksista ollaan tietoisia (Uusitalo ym. 2011, 100-101). Tämän vuoksi kuvan kopiointi ja mahdollisesti käyttäminen eri yhteydessä voi tuntua erityisen loukkaavalta.

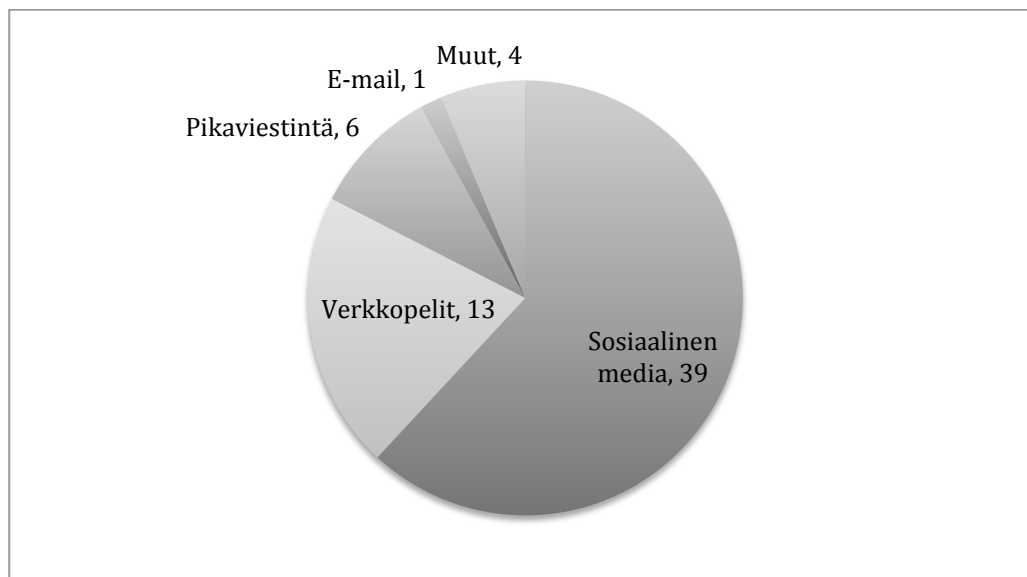
Verkkopelien lisäksi sosiaalisessa mediassa – kuten Instagramissa – on mahdollista ilmiantaa toinen käyttäjä, jotta väärinkäytöksiä voitaisiin vähentää. Kuudesluokkalaisten tytön kirjoitelmassa kerrotaan, että ilmiintoja tehdään kuitenkin myös aiheettomasti kiusatakseen toisia:

”Hänen kuvia on kai haukuttu ja hänet on ilmiannettu siellä.” (T6)

Ilmiantaessa toisen käyttäjän ylläpito voi poistaa ilmiannetun käyttäjän tilin. Kiusaamiseksi tarkoitettu ilmianto tuntuu uhrista ikävältä, koska hänet poistetaan sovelluksesta syyttä. Aiheetonta ilmiantoa esiintyy myös kertomusten perusteella verkkopeleissä.

4.1.1 Nettikiusaamisen välineet ja nuorten median käyttö

Teorialuvussa nettikiusaamisen välineiksi on eritelty pikaviestit, sähköposti, sosiaalinen media, chatit ja verkkopelit. Nämä kaikki nettikiusaamisen välineet esiintyvät aineistossa. Tosin chatit esiintyvät verkkopelien yhteydessä, koska verkkopeleissä kommunikoidaan chatin avulla (Kowalski ym. 2012, 75-76). Kuudesluokkalaisten kirjoitelmissa nettikiusaamisen välineiden esiintyvyys on eritelty alla esitetyssä kuviossa. Nettikiusaamisen välineiden erittely havainnollistaa myös kuudesluokkalaisten mediankäyttötapoja; mitkä välineet ja sovellukset ovat heille tuttuja sekä mitä he mahdollisesti itse käyttävät.

Kuvio 1: Nettikiusaamisen välineet

Sosiaalinen media on kuudesluokkalaisten kertomusten perusteella yleisin nettikiusaamisen väline. Sosiaalisen median palveluista Instagramissa tapahtuvasta kiusaamisesta kerrotaan eniten. Tulos ei yllätä, koska Instagram on ollut nuorten suosikkisovellus usean vuoden ajan (Noppari 2014, 41; eBrand 2016). Lisäksi Facebook ja YouTube esiintyvät useissa kertomuksissa. Kertomuksissa käsitellään myös sosiaalista mediaa yleisesti erittelemättä mitään sen tiettyä sovellusta. Sekä tytöt että pojat kokevat kiusaamista tapahtuvan eniten sosiaalisessa mediassa. Huomioitavaa on se, että kolmestatoista tytöstä kaksitoista kertoi kirjoitelmaansa sosiaalisen median toimivan nettikiusaamisen välineenä. Aiemmin on kerrottu tyttöjen olevan poikia aktiivisempia sosiaalisen median käyttäjiä ja he aloittavat

sosiaalisen median käyttämisen poikia nuorempana (Suoninen 2013, 169). Sosiaalisessa mediassa on yleisintä vihamielinen kommentointi – kuvien haukkuminen sekä nimittely.

Toiseksi yleisin nettikiusaamisen väline kirjoitelmien perusteella on verkkopelit. Verkkopelejä käsitellään osittain yleisesti, mutta yleisimmin nimeltä mainitut pelit ovat Growtopia ja Minecraft, jotka lukeutuvat nuorten ikäryhmien suosimiin seikkailu- ja strategiapeluihin (vrt. Mäyrä, Karvinen & Ermi 2016, 25-28). Kertomuksissa käsitellyt verkkopelit ovat interaktiivisia eli niitä pelataa muiden internetin välityksellä muiden pelaajien kanssa. Keskustelua muiden pelaajien kanssa käydään chatin avulla. (vrt. Kowalski ym. 2012, 75-77.) Kaikki verkkopelejä käsittelevät kirjoitelmat ovat poikien kirjoittamia. Tämä osoittaa, että verkkopelien pelaaminen ovat pojille keskeinen mediankäyttötapa. Tulos vahvistaa sen, että pojat ovat tyttöjä aktiivisempia pelaamaan verkossa – ainakin vuorovaikutteisia pelejä, jotka mahdollistavat kiusaamisen. (vrt. Suoninen 2013, 167-168.) Vihamielinen kommentointi on myös verkkopeleissä kaikista yleisin nettikiusaamisen muoto.

Nettikiusaamisesta pikaviestinnän välityksellä on kerrottu kuudessa kirjoitelmassa. Kertomusten perustella pikaviestisovelluksista yleisin on WhatsApp, joka on myös tilastojen mukaan ollut useamman vuoden suosittu lasten ja nuorten keskuudessa (eBrand 2016; Noppari 2014, 54). Pikaviestimien välityksellä tapahtuvat nettikiusaamisen tavat vaihtelevat kertomusten mukaan. Kuudesluokkalaiset kertovat, että viestit voivat olla loukkaavia tai ryhmiin lisätään ilman lupaa. Lasten ja nuorten suosima ryhmien perustaminen ja siellä viestittely esiintyy kirjoitelmissa (vrt. Noppari 2014, 52).

Sähköposti mainittiin nettikiusaamisen välineenä yhdessä kirjoitelmassa verkkovainoamisen yhteydessä. Sähköpostin käyttö osoittautuu olevan vähäistä kuudesluokkalaisten keskuudessa – kuten aiemmissakin tutkimuksissa (vrt. Noppari 2014, 52). Kuvion kohta 'Muut' tarkoittaa kirjoitelmia, joissa nettikiusaamisen välineeksi on kerrottu internet tai puhelin yleisesti erittelemättä tiettyjä sovelluksia tai sivustoja.

4.2 Kasvoton netti

Toisessa analyysin osassa etsin vastauksia tutkimukseni alakysymykseen: Miten internetin kasvottomuutta ja anonyymiyttä käsitellään kirjoitelmissa. Aluksi etsin aineistosta Goffmanin dramaturgisen sosiologian käsitteiden kautta viittauksia itsensä esittämiseen, jonka avainkäsitteinä ovat vaikutelmanhallinta sekä yleisö – sen odotukset sekä suhtautuminen esittäjään. Näin pyrin selvittämään kuudesluokkalaisten ymmärrystä internetin kasvottomasta luonteesta. Seuraavaksi etsin kertomuksista teemoja siitä, ketkä kiusaavat ja miten suhtautuminen kiusaamiseen eroaa, kun kiusaaja on tuttu tai tuntematon. Käsittelen, miten kuudesluokkalaiset erittelevät online ja offline maailmoja kirjoitelmissaan. Erittelen molemmissa osioissa tyttöjen ja poikien välisiä eroja.

Kasvottomuus ja anonyymiyys ovat nettikiusaamisen yleisimmin mainittuja erityispiirteitä (mm. Huhtala & Herkama 2012, 31; Pörhölä & Kinney 2010, 86-87; Nieminen & Pörhölä 2011, 79; Kowalski ym. 2012, 86-88; Noppari 2014, 81; Hamarus 2008, 72). Aiemmin teorialuvussa on eritelty kasvottomuuden ja anonyymiyden tuomia haasteita internetissä toimimiseen. Internetin kasvottoman luonteen vuoksi kritiikin antaminen on siellä helpompaa kuin kasvokkain. Internetissä toimiessa tuleekin olla erityisen harkitseva ja ottaa huomioon sen laaja yleisö. Poimin aineistosta kasvottomuutta tai nimettömyyttä sekä itsensä esittämiseen liittyviä kertomuksia sekä vertailen niitä teorialuvussa esiin tuomiin teemoihin.

4.2.1 Vaikutelmanhallinta ja yleisö

Vihamielisen kommentointia käsittelevässä analyysiluvussa on kerrottu, miten kirjoitelmien perusteella haukkuminen, ja erityisesti ulkonäköön liittyvä haukkuminen, koetaan erittäin loukkaavana nettikiusaamisena. Samalla sen ollessa yleisin nettikiusaamisen muoto. Kuudesluokkalainen poika kuvaili kokemustaan Instagramissa haukkumisesta seuraavasti:

”Minua on haukuttu Instagramissa vähän, jotenka tiedän, että pienikin haukkuminen harmittaa ja rupeaa tuntumaan siltä että ei ole sellainen mitäs pitäisi olla, vaikka jokainen saa olla juuri omanlaisensa. [...] Jokaisen pitäisi muistaa että kaikki saa olla niin kuin itse haluaa.” (P13)

Haukkumisen vuoksi kuudesluokkalainen poika on alkanut miettiä vaikutelmanhallintaa sekä yleisön odotuksia – mitä muut ajattelevat hänestä ja minkälaisia julkaisuja tulisi tehdä, jotta hänet hyväksyttäisiin. Julkaisut kertovat, miltä niiden julkaisija haluaisi muiden näkevän itsensä (Noppari & Uusitalo 2011, 142-145; Goffman 1959, 14). Julkaisut ovat ikään kuin sosiaalisen median käyttäjien esittämiä rooleja, joita valmistellaan sosiaalisen median ulkopuolella tausta-alueella ennen julkialueelle yleisön eteen menemistä (vrt. Goffman 1959). Muilta saadut kommentit ovat suora palaute siitä, miten muut näkevät käyttäjän (Noppari & Uusitalo 2011, 142-145). Ilkeiden kommenttien vuoksi kuudesluokkalainen poika on alkanut pohtimaan omaa esitystään. Hän kyseenalaistaa aiemmin luomaansa vaikutelmaa ja mahdollisesti reflektoi sen perusteella omaa esiintymistään. Vaikutelmanhallinta on tärkeää roolin uskottavuuden kannalta. (vrt. Goffman 1959, 124; 66.)

Omat julkaisut koetaan arkaluonteisiksi ja sen vuoksi haukkuminen loukkaa uhria erityisen paljon. Juuri ulkonäön haukkuminen onkin tehokas keino loukata uhria. Ulkonäön haukkuminen vaikuttaa uhriin sosiaalisesti saattaen hänet kiusalliseen asemaan, koska kommentin voi nähdä iso joukko sosiaalisen median käyttäjiä (vrt. Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Ilkeät kommentit voivat saada uhrin kokemaan olevansa epäonnistunut tai että häntä ei hyväksytä sellaisena kuin haluaisi muiden näkevän itsensä. Omaan esitykseen voi kuitenkin vaikuttaa refleктоimalla saatujen kommenttien perusteella omaa esitystä. Lähtökohtaisesti yleisöllä on epäilevä asenne ja esityksessä kiinnitetään usein huomiota vaikeimmin hallittaviin piirteisiin (Goffman 1959, 69).

Kuudesluokkalaisten kirjoitelmat osoittavat, että he ovat tietoisia julkaisujensa mahdollisista seurauksista. He osaavat välttää julkaisemasta sellaisia kuvia, jotka keräävät asiattomia kommentteja (vrt. Noppari 2014, 84). Kirjoitelmissa kerrotaan, miten omalla toiminnalla voi välttää ilkeät kommentit. Kiusaamisen ehkäisemisen keinoksi on kerrottu yksityisyysasetusten muuttaminen sekä harkinta omia julkaisuja tehdessä. Kuudesluokkalainen tyttö käsittelee kirjoitelmassaan näitä keinoja:

”Myöhemmin Saran vanhempi sisko opetti Saraa käyttämään instagramia oikein. Ella laittoi Saran käyttäjän yksityiseksi niin ettei kukaan voinut katsoa hänen kuviaan ilman että seuraisi Saran käyttäjää. Hän poisti myös kaikki Saran selfiet ja kivikuvat. Sen jälkeen Saran kuvat näkivät vain hänen ystävänsä. Eikä Sara laittanut enää naamakuvia tai turhia kivikuvia.” (T2)

Harkitsemattomien julkaisujen poistaminen sekä yleisön rajaaminen saivat kiusaamisen loppumaan kuudesluokkalaisten tytön kirjoitelmassa. Kirjoitelmat osoittavat, että kuudesluokkalaisten ovat vasta hiljattain alkaneet käyttämään sosiaalista mediaa ja ovat mahdollisesti tarvinneet ulkopuolista apua sen eri toimintojen käytössä. Yleisön laajuus sekä omien sosiaalisen median taitojen puute julkaisuja tehdessä lisäävät kiusatuksi joutumisen riskiä. Julkaisuja tehdessä tuleekin olla erityisen harkitsevainen ja ottaa huomioon yleisön odotukset. Yleisön ollessa laaja ja osittain jopa näkymätön tulee miettiä tarkkaan, minkälaisilla julkaisuilla tulisi hyväksytyksi. Yleisön jäsenillä voi olla erilaiset odotukset käyttäjän julkaisusta. (vrt. boyd 2007, 133; Mascheroni ym. 2015.) Kirjoitelmien perusteella kuudesluokkalaisten hallitsevat yksityisyysasetukset ja osaavat siten halutessaan rajata yleisönsä.

Yleisön rajaaminen koetaan kirjoitelmissa tärkeäksi. Sillä voidaan välttää kommenttien saaminen tuntemattomilta sosiaalisen median käyttäjiltä. Kuudesluokkalaisten tytön kirjoitelmassa kerrotaan, miten profiilin muuttaminen julkisesta salaiseksi vaikutti siihen, että vihamielinen kommentointi loppui. Instagramissa salaisen profiilin hallitsija voi itse päättää, ketkä hän hyväksyy seuraamaan omaa profiiliaan. Seuraajia voi myös halutessaan jälkikäteen poistaa. Kirjoitelmissa kehoitetaan myös olla hyväksymättä tuntemattomia seuraajiksi, jos haluaa välttää kiusaamiseksi joutumisen. Yleisön rajaaminen ei kuitenkaan aina lopeta ilkeiden kommenttien saamista kokonaan. Osassa kirjoitelmia kerrotaan ilkeiden kommenttien taustalla olevan myös tuttuja, kuten pari vuotta vanhempia saman koulun

oppilaita. Ilkeille kommenteille altistumisen riskiä lisää se, että sosiaalisessa mediassa on helpompaa kritisoida muita kuin kasvotusten (Noppari 2014, 84).

Kirjoitelmissa on pohdittu myös kiusaamistilannetta, jossa uhri ei voi itse hallita yleisöä. Kirjoitelmissa kerrotaan, että näin voi tapahtua, jos uhrin kuvia julkaistaan tai jaetaan ilman lupaa. Kuudesluokkalainen poika pohtii seurauksia kuvien jakamisesta, kun hän ei voi itse vaikuttaa siihen, ketkä näkevät julkaisut:

”Jos minusta on laitettu kuvia nettiin ilman minun lupaa. Ja se leviää ympäri maailmaa se olisi minun mielestä tosi vakavaa nettikiusaamista. Vanhemmatkin aika varmasti näkisi sen myös niin kuin muu maailma. Sitten siitä alkaisi iso juttu myös vanhempien kanssa ja vanhemmat oli tosi huolissaan mitä meidän pojalle käy nyt. [...] Nettikiusaaminen muuttuu siis vielä vakavammaksi jos kuvaa muokataan tyhmän näköiseksi. Ja siitä voi alkaa vaikka koulukiusaus jos vaikka omat luokkakaverit näkevät kuvan, jota on muokattu.” (P2)

Kuudesluokkalainen poika kokee ahdistavaksi sen, että muokatut kuvat leviävät internetissä hänestä riippumatta ja moni voi nähdä ne. Hän pohtii vanhempiensa sekä luokkakavereidensa suhtautumista kuviin ja tilanteeseen, jossa hän on joutunut nettikiusatuksi mustamaalaamisen keinoin. Hän miettii myös, minkälaisia seurauksia muokattujen kuvien jakamisesta voi tulla. Internetissä kuvat voivat säilyä pitkiäkin aikoja ja tavoittaa suuren yleisön (Pörhölä & Kinney 2010, 84-88). Tämän vuoksi kyseisen nettikiusaamisen estäminen voi tuntua uhrista mahdottomalta. Tilanteen korjaaminen on vaikeampaa kuin kasvokkain tapahtuneen mustamaalaamisen (Pörhölä & Kinney 2010, 84-88).

Yleisön ollessa näkymätön uhrin on vaikea myös päätellä, miten muut tulkitsevat ilman lupaa julkaistuja kuvia. Kuudesluokkalaisen pojan pelkona on, että kuvien julkaisua ei ymmärretä nettikiusaamisena vaan se voi jopa yllyttää luokkakavereita jatkamaan kiusaamista koulussa. Kuvat voivat poiketa paljon siitä, minkälaisena uhri haluaisi muiden näkevän itsensä. Tämä voi johtaa oman roolin uskottavuuden horjumiseen tai jopa kasvojen menettämiseen, koska ilman lupaa julkaistut tai jopa muokatut kuvat ovat ristiriidassa uhrin muun toiminnan kanssa. (vrt. Goffman 1959, 12; 75.) Kirjoitelma osoittaa pelon siitä, että kuka vaan voi joutua internetissä kiusaamisen kohteeksi. Kiusaamista ei voi aina itse ennaltaehkäistä eikä seurauksiin voi vaikuttaa, koska jokainen yleisön jäsen tekee itse tulkintansa julkaisuista.

Uhrin kannalta olisi parasta, että yleisö suhtautuisi tahdikkaasti ja jopa näkemättä kiusaamistarkoituksessa tehtyjä julkaisuja (vrt. Goffman 1959, 251).

Sekä tytöt ja pojat mieltivät kirjoitelmissaan, miltä näyttävät julkaisujen perusteella muiden silmissä sekä kokevat haukkumisen ja nimittelyn loukkaavaksi. Kuten aiemmin vihamielisen kommentoinnin yhteydessä on kerrottu, tyttöjen ja poikien tapa nimitellä ja haukkua internetissä eroaa hieman toisistaan. Tytöt haukkuvat poikia enemmän toistensa ulkonäköä. Pojat haukkuvat jonkin verran ulkonäköä, mutta myös nimittelevät esimerkiksi 'homoksi'. Sekä tytöt ja pojat pohtivat keinoja välttää ilkeät kommentit. He pohtivat vaikutelmanhallintaa sekä refleктоivat toimintaansa sosiaalisessa mediassa saatujen kommenttien myötä. Tyttöjen kirjoitelmissa nettikiusaamisen ehkäisemisen keinoiksi esitetään yksityisyysasetusten muuttamista, jolloin yleisön voi rajata itse. Poikien kirjoitelmissa yleisön rajaamista ei käsitellä ollenkaan. Suoninen (2013, 160-170) on tutkimuksessaan Facebookin käytöstä tehnyt saman havainnon. Tytöt ovat poikia harkitsevaisempia Facebookin käytössä pitäen profiilinsa yksityisinä sekä hyväksyen kavereiksi vain tuttuja. Kun taas pojat pitävät profiilinsa julkisina ja voivat hyväksyä myös tuntemattomia kaveriksi. Sosiaalisen palveluiden muuttuessa tämä tulos näyttäisi pitävän edelleen paikkansa.

4.2.2 Tuttu vai tuntematon kiusaaja

Aineistossa kuudesluokkalaiset käsittelevät merkitystä sille, onko kiusaaja uhrille tuttu vai tuntematon. Kirjoitelmien perusteella kiusaajan henkilöllisyyttä saadaan harvemmin tietoon tai kiusaaja on uhrille ennestään tuntematon. Osassa kertomuksia kiusaaja on tuttu henkilö, joko uhrin käsityksen mukaan hyvä kaveri tai muu luokka- tai koulutoveri. Molemmissa tapauksissa kiusaaminen voidaan kuitenkin kokea ikäväksi. Suhtautuminen kiusaamiseen kuitenkin vaihtelee sen perusteella, kuka kiusaaja on. Tuntemattoman kiusaaminen koetaan ahdistavaksi ja raukkamaiseksi, kun taas tutun kiusaaminen koetaan hämmentäväksi.

Kiusaajan ollessa uhrin ymmärryksen mukaan hänen kaverinsa, seuraa toiminnasta uhrin osalta hämmennystä – miksi kaveri haluaisi kiusata. Kuudesluokkalainen poika kertoo joutuneensa kaverinsa häirinnän kohteeksi Instagramissa. Kaveri kommentoi kysymysmerkeillä pojan kuviin ja poika koki toiminnan ärsyttäväksi. Poika yritti saada kiusaamisen loppumaan:

”Sanoin hänelle, että estän sinut jos jatkuu niin koko ajan vaan jatkui. Ja kommentoi kun sanoin, että kohta estän sinut jos jatkuu se sanoi vain että vähät mua kiinnostaa, vaikka se on minun kaveri ja pelasi ennen minun kanssani samassa jalkapallo joukkueessa.”
(P3)

Kuudesluokkalainen poika ei voi ymmärtää ensin kaverinsa spämmäämiseksi kutsuttua jatkuvaa häiritsevää kommentointia. Toiminta häiritsee poikaa entisestään, koska uhri kokee kiusaajan olleen hänen kaverinsa. Kiusaaja ei edes suostu lopettamaan kommentointia uhrin pyynnöstä huolimatta vaan on välinpitämätön uhrin pyyntöä kohtaan. Kaverin kiusaamisen vuoksi poika joutuu kyseenalaistamaan heidän kaverisuhteensa. Poikien kielenkäyttö on verkossa ronskimpaa kuin tyttöillä. Pojat myös olettavat, että vastaanottaja ymmärtää sarkastisetkin kommentit. (Noppari 2014, 82.) Myös kertomuksen kaltainen toisen häirintä ja välinpitämätön käytös voi olla osa pojille ominaista verkkokäyttäytymistä.

Tutun kiusaamista käsittelee kirjoitelmassaan myös kuudesluokkalainen tyttö, joka kertoo kokemuksia kaverinsa puolesta. Hän kertoo, miten hänen kaveri oli joutunut tutun haukkumisen kohteeksi Instagramissa:

”...hänen kaverinsa oli haukkunut hänen kaikkiin kuviin hyvi ja hänen kaverinsa sanoi että hän oli laskenut leikkiä.” (T11)

Uhri on kokenut kaverin kommentoinnin kiusaamiseksi, koska hän ei ole tulkinut kommentteja lähettäjän tarkoittamalla tavalla leikiksi. Verkossa vastaanottaja voi helposti ymmärtää viestit väärin, eikä niin kuin lähettäjä on ne tarkoittanut (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150). Tyttöjen verkkokäyttäytymiselle on ominaista kirjoittaa toisten julkaisuihin kehuja ja kannustavia kommentteja (Noppari 2014, 82). Tässä tapauksessa vastaanottaja ei ole odottanut saavansa ilkeitä kommentteja – varsinkaan kaveriltaan, joten kommentteja voi olla entistä vaikeampi tulkita leikiksi. Viestit herättävät paljon tunteita ja niiden kokeminen sekä tulkinta ovat tilannesidonnaisia (Mustonen 2009, 133-135). Tunteet voivat nousta pintaan entistä herkemmin, kun kyseessä on kaveri, johon uhrilla on jonkinlainen tunneside. Viestien tulkitsemiseen vaikuttaa myös tilanne kokonaisuutena – luetaanko viestit yksin vai onko tilanne yhteisöllinen (Mustonen 2009, 133-135). Verkkoviestinnässä tulisikin ottaa mahdollisimman hyvin huomioon tilanne kokonaisuutena ja miettiä, miten vastaanottaja tulkitsee kommentit (Niemi-Pynttäri 2009, 127-129).

Internetin anonyymiyys ja kasvottomuus luo kirjoitelmien perusteella epävarmuutta, joka voidaan kokea pelottavaksi ja jopa ahdistavaksi. Tämä ilmenee erityisesti kertomuksissa, joissa kiusaajaa ei tiedetä. Osassa kirjoitelmia kiusaaja tai kiusaajat jäävät lopulta kiinni teostaan ja pahoittelevat aiheuttamaansa harmia. Yleisempää on kuitenkin se, että kiusaajien henkilöllisyys ei selviä.

”Se kiusaaja oli joku hänen kavereistaan, mutta hän ei tiennyt kuka. Hän lopetti välit kaikkiin kavereihinsa, mutta se jatkui.” (T1)

Kiusaajan jäädessä tunnistamattomaksi voi uhri alkaa epäillä myös syyttömiä. Epäily voi johtaa kuudesluokkalaisten tytön kertomuksen mukaiseen tekoon, jossa hän katkaisee välinsä kaikkiin kavereihinsa. Useassa kirjoitelmassa käsitellään anonyymiyden luomaa epävarmuutta ja kiusaajan henkilöllisyyttä pohditaan.

Useassa kirjoitelmassa nousee esiin huoli internetin anonyymiyden ja kasvottomuuden antamasta oikeutuksesta kommentoida siellä, mitä haluaa. Aihetta on käsitelty kirjoitelmissa seuraavasti:

”Somessa on niin helppo haukkua nimimerkkien takana ja nimitellä toisia tuntemattomana...” (T5)

”Netissä sanotaan mitä halutaan, koska ajatellaan, että netissä sanomisistaan ei tule minkäänlaisia seurauksia. Nettikiusaajat vetoavat sananvapauteen. Kaikki kiusaajat voisivat miettiä mitä sanovat netissä ja oikeassa elämässä. [...] ...vaikka se tapahtuisi ”vain” netissä...” (P13)

”Yleensä nettikiusaajat tulevat nimettömänä tai jonkun toisen nimellä. Moni nettikiusaaja luulee, että voit sanoa mitä haluat ja kelle haluat koska netti ei ole heidän oikeaa elämää.” (P14)

Tuntemattomana toisen haukkuminen ja nimittely koetaan raukkamaiseksi teoksi, jossa ei oteta huomioon vastaanottajan tunteita. Tuntemattomana haukkumista kuvaillaan helpoksi tavaksi kiusata toista. Kuudesluokkalaiset myös kertovat, että haukkumisesta tekee helppoa se, että kiusaaja ei koe jäävänsä kiinni teostaan. Kommenteista ei joudu ottaa vastuuta, koska niistä ei tule seurauksia henkilön jäädessä tuntemattomaksi (vrt. Wood & Smith 2005, 64).

Osassa kirjoitelmia netin väärinkäytöksiä käsitellään siitä näkökulmasta, että internet ja ’oikea elämä’ ovat ikään kuin toisistaan erillisiä tiloja. Tämän koetaan myös antavan osaltaan oikeutuksen kommentoida internetissä ilkeämmin kuin kasvotusten niin sanotussa ’oikeassa elämässä’. Bullingham ja Vasconcelos (2013) tuovat tutkimuksessaan esiin verkon erityisen luonteen eritellessään kaksi persoonaa – online- ja offline persoona. Online persoona on internetissä mahdollisesti nimimerkillä esiintyvä persoona ja offline persoona kasvotusten näyttäytyvä persoona. Kirjoitelmat osoittavat, että ainakin osa kuudesluokkalaisista ajattelee käytöksen muuttuvan henkilön siirtyessä offline persoonasta online persoonaan. Kirjoitelmissa internetin kommentoimisesta käytetään vähättelevää sävyä, kuten että se ei ole *oikeaa elämää* ja tapahtuu *”vain” netissä*. Ikään kuin ilkeiden kommenttien kirjoittajat eivät ottaisi kommenttejaan yhtä tosissaan verkossa kuin sen ulkopuolella. Kuitenkin yhdessä kirjoitelmassa esitetään toive, että internetin kasvottomasta luonteesta huolimatta tulisi miettiä tarkemmin, mitä internetissä kommentoi. Useassa kirjoitelmassa nimettömänä toimivien henkilöiden haukkuminen ja nimittely koetaan ikävänä ja huolestuttavana asiana.

On huomioitava, että vaikka kyse on ”vain netistä” myös online persoonan takaa löytyy ihminen, joka voi tulkita kommentit loukkaavina (vrt. Bullingham & Vasconcelos 2013, 107).

Tyttöjen ja poikien erot kirjoitelmissa rajoittuvat heidän internetin käyttötapoihin. Poikien kohdalla tuntemattomien haukkuminen on yleisempää johtuen kiusaamisesta verkkopeleissä. Verkkopeleissä pelataan usein tuntemattomien kanssa tai tuntemattomia vastaan, joten siellä ei tunneta niitä, kenen kanssa kommunikoidaan. Sen vuoksi kielenkäyttö on kirjoitelmien mukaan verkkopeleissä usein epäasiallista. Tyttöjen kirjoitelmissa tuntemattomat kommentoivat ilkeästi sosiaalisessa mediassa. Tyttöjen kirjoitelmissa kiusaaja on useammin tuttu kuin poikien kirjoitelmissa, joka voi selittyä sillä, että sosiaalisessa mediassa on harvinaista pysyä täysin anonyyminä. Sekä tytöt ja pojat ovat huolissaan kasvottomana haukkumisen ja nimittelyn helppoudesta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitän tutkimuskysymyksiini vastaten yhteenvedon tutkimukseni tuloksista. Tuon esiin tutkimuksesta nousseet keskeisimmät aiheet osallistuen keskusteluun nettikiusaamisen käsitteestä.

Tutkimukseni tavoitteena on osallistua keskusteluun nettikiusaamisen käsitteen määritelmästä tuoden esiin nuorten näkökulman aiheeseen. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että aiemmin määritellyt nettikiusaamisen muodot ovat pääosin samoja kuin kuudesluokkalaisten kirjoitelmissa esitetyt muodot. Tämän vuoksi analyysissäni pystyin hyödyntämään Nancy Willardin (2007, 1-2) määritelmää nettikiusaamisen muodoista. Vihamielinen kommentointi on selkeästi yleisimmin esitetty nettikiusaamisen muoto nuorten kirjoitelmissa. Vihamieliseksi kommentoinniksi nuoret kokevat erityisesti haukkumisen ja nimittelyn sosiaalisen median palveluissa. Erityisesti ulkonäön haukkuminen koetaan loukkaavana. Sosiaalinen media – yleisimmin Instagram – toimii nettikiusaamisen välineenä. Vastaavat havainnot on tehty aiemmissa nettikiusaamista käsittelevissä pro gradu – tutkielmissa (Kettunen 2014, 65; Luoto & Ruotsalainen 2017, 63).

Tutkimukseni aiheen kannalta on mielenkiintoista huomata, että viimeaikoina käsiteltäessä sosiaalisen median uhkia on julkisuuteen nostettu aiheeksi vihapuhe (mm. Töyry 2016; Nissinen 2017, 28; Nousiainen 2017, 29). Vihapuheen nähdään kohdistuvan ihmisen ominaisuuksiin tai identiteettiin (Nissinen 2017, 28). Kohteeksi valikoituvat usein yksilöt tai ihmisryhmät esimerkiksi etnisen taustan, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen perusteella (Töyry 2016, 4-6). Kohteen loukkaamisen ja satuttamisen lisäksi vihapuheella voidaan vahvistaa vallitsevaa eriarvoisuutta yhteiskunnassa (Nissinen 2017, 28). Tutkimukseni tulosten perusteella nettikiusaaminen ei vastaa kuitenkaan vihapuhetta. Nuorten kertomuksissa sosiaalisessa mediassa nimittelyllä tai haukkumisella kiusataan tiettyä henkilöä hänen julkaisujensa perusteella. Vihapuheella pyritään saavuttamaan suuri yleisö ja mahdollisesti saada ihmiset yhtymään vihapuheeseen (vrt. Nissinen 2017, 28). Viimeaikaiset keskustelut vihapuheesta herättävät kysymyksen siitä, onko nettikiusaaminen muuttunut entistä julmemmaksi, ja onko vihapuheen nostaminen julkiseen keskusteluun seurausta siitä.

Kuudesluokkalaisten nettikiusaamista käsittelevien kirjoitelmat antoivat mahdollisuuden tehdä päätelmiä myös heidän mediasuhteestaan. Aineisto on kerätty syksyllä 2015, joten tutkimuksen tulokset ovat kyseisen ajan kuvaus nuorten mediasuhteesta. Huomioon on otettava myös aineistonkeruun konteksti, joka voi osaltaan vaikuttaa siihen, miten nuorten mediankäyttö tulee esiin. Aiemmissa tutkimuksissa nuorten mediankäyttöä on kuvattu vuorovaikutteiseksi ja sosiaalinen media on merkittävä osa nuorten verkkokulttuuria (mm. Noppari & Kupiainen 2015, 118; Byrne ym. 2016, 35). Nettikiusaamista tutkiessa pystyi tekemään samat havainnot nuorten mediankäytöstä. Sosiaalisessa mediassa nuoret pitävät yhteyttä kavereihin sekä tuottavat itse sisältöä erityisesti julkaisemalla kuvia. Aineiston perusteella Instagram on ollut kyseisellä hetkellä nuorten suosikkisovellus. Instagramissa nuoret julkaisevat itse kuvia sekä kommentoivat muiden julkaisuihin. Sosiaalinen media on etenkin tyttöjen suosiossa. Poikien mediankäyttö jakautuu tutkimuksen perusteella sekä sosiaaliseen mediaan että verkkopeleihin. Verkkopeleissä pojat pelaavat sekä tuttujen että tuntemattomien kanssa. Verkkopeleissä vuorovaikutteisuus on myös keskeisessä osassa, koska siellä ollaan yhteydessä muihin pelaajiin chatin avulla.

Aiemmin nettikiusaamista käsittelevissä tutkimuksissa verkkopelejä on käsitelty varsin vähän. Tutkimukseni osoittaessa verkkopelien olevan keskeinen osa poikien verkkokulttuuria ja nettikiusaaminen on yleistä eri peleissä. Digitaaliseen pelaamiseen liittyvä mediakasvatus on esitetty yhdeksi keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 19). Kiusaamista ei kuitenkaan ole nähty verkkopelien varsinaisena haasteena. Tutkimukseni perusteella verkkopeleissä tapahtuva kiusaaminen vaatisi lisää tutkimusta. Lisäksi se tulisi nostaa yhdeksi aiheeksi nettikiusaamista käsiteltäessä sekä myös kehittäessä digitaaliseen pelaamiseen liittyvää mediakasvatusta.

Nuoret kokevat kasvottomuuden internetissä – ja erityisesti sosiaalisessa mediassa – toimimisen suurimmaksi haasteeksi. Nuoret ovat huolissaan siitä, että haukkuminen ja nimittely ovat internetin välityksellä helpompaa kuin kasvotusten (vrt. Noppari 2014, 84). He kokevat, että kiusaaja ei ymmärrä tekojensa vakavuutta kiusaamisen tapahtuessa internetissä eikä ”oikeassa elämässä”. Kiusaamiselle internetissä nähdään olevan matala kynnys myös siksi, että kiusaajalle harvemmin koituu seurauksia teoistaan (vrt. Wood & Smith 2005, 64). Sekä tuttujen että tuntemattomien kiusaaminen koetaan ikäväksi. Kiusaajan ollessa tuttu, uhri on hämmentynyt hänen toiminnastaan. Tuntemattoman kiusaaminen koetaan raukkamaisena

tekona ja se aiheuttaa ahdistusta sekä epäilyksiä kiusaajan henkilöllisyydestä. Nuoret toivovat internetissä toimijoiden ottavan huomioon toisten tunteet internetin kasvottomasta luonteesta huolimatta. Bullingham ja Vasconcelos (2013, 107) muistuttavat, että internetissä toimivan henkilön takaa löytyy aina yksilö, joka voi kokea kommentit loukkaavana.

Kupiainen ja Sintonen (2009, 23) ovat esittäneet yhdeksi medialukutaidon piirteeksi kyvyn asettua toisen asemaan. Internetissä toimiessa tämä piirre olisi hyvä pitää mielessä niin viestin vastaanottajana kuin lähettäjänäkin. Internetin kasvottoman luonteen vuoksi väärinymmärrykset ovat yleisempiä kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa (Noppari & Uusitalo 2011, 149-150; Niemi-Pynttari 2009, 115-132). Nuoret kertovat viestien olevan vaikeasti tulkittavissa internetissä nonverbaalisten vihjeiden puuttuessa (vrt. Huhtalan ja Herkama 2012, 31-32). He ovat kuitenkin enemmän huolissaan siitä, miten kasvottomuus antaa vapauden kirjoittaa toiselle mitä haluaa ottamatta huomioon vastapuolen tunteita. Internetissä keskusteleminen vaatii hienovaraisuutta siellä toimivien ihmisten suhtautumistapoja kohtaan (Niemi-Pynttari 2009, 119).

Tutkimukseni osoittaa sosiaalisen median olevan kuudesluokkalaisille suhteellisen uusi mediaympäristö. Suurin osa heistä on tutustunut sosiaalisen median palveluihin, mutta joukossa on myös oppilaita, jotka eivät käytä sosiaalista mediaa ollenkaan. Nuoret ovat tietoisia sosiaalisen median riskeistä ja nettikiusaamisen kohteeksi joutuvat kokemattomammat sosiaalisen median käyttäjät. Nuoret pohtivat nettikiusaamisen yhteydessä keinoja välttää kiusaamiselta. Tehokkaimmiksi keinoiksi he kokevat harkinnan tehdessä omia julkaisuja sosiaalisessa mediassa sekä yksityisyysasetusten hallinnan.

Elina Noppari (2014, 84) on esittänyt tutkimuksessaan nuorten pyrkivän välttämään julkaisemasta sellaisia kuvia, jotka voiva saada negatiivista huomiota. Tutkimukseni nuoret osoittavat harkitsevansa tekemiään julkaisuja ja pohtien yleisön odotuksia sekä vaikutelmanhallinnan onnistumista. Omia julkaisuja reflektoidaan kiusaamiskokemusten kautta ja siten pyritään välttymään kiusaamiselta jatkossa. Kupiainen ja Sintonen (2009, 14; 96-97) ovat esittäneet omien sekä muiden mediajulkaisujen merkitysten tulkitsemisen taitoa kutsuttavaksi myös medialukutaidoksi, joka sisältää sosiaaliset taidot sekä osallisuuteen liittyvät kulttuuriset taidot. Harkinta mediasisältöjen tuottamisessa osoittaa nuorten

medialukutaidon olevan siltä osaltaan kehittynyttä tai kehittymässä sosiaalisen median ollessa kuudesluokkalaisille uusi mediaympäristö.

Yksityisyysasetusten hallinta nähdään toiseksi keinoksi välttyä kiusaamiselta, koska siten nuoret voivat rajata yleisönsä sosiaalisessa mediassa. Tutkimukseni osoittaa sukupuolten välillä olevan selkeä ero yksityisyysasetusten hallinnassa. Useissa tyttöjen kirjoitelmissa käsitellään yksityisyysasetusten hallintaa, kun taas poikien kirjoitelmissa ei käsitellä aihetta lainkaan. Suoninen (2013, 160-170) on havainnut tyttöjen hallitsevan yleisön rajaamisen poikia paremmin. Tutkimuksessani tytöt osoittavat hallitsevansa yksityisyysasetukset, kuten muuttamalla profiilinsa sosiaalisessa mediassa yksityiseksi. Siten he voivat hallita, ketkä näkevät heidän julkaisunsa sekä ketkä voivat kommentoida niihin. Näiden proaktiivisten vastatoimien omaksumisen nähdään olevan tehokas keino selviytyä internetissä myös EU Kids Online – tutkimuksen mukaan (Mascheroni & Ólafsson 2018, 4).

Tutkimukseni vahvistaa sukupuolten välillä olevan eroja myös nettikäyttäytymisessä. Noppari (2014, 82) on tutkimuksessaan havainnut tyttöjen ja poikien kommentoivan toisilleen eri tavoin sosiaalisessa mediassa. Tyttöjen tapana on kirjoittaa toisilleen enemmän kehuja ja kannustavia kommentteja. Poikien kielenkäyttö on internetissä ronskimpaa ja he olettavat toisten käyttäjien osaavan tulkita sarkastisetkin kommentit. Tutkimukseni osoittaa tyttöjen kohdalla ilkeän kommentoimisen olevan henkilökohtaisuuksiin menevää ulkonäön haukkumista. Tyttöjen normaalin nettikäyttäytymisen huomioon ottaen ilkeät kommentit koetaan lähes aina kiusaamisena. Pojat kommentoivat tyttöjen tavoin toistensa ulkonäköä, mutta poikien verkkokulttuuriin kuuluu myös ”homoksi” nimittely, jonka toiset kokevat pilailuksi ja toiset kiusaamiseksi. Kirjoitelmissa esitetään nimittelyn olevan yleistä sosiaalisen median lisäksi verkkopeleissä, joissa keskustellaan toisten pelaajien kanssa chatin avulla.

Sukupuolten väliset erot yksityisyysasetusten hallinnassa sekä nettikäyttäytymisessä voi nähdä haasteena mediakasvatukselle. Tutkimukseni herättää kysymyksiä siitä, mitkä asiat ovat vaikuttaneet sukupuolten välisten erojen syntymiseen ja miten poikien nettiturvallisuutta sekä nettikäyttäytymistä voisi parantaa tai muuttaa jatkossa. Noppari ja Kupiainen (2015, 124) ovat pohtineet, johtuuko sukupuolten välinen ero kotien mediakasvatuksesta. Tutkimusten perusteella tytöillä on enemmän rajoituksia ja sääntöjä mediankäytössä kuin pojilla. Kodin lisäksi vastuu mediakasvatuksesta on myös kouluilla.

Kouluissa halutaan kiinnittää huomiota tasapuoliseen kohteluun sukupuolesta riippumatta parantaen oppilaiden yhteenkuuluvuutta sekä yhteisöllisyyttä (Salmivalli 2017; Pöysä, Pesu, Pulkkinen, Lerkkanen & Rautopuro 2018). Tutkimukseni sekä aiemmat tutkimukset osoittavat, että sukupuolten väliset erot olisi syytä huomioida. Pojat kaipaavat tyttöjä enemmän tukea medialukutaidossa. Tämän voisi huomioida esimerkiksi suunniteltaessa medialukutaidon kehittämisen tavoitteita (vrt. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013).

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013) julkaisussa esitetään tavoitteita lasten ja nuorten medialukutaidon edistämiseen. Julkaisussa mediakasvatuksen haasteiksi ja kehittämiskohteiksi nostetaan tutkimuksessanikin esiin tulleet teemat; verkkoturvallisuus, vastuullinen toiminta sekä oman ja toisten käyttäjien hyvinvoinnin huomioonottaminen. Tutkimukseni tulosten perusteella jatkossa medialukutaidon kehittämistä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon sukupuolten väliset erot – erityisesti sosiaalisessa mediassa toimiessa. Esimerkiksi kouluissa tulisi huomioida, että pojat tarvitsevat tyttöjä enemmän tietoa nettiturvallisuudesta sekä neuvoja nettikäyttäytymisestä. Oman ja muiden ihmisten hyvinvointia tulisi korostaa enemmän. Medialukutaidon merkitystä on kuvattu seuraavasti:

”Medialukutaito ei ole vain tietoa, taitoa tai osaamista taikka median käytön hallitsemista, vaan tapa olla ja elää suhteessa mediaan.” (emt. 23)

Medialukutaidon kehittämiseen tulisi kiinnittää huomiota jo hyvissä ajoin, koska sosiaalinen media ja muut internetympäristöt tulevat osaksi arkea jo hyvin nuorena. Mitä aiemmin tullaan tietoisiksi internetin riskeistä sekä mahdollisuuksista, sitä paremmat mahdollisuudet on oppia hallitsemaan ne ja siten elämään suhteissa mediaan.

6 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Tässä luvussa arvioin tutkimuksen luotettavuuden sekä eettisyyden.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan koko tutkimuksen teon ajan – tehdessä ratkaisuja aineiston keräämisestä, analyysimenetelmästä sekä tutkimuksen raportoinnista. Laadullisessa tutkimuksessa arvioidaan tutkimusprosessin luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 1998, 209; 211.) Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamisesta auttaa tutkimuksen arvioimisessa (Hirsjärvi ym. 2015, 232; Tuomi & Sarajärvi 2009, 141). Tässä pro gradu –tutkielmassa on tuotu esiin tutkimuksen eteneminen vaihe vaiheelta. Tutkimuksen vaiheiden kuvaaminen osoittaa tutkijan olevan tietoisesti osa tutkimusta (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 211).

Laadullisen tutkimuksen arviointia reliabiliteetin eli toistettavuuden sekä validiteetin eli pätevyyden avulla on kritisoitu (mm. Eskola & Suoranta 1998, 212; Hirsjärvi ym. 2015, 232; Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tutkimuksen tulosta voi pitää reliaabelina, jos eri tutkimukset päätyvät samaan tulokseen (Hirsjärvi ym. 2015, 231). Samasta aiheesta tehdyt pro gradu – tutkielmat päätyivät osittain samoihin tuloksiin tämän tutkielman tulosten kanssa. Yhteneväiset tulokset voi huomioida arvioidessa tutkimuksen toistettavuutta, mutta niiden perusteella tutkimuksen tuloksia ei voi pitää täysin reliaabelina, koska tutkimukset on tehty eri tutkimusmenetelmiä käyttäen. Validiteetilla arvioidaan tutkimusmenetelmän kyky mitata tarkoituksenmukaisia asioita (emt. 231; KvaliMOTV). Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmien avulla pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen arvioimisen perusteiksi eivät riitä reliabiliteetti ja validiteetti (Eskola & Suoranta 1998, 212). Eskola ja Suoranta (1998, 212-213) ovat esittäneet laadullisen tutkimuksen arviointiperusteeksi sen uskottavuuden arvioimisen. Tutkimuksen uskottavuutta arvioidaan sen perusteella, tulkitsevatko tutkija ja tutkittavat tutkimuksessa käsiteltävät asiat samalla tavalla. Tämä otettiin osaltaan huomioon jo aineistonkeruumenetelmää suunniteltaessa. Tutkimuksen aineistona toimivat teemojen mukaan kirjoitetut vapaamuotoiset kirjoitelmat. Kirjoitelmien teemat suunniteltiin opettajien kanssa siten, että nuorten olisi mahdollisimman helppo kirjoittaa aiheista ja väärinymmärryksiä ei synny. Tutkija ei ollut kontaktissa tutkittavien kanssa

aineistonkeruuhetkellä, joten on otettava huomioon opettajan mahdollinen apu tutkimuksessa käsiteltävien asioiden tulkitsemisessa.

Aineiston riittävyttä on mahdotonta arvioida etukäteen. Aineiston riittävyys olisi parasta arvioida vasta pienemmän aineiston analysoinnin jälkeen (Mäkelä 1990, 52). Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin ensin kahdelta kuudes luokalta ja sen perusteella tehtiin arvio, onko aineisto on riittävä tutkimuksen kannalta. Lisäaineistolle ei nähty tarvetta, koska sen ei nähty vaikuttavan tutkimuksesta saatuihin tuloksiin. Analyysin kattavuudella tarkoitetaan tulkintojen perustuvan koko aineistoon – ei satunnaisiin poimintoihin (Mäkelä 1990, 53). Tutkimuksessa koko aineisto analysoitiin, mutta aineisto osaltaan myös ohjasi tutkimusta. Aineistosta nousseiden idealähteiden perusteella osa aineistosta analysoitiin muita syvemmin. (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 216.)

Tutkiessa narratiiveja on tutkimuksen eettisyys myös arvioitava. Eettisyyden perustana on kunnioittaa tutkimuskohdetta antaen mahdollisuuden ilmaista itseään omalla äänellään ja samalla kunnioittaen jokaisen ominaislaatua. (Hänninen 2015, 181). Aineistonkeruumenetelmällä haluttiin antaa mahdollisuus ilmaista itseään mahdollisimman vapaasti. Analyysissä tuodaan esiin nuorten oma ääni ja omalaatuisuus käyttäen aineistosta poimittuja sitaatteja. Tutkimuksen eettisyys otettiin huomioon myös salatessa tutkittavien henkilöllisyys. Tämä käytäntö palveli osaltaan myös aineiston kattavuutta käsiteltäessä arkaluonteisen aihetta.

LÄHTEET

Aftab, Parry (2006). Cyberbullying / stalking & harrassment. [blogi] Saatavana: <http://parryaftab.blogspot.fi/> [Viitattu 13.10.2015]

Ahola, Sami (2016). Vieraskynä: Nettikiusaamista alakoulussa. [Verkkojulkaisu] Viestintävirasto. Saatavana: <https://www.viestintavirasto.fi/kyberturvallisuus/tietoturvanyt/2016/02/ttn201602161712.html> [Viitattu 21.03.2017]

boyd, Danah (2007). Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life. Teoksessa David Buckingham (toim.) Youth, identity and digital media. Cambridge/London: MIT Press, 119-142.

boyd, Danah (2014). It's complicated – the social lives of networked teens. New Haven/London: Yale university press.

Bullingham, Liam & Vasconcelos, Ana C. (2013). 'The presentation of self in the online world': Goffman and the study of online identities. UK: Journal of Information Science 39(1). 101-112.

Byrne, Jasmina, Kardefelt-Winther, Daniel, Livingstone, Sonia & Stoilova, Mariya (2016). Global Kids Online. Research synthesis 2015-2016. UNICEF Office of Research-Innocenti and London School of Economics and Political Science. [verkkojulkaisu] Saatavana: http://eprints.lse.ac.uk/67965/7/Global%20Kids%20Online_Synthesis%20report_2016.pdf [Viitattu 26.3.2018]

Craker, Naomi & March, Evita (2016). The dark side of Facebook: The Dark Tetrad, negative social potency, and trolling behaviours. Australia: Personality and Individual Differences 102 (2016), 79-84.

Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut (2016). SoMe ja nuoret 2016. Kyselytutkimus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Saatavana: <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/> [Viitattu 23.03.2017]

Eskola, Jari (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Raine Valli ja Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 185-206.

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Goffman, Erving (1967). On FaceWork – An analysis of ritual elements in social interaction. New York: Doubleday.

Goffman, Erving (1971). Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliviidakossa. Suomentanut Erkki Puranen. Porvoo: WSOY. Englanninkielinen alkuperäisteos 1959.

Görzig, Anke (2011). Who bullies and who is bullied online?: a study of 9-16 years old internet users in 25 European countries. UK: EU Kids Online network.

Görzig, Anke, Milosevic, Tijana & Staksrud, Elisabeth (2017). Cyberbullying victimisation in context: the role of social inequalities in countries and regions. UK: EU Kids Online network.

Hakala, Juha T. (2015). Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Raine Valli ja Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hamarus, Päivi (2006). Koulukiusaaminen ilmiönä – yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä: Jyväskylä yliopisto

Hamarus, Päivi (2008). Koulukiusaaminen – huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Heikkinen, Hannu L. T. (2015) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli ja Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 149-167.

Helsti, Hilka (2005) Hedelmällisen tiedon jäljillä – teemakirjoitukset tutkimuksen lähteinä. Teoksessa Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsala (toim.) Polkuja etnologian menetelmiin. Helsinki: Ethnos ry, 148-159.

Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012). Lukemisen tavat – Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Juvenes Print.

Hinduja, Sameer & Patchin, Justin W. (2015). Bullying – Beyond the Schoolyard. Preventing and responding to cyberbullying. USA: Corwin.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula (2015). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huhtala, Niina & Herkama, Sanna (2012). Yläkoulun oppilaiden ja opettajien käsityksiä verkkokiusaamisesta vuorovaikutusilmiönä. Prologi - Puheviestinnän vuosikirja 2012, 28-48. Saatavana:
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40930/Prologi2012_Huhtala_Herkama.pdf?sequence=1 [Viitattu 19.11.2015]

Huhtala, Niina (2013). Verkkokiusaaminen lasten ja nuorten nettimaailman haasteena. Teoksessa Kupiainen, R., Kotilainen, S., Nikunen, K. & Suoninen, A. (toim.) Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Helsinki: Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2013, 44-53.

Hänninen, Vilma (1999). Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hänninen, Vilma (2015) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli ja Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 168-184.

Kauppinen, Juha & Tamminen, Tuomo (2015). Nettikiusaaminen hukkuu tilastoihin. Helsingin Sanomat [verkkolehti]. Julkaistu 21.08.2015. Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1440045624622> [Viitattu 30.03.2016]

Kettunen, Maija (2014). Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa nuorten keskuudessa. Puheviestinnän pro gradu –tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kiuru, Inka (2016). ”Hyvin otettu kuva voi kertoa tarinan” Osallistava valokuvaus monikulttuurisessa nuorisotyössä. Mediakasvatuksen pro gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kotilainen, Sirkku (toim.) (2009). Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annika (2013). Tyttöjen ja poikien nettikulttuurit mediakasvatuksen haasteena. Teoksessa Reijo Kupiainen, Sirkku Kotilainen, Kaarina Nikunen & Annika Suoninen (toim.) Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Helsinki: Mediakasvatusseura, 16-24.

Kowalski, Robin M., Limber Susan P. & Agatston, Patricia W. (2012). Cyberbullying. Bullying in digital age. Oxford: Wiley-Blackwell.

Kujala, Tiina (2007). Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Eija Syrjäläinen, Ari Eronen ja Veli-Matti Värri. (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere. Tampere University Press, 13-39.

Kupiainen, Reijo (2013). EU Kids online – suomalaisten netin käyttö, riskit ja mahdollisuudet. Teoksessa Reijo Kupiainen, Sirkku Kotilainen, Kaarina Nikunen ja Annika Suoninen (toim.) Lapset netissä – Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Helsinki: Mediakasvatusseura ry, 6-15.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara (2009). Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. [verkkojulkaisu] Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> [Viitattu 19.03.2018]

Lehtikangas Annukka (2016). Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus – Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta. Verke. Saatavana: <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Lehtikangas-Identiteetti-vuorovaikutus-ja-toimijuus-verkossa.pdf> [Viitattu 07.11.2016]

Livingstone, Sonia, Haddon Leslie, Görzig, Anke & Õlafsson Kjartan (2012). Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. EU Kids Online [verkkojulkaisu]. Julkaistu 08/12. Saatavana:

[http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet \(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%20(lsero).pdf) [Viitattu 07.11.2016]

Livingstone, Sonia, Stoilova, Mariya ja Kelly, Anthony (2016). Cyberbullying: incidence, trends and consequences. LSE Research Online [verkkojulkaisu]. Julkaistu 10/16.

Saatavana:

http://eprints.lse.ac.uk/68079/1/Livingstone_Cyberbullying%20incidence%20trends_2016.pdf [Viitattu 07.11.2016]

Luoto, Laura & Ruotsalainen, Mirka (2017). Kuudesluokkalaisten lasten käsityksiä nettikiusaamisesta ja siihen osallistuvien rooleista. Kasvatustieteiden pro gradu – tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

MLL - Mannerheimin lastensuojeluliitto (2017). Ystävyyssuhteiden merkitys korostuu murrosiässä. [verkkojulkaisu] Julkaistu 24.07.2017. Saatavana:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-murrosikaisen-kanssa/ystavyysuhteiden-merkitys-korostuu-murrosiassa/> [Viitattu 21.04.2018]

Manning, Philip (1992). Erving Goffman and Modern Sociology. UK: Polity Press.

Martikainen, Liisa (toim.) (2015). Mitä se sulle kuuluu? Tallinna: United Press Global.

Mascheroni, Giovanna, Vincent, Jane ja Jimenez, Estefania (2015). "Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies": peer mediation, normativity and the construction of identity online. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 9(1).

Mascheroni, Giovanna & Ólafsson, Kjartan (2018). Access and use, risks and opportunities of the internet for Italian children. Preliminary findings. EU Kids Online [verkkojulkaisu]. Julkaistu 01/2018. Saatavana: <http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/Executive-summary-Italy.pdf> [Viitattu 03.04.2018]

Merikivi, Jani, Myllyniemi, Sami & Salasuo Mikko (toim.) (2016). Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta.

Nuorisotutkimusseura. Saatavana:

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf [Viitattu 08.12.2016]

Mustonen, Anu (2009). Media tunnemyllynä. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Nykyluktuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 133-146.

Myllynen, Milka (2016). #nuoretetradille, #kuuleksmua, Mediajulkisuus ja monikulttuurisen nuoren identiteetti. *Mediakasvatuksen pro gradu – tutkielma*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mäkelä, Klaus (1990). Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

Mäyrä, Frans, Karvinen, Juho & Ermi, Laura (2016). Pelaajabarometri 2015. Tampere: Tampereen yliopiston tutkimusraportteja.

Nansel, Tonja R., Overpeck, Mary, Pilla, Ramani S., Ruan, W. June, Simons-Morton, Bruce & Scheidt, Peter (2001). Bullying behaviors among US Youth. Prevalence and association with psychosocial adjustment. JAMA, The Journal of the American Medical Association 285 (16), 2094-2100.

Niemi-Pynttari, Risto (2009). Fleimaus, epäkohteliaisuus vai leikillisuus? Verkossa kiistelyn taidosta. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.) Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, Jyväskylä, 115-132.

Nieminen, Heidi & Pörhölä, Maili (2011). Lasten ja nuorten verkkokiusaamisen tutkimushaasteita. Prologi - Puheviestinnän vuosikirja 2011. Jyväskylä: Prologos ry.

Nissinen, Katja (2017). Turvallisuustyötä yhdessä. Teoksessa Satu Elo, Kristina Kaihari, Paula Mattila ja Leena Nissilä (toim.) Rakentavaa vuorovaikutusta. Opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2017:1a, 26-28.

Noppari, Elina (2014). Mobiilimuksut – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Tampere: Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.

Noppari, Elina & Kupiainen, Reijo (2015). Somelainen nuori. Teoksessa Liisa Martikainen (toim.) Mitä se sulle kuuluu? Nuoren elämän valinnat puntarissa. Tallinna: United Press Global, 113-134.

Noppari, Elina & Uusitalo, Niina (2011). Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press, 140-166.

Nousiainen, Tuula (2017). Miten torjua vihapuhetta sosiaalisen median palveluissa? Teoksessa Satu Elo, Kristina Kaihari, Paula Mattila ja Leena Nissilä (toim.) Rakentavaa vuorovaikutusta. Opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2017:1a , 29-33.

Olweus, Dan (1992). Kiusaaminen koulussa. Suomentanut Maija Mäkelä. Helsinki: Otava.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2013). Hyvä medialukutaito: Suuntaviivat 2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11.

Patchin, Justin W. (2014). What is Cyberbullying? Cyberbullying Research Center. [verkkojulkaisu] Saatavana: <http://cyberbullying.us/what-is-cyberbullying/> [Viitattu 06.05.2015]

Pelastakaa Lapset ry (2011). Lasten kokema seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä. [verkkojulkaisu] Saatavana: <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01155018/Lasten-kokema-seksuaalinen-h%C3%A4irint%C3%A42011.pdf> [Viitattu 13.10.2015]

Pietilä, Veikko (1976). Sisällön erittely. Helsinki: Gaudeamus.

Polkinghorne, Donald E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Amos Hatch ja Richard Wisniewski (toim.) Life history and Narrative. London: The Falmer Press, 5-23.

Puska, Maija (2016). Luova kirjoittaminen ja mediakasvatus. Tarkastelussa työttömien nuorten mediasuhteet ja kirjoittaminen. Mediakasvatuksen pro gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pölkki, Minna & Vähäsarja, Irina (2013). Sosiaalinen media voi vahvistaa nuorten minäkuvaa. Helsingin Sanomat [verkkouutinen]. Julkaistu 21.09.2013. Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002675741.html> [Viitattu 08.12.2016]

Pörhölä, Maili & Kinney, Terry A. (2010). Bullying - Contexts, Consequences and Control. Barcelona: Aresta.

Pöysä, Sanni, Pesu, Laura, Pulkkinen, Jonna, Lerkkanen, Marja-Kristiina & Rautopuro, Juhani (2018). Teoksessa Sanni Pöysä ja Sirkku Kupiainen (toim.) Tytöt ja pojat koulussa – Miten selittää poikien heikko suoriutuminen peruskoulussa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 36/2018, 5-7.

Repo, Katja & Nätti, Jouko (2015). Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä ja Katja Repo (toim.) Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino, 80-107.

Ridell, Seija (2006). Yleisö. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliäho ja Tanja Sihvonen (toim.) Mediaa käsittämässä. Tampere: Vastapaino, 233-257.

Ridell, Seija (2011). Elämää Facebookin ihmemaassa: Sosiaalinen verkostosivusto käyttäjiensä kokemana. Tampere: Tampereen yliopisto.

Salmivalli, Christina (2000). Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Salmivalli, Christina ja Pöyhönen, Virpi (2012). Cyberbullying in Finland. Teoksessa Qing Li, Donna Cross ja Peter K. Smith (toim.) Cyberbullying in the global playground. UK/USA: Wiley-Blackwell, 57-72.

Salmivalli, Christina (2017). Kymmenen vuotta KiVaa: Mitä on opittu, miten tästä eteenpäin? KivaKoulu [PowerPoint esitys]. Saatavana: [http://www.kivakoulu.fi/assets/files/kiva_c-salmivalli_kivapvt2017\(1\).pdf](http://www.kivakoulu.fi/assets/files/kiva_c-salmivalli_kivapvt2017(1).pdf) [Viitattu 21.04.2018]

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007). Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja –säätelyn käytäntöihin. Helsinki: Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.

Sintonen, Sara, Fornaro, Salla, Kauppinen, Tuomas & Noroviita Olli (2013). Lapset mediatuottajina. 8-11-vuotiaiden suomalaislasten kännykkäkuvaaminen ja heijastuminen mediakasvatukseen. Saatavana: http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/LapsetMediatuottajina_2013.pdf [Viitattu 07.12.2016]

Suoninen, Annika (2013). Lasten mediabarometri 2012 – 10-12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Syrjälä, Leena (2015). Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Raine Valli ja Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus, 257-270.

Thomas, Angela (2007). Youth online: Identity and literacy in the digital age. New York: Peter Lang.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Töyry, Maija (toim.) (2016). Disinformaatio, vihapuhe ja mediakasvatuksen keinot. Osuuskunta Mediakollektiivi ja Koulukino.

Uusitalo, Niina, Vehmas, Susanna & Kupiainen, Reijo (2011). Naamatusten verkossa – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

Willard, Nancy (2007). Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats. [verkkojulkaisu] Saatavana: <https://education.ohio.gov/getattachment/Topics/Other-Resources/School-Safety/Safe-and-Supportive-Learning/Anti-Harassment-Intimidation-and-Bullying-Resource/Educator-s-Guide-Cyber-Safety.pdf.aspx> [Viitattu 13.10.2015]

Wood, Andrew F. & Smith, Matthew J. (2005). Online communication. New Jersey/London: Lawrence Erlbaum Associates.